

Ekonomické problémy chovu skotu

Экономические проблемы развития скотоводства

Die ökonomische Probleme der Rinderzucht

Inž. dr. Alois HRUBEŠ, dopisující člen ČSAZV

Úvod

K dovršení výstavby socialismu v zemědělství je nutno zajistit v socialistické zemědělské velkovýrobě takový rozvoj výrobních sil, který by umožnil podstatně zvýšit zemědělskou výrobu a překonat zaostávání zemědělství za průmyslem. K tomu je též třeba, aby se jednotlivá odvětví zemědělské výroby rozvíjela ve správných vzájemných proporcích. Ukazuje se proto naléhavě nutným pro rozvoj celé naší zemědělské výroby soustředit hlavní pozornost na dosud nejslabší místo naší socialistické zemědělské velkovýroby, na chov skotu. Intenzita tohoto odvětví je totiž zatím vyšší v malých a středních závodech, kde převládá ruční práce. Vzhledem k prvořadému významu chovu skotu pro celou zemědělskou výrobu je úkolem našeho zemědělství — vědy i praxe — nyní, kdy dovršujeme výstavbu socialismu, vyřešit teoreticky i prakticky problém chovu skotu v socialistické zemědělské velkovýrobě. Správné jeho vyřešení zajistí nám dosažení rychlejšího tempa růstu zemědělské výroby než dosud a rychlejšího než v kapitalistické výrobě, vzhledem k velkému podílu výrobků z chovu na celkové hrubé výrobě a vzhledem k působení chovu skotu i na růst intenzity rostlinné výroby.

V této práci chci prokázat rozhodující váhu chovu skotu v zemědělské výrobě u nás i v celém světě a rozebrat některé ekonomické problémy chovu skotu, které považuji za hlavní a jejichž vyřešení v praxi by přispělo ke zvýšení hmotného zájmu zemědělců o toto rozhodující odvětví. Jde o tak závažný problém socialistické zemědělské velkovýroby, že by bylo účelné, aby k této otázce byly vyměněny názory.

Význam chovu skotu

Chov skotu je nejdůležitějším odvětvím zemědělské výroby všech pokročilých států a je jen málo případů, kde je zemědělství bez chovu skotu. Z prvních propagátorů zemědělství bez chovu skotu byl např. koncem minulého století v Německu K l e y l e, který na základě zkušeností tvrdil, že největší čistý výnos obilí se dosáhne z prodeje zrní a slámy. Po něm celá řada německých vědeckých pracovníků a praktiků v zemědělství propagovala hospodaření bez chovu skotu. S c h u l t z - L u p i t z (1, 1895) doporučoval chovat pouze tolik užitkového skotu, kolik je pro ně odpadků z výroby rostlinné, jež nelze na trhu prodat. Místo chlévského hnoje užíval zeleného a minerálního hnojení. K ü s t e r (2, 1902)

šel ještě dále a uvažoval o úplném odstranění užitkového skotu v těch případech, kdy je možno zpeněžit i odpadky rostlinné výroby, a za předpokladu, že chlévský hnůj bude nahrazen jinými hnojivými prostředky. Také dnes jsou v Německu ojedinělé zemědělské závody bez chovu skotu nebo s velmi nízkými jeho stavy. O hospodářských výsledcích těchto závodů přináší zprávy „Deutsche landwirtschaftliche Presse“. Tento způsob hospodaření se však nedoporučuje rozšiřovat. Rovněž v Anglii a jiných státech se sporadicky vyskytovaly zemědělské závody bez chovu užitkového skotu. Uvedené způsoby hospodaření bez chovu skotu jsou pouze zajímavými pokusy, kterými se dosáhne někdy i velmi příznivého hospodářského výsledku, ale nemohou nabýt všeobecné platnosti.

Velmi nízké stavy skotu jsou též v extenzivním zemědělství v některých krajích Ameriky a v zemědělství přelidněných zemí (Japonsko, Čína), kde velká hustota obyvatelstva vyžaduje maximální produkci kalorických hodnot z každého hektaru půdy pro výživu lidu, což umožňuje právě rostlinná výroba (rýže). Tato jednostrannost je vyvolána specifickými hospodářskými a sociálními poměry.

Ve všech ostatních zemích je chov skotu nejdůležitějším odvětvím zemědělské výroby. Zaujímá rozhodující podíl na hodnotě hrubé a tržní zemědělské produkce. U nás se na hodnotě celkové hrubé produkce v celostátním průměru podílí produkce mléka 14 %, produkce jatečného skotu a telat více jak 5 %, tedy celkem více jak 19 %. Na celkové tržní produkci se podílí mléko více než 19 % a jatečný skot a telata zhruba 11½ %, tedy celkem 30½ %. S ohledem na možnost a nutnost značného zvýšení výroby mléka i jatečného skotu bude se u nás tento podíl na celkové hrubé a tržní produkci dále zvyšovat.

Největší podíl na hrubé produkci má chov skotu (jatečný skot a mléko) v oblasti horské (28 %) a pak v oblasti bramborářské (21 %). Podle zprávy Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky ČSAZV v Praze byl v roce 1956 u 36 sledovaných JZD tento podíl hlavních produktů na hrubé produkci (tab. I):

I.

Oblast	Jatečný a užitkový skot	Mléko	Zrniny	Prasata
	procent			
kukuřičná	5,1	11,7	34,0	12,7
řepařská	6,8	12,9	23,4	14,7
bramborářská	6,8	14,2	21,6	12,4
horská	10,4	18,0	11,9	11,9
celkem	7,1	13,9	22,6	13,1

Chov skotu má převládající význam v živočišné výrobě v celém světě. Světové stavy skotu a prasat činily v miliónech kusů v roce

	1934—1938	1956	Index 1956 (1934—38 = 100)
Skot	628	780	124,2
Prasata	260	325	125

Početní stavy skotu ve světě jsou více než dvojnásobné proti stavům prasat. Proti předválečným stavům jsou počty skotu i prasat asi o jednu čtvrtinu vyšší.

Ještě výrazněji se projevuje převaha výrobků z chovu skotu v celkovém světovém exportu, který činil (tab. II):

II.

Výrobek	Období		Index 1954 (období let 1934—38 = 100)
	1934—38	1954	
skot v 1000 kusech	2 165	1 860	85,9
hovzí maso v 1000 t	730	530	72,6
mléko kondenzované a v prášku v 1000 t	300	630	210,0
másla v 1000 t	615	430	69,9
sýry v 1000 t	280	375	133,9
prasata v 1000 kusech	1 930	1 120	58,0
vepřové maso v 1000 t	100	135	135,0
becon, šunka, solené maso v 1000 t	415	350	84,3
maso celkem v 1000 t	2 170	2 400	110,6

Objem výrobků (masných a mléčných) z chovu skotu ve světovém obchodě je zhruba pětikrát větší než z chovu prasat. Proti předválečnému období vzrostl zejména export mléka a sýrů. Světový export masa se celkem zvýšil zhruba o 10 %. Vzestup výroby v chovu skotu a vývoj světového obchodu dokumentuje nejlépe, že spotřeba masa a zejména mléka a mléčných výrobků v celém světě stoupá. Přesto dosavadní výroba těchto zemědělských výrobků v celém světě není stále dostačující pro uspokojení spotřeby a bude dále růst. Tuto skutečnost je třeba brát v úvahu i při orientaci naší zemědělské výroby.

Hlavní význam skotu v zemědělské výrobě je přeměňovat statková neprodejná krmiva a odpadky z rostlinné výroby na tržní výrobky a zvyšovat tak peněžní příjmy. Chov skotu má rozhodující význam pro správnou výživu lidí, neboť poskytuje nejhodnotnější potraviny: mléko, maso a máslo. Je největším producentem živočišné bílkoviny, která je úzkým místem ve výživě lidí i při krmení hospodářských zvířat, zejména prasat a drůbeže. Produkuje dále kůži, která je cennou surovinou pro kožedělný průmysl. A zejména nenahraditelné po stránce nutriční je mléko. Mléko a jeho výrobky jsou ve výživě lidí nejdůležitějším zdrojem vápníku a velmi významným zdrojem vitaminu A, B₁, B₂ (riboflavinu) a živočišných bílkovin. V průměru let 1950—1956 se podílelo mléko a jeho výrobky a maso na úhradě výživových faktorů v procentech (tab. III):

III.

Potravina	Kalo- rie	Bílko- viny cel- kem	Živočišné		Ca	Fe	Vitamin			
			bílko- viny	tuky			A	A z živ. zdrojů	B ₁	B ₂
v procentech										
mléko	9	19	42,2	15,7	65	3,9	12	45	11,2	37
maso a masné výrobky*)	8,7	22	51,0	18,2	2	23,0	5,6	16	27,0	16

*) Z toho je zhruba asi 40 % masa hovězího a telecího.

Dosavadní výzkum výživy obyvatelstva v Československu ukazuje vcelku dobrý stav, neboť výživa obsahuje dostatek kalorií i většiny hlavních živin. Dostud však nebylo dosaženo doporučených dávek živočišné bílkoviny a zejména vápníku, vitaminu A, vitaminu B₁ a riboflavinu, jichž rozhodujícím dodavatelem je mléko. Výhledově je tedy zvýšení spotřeby mléka a mléčných výrobků nutné v zájmu správné výživy našeho lidu.

Ve spotřebě mléka značně zaostáváme za jinými státy, jak ukazuje tab. IV.

IV. Přehled spotřeby mléka, másla a masa v *kg* na hlavu v roce 1954/5

Stát	Mléko	Máslo	Maso
	kilogramů		
Norsko	340	4,2	34
Švýcarsko	310	6,3	50
Švédsko	295	11,4	53
Finsko	280	15,3	30
USA	237	4,4	84
Holandsko	220	3,0	37
Dánsko	218	8,5	61
V. Británie	212	6,6	65
Rakousko	198	3,8	45
Irsko	193	19,0	54
Belgie	175	13,9	48
NSR	170	6,9	46
Francie	160	6,7	72
ČSR	147	4,9	39
Itálie	95	1,4	19
Recko	75	—	15

Spotřeba mléka v Československu byla v roce 1954—1955 menší než před válkou. Rovněž vývoj ve spotřebě mléka na hlavu po válce ve srovnání s ostatními státy byl méně příznivý. Před válkou bylo Československo v pořadí osmé ve spotřebě mléka na hlavu, kdežto v roce 1954 bylo až čtrnácté.

Přehledy o spotřebě mléka, másla a masa jasně ukazují, že konzum vyžaduje stále více potravin živočišného původu. Přitom, posuzováno úzce z hlediska produkce kalorických hodnot potravin z hektaru, je živočišná produkce méně produktivní než rostlinná, neboť z jednoho hektaru zemědělské půdy poskytuje méně kalorií. Tak například při dosažení výnosů, plánovaných v roce 1958, vyrobí se z jednoho hektaru (tab. V):

V.

Výroba z jednoho hektaru		Výroba odpovídá	
produkt	množství v <i>q</i>	kalorií	stravitelných bílkovin v <i>kg</i>
brambory	156	13,728 000	156
pšenice	23	7,475 000	207
mléko	44	3,080 000	154
vepřové maso	6	1,500 000	120

Skot je však největším producentem živočišné bílkoviny a proti chovu prasat vytváří v mléčné produkci z jednoho hektaru podstatně více kalorických hodnot.

Chov skotu má rozhodující vliv na zvyšování intenzity rostlinné výroby. Výrobou mrvy udržuje totiž úrodnost půd, převádí hnojivou hodnotu z luk a pastvin prostřednictvím mrvy na polní kultury a přispívá tak ke stabilitě živin v půdě. Vede k pěstování pícních rostlin a k zavádění střídavého osevního postupu, což vše má vliv na zvyšování hektarových výnosů i na úrodnost půdy. Přispívá též k rovnoměrnějšímu rozdělení práce po celý rok.

Vztahy mezi intenzitou rostlinné a živočišné výroby studoval L o m (4, 1933) a zjistil přímý poměr mezi intenzitou výroby rostlinné a živočišné uvnitř každé oblasti. Zemědělské podniky, které vykazují nejvyšší hektarové výnosy obilnin, mají rovněž nejvyšší stav skotu.

V našich podmínkách potřebují pole vyhnout každým čtvrtým rokem v průměru nejméně 300 q mrvy na jeden hektar a louky a pastviny 180 q. Každoročně je tedy nutno zajistit výrobu hnoje na jeden hektar orné půdy 70–80 q a na jeden hektar luk a pastvin 40–50 q. Tyto dávky jsou pro naše poměry průměrné a se zvyšováním intenzity výroby je třeba dále je zvyšovat spolu se zvyšováním dávek strojených hnojiv. Zatím však ani tyto minimální dávky nejsou plně zabezpečeny, zvláště v některých oblastech s podprůměrnými stavy skotu. V perspektivě se předpokládá zvýšení dávek statkových hnojiv na 100 q na jeden hektar orné půdy ročně. Závislost hektarových výnosů na dávkách chlévské mrvy a strojených hnojiv ukazuje tabulka VI:

VI.

Stát	Roční množství chlévské mrvy (v r. 1954/55)		Čisté živiny stroj. hnojiv celkem v kg na 1 ha zem. půdy v r. 1955/1956	Průměrné výnosy z 1 ha v q v r. 1955	
	na 1 ha zem. půdy v t	z toho od skotu v %		pšenice	brambory
Belgie	17,0	80,8	185,5	36,7	283
Holandsko	16,6	77,7	199,0	39,3	243
Dánsko	14,6	69,9	110,7	40,2	200
NSR	11,8	68,6	124,7	28,8	225
NDR	9,6	60,4	113,2	31,8	201
Švýcarsko	9,3	78,5	34,1	25,2	245
ČSR	8,0	r. 56 71,3	46,7	20,4	127
Rakousko	7,9	72,2	30,5	20,5	158
USA	2,6	80,8	14,2	13,4	170

Nejvyšší hektarové výnosy jsou ve státech, kde na jeden hektar půdy připadá nejvíce chlévské mrvy a strojených hnojiv.

Ve státech s vysoce intenzivní výrobou jsou dávky statkových hnojiv proti našim dávkám dvojnásobné. Hlavním producentem mrvy ve všech státech je skot. Podíl mrvy od skotu na celkové výrobě činí 60–80 %. Chov skotu má tedy rozhodující význam pro trvalé zvyšování úrodnosti půdy.

Dosavadní vývoj stavů a užitkovosti skotu

Vývoj ve stavech skotu celkem a krav v českých krajích a na Slovensku je velmi odlišný. Probíhal takto (tab. VII):

K 1. I. roku	Skot			Krávy		
	čes. kraje	Slovensko	ČSR	české kraje	Slovensko	ČSR
1934						
/38	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1938	107,8	114,2	109,5	101,6	106,3	102,7
1946	96,6	96,0	96,4	81,9	101,5	86,4
1947	90,9	97,5	92,5	79,5	102,8	84,8
1948	74,6	85,2	76,2	73,5	93,9	78,1
1949	81,2	98,0	85,3	72,1	100,4	78,5
1950	94,4	109,5	98,1	75,9	102,6	82,0
1951	97,0	110,2	100,2	81,0	106,8	86,9
1952	97,9	114,2	101,9	83,8	111,5	90,1
1953	97,1	123,4	103,5	86,2	116,7	93,1
1954	87,2	119,7	95,0	82,0	118,3	90,3
1955	85,4	121,2	94,1	79,5	116,7	87,9
1956	87,7	120,5	95,6	78,8	116,7	87,4
1957	88,8	119,6	96,2	78,4	115,9	86,9
1958	87,3	120,2	95,2	77,9	116,5	86,7

Během války poklesly stavy krav a ostatního skotu o pětinu. Největší pokles byl způsoben katastrofální neúrodou v roce 1947.

Zásadní rozdíl ve vývoji stavu skotu celkem a krav v českých krajích a na Slovensku je v tom, že v českých krajích jsou stavy po válce nižší, zatímco na Slovensku jsou vyšší. V českých krajích stavy skotu po válce až do roku 1952/53 vzrůstaly a od tohoto roku, kdy bylo urychleno tempo združstevňování, trvale klesají. Na Slovensku byl nejvyšší stav v poválečném období dosažen u skotu celkem v roce 1953 a u krav v roce 1954. Rozdílný vývoj na Slovensku je odůvodněný tím, že Slovensko mělo značně nižší hustotu skotu celkem a krav na 100 hektarů zemědělské půdy než české kraje před válkou (tab. VIII).

VIII. Na 100 ha zemědělské půdy připadlo kusů

	K 1. I. 1938			K 1. I. 1958		
	české kraje	Sloven-sko	ČSR	české kraje	Sloven-sko	ČSR
skotu	74,1	41,8	60,5	62,8	46,1	56,6
krav	39,4	20,2	31,5	31,8	23,2	28,6

Zaostávání Slovenska za českými krají v hustotě skotu se poněkud zmírnilo, ale stále trvá.

Přes tento nepříznivý vývoj má stav skotu hlavní podíl ve struktuře stavu hospodářského zvířectva. Z celkového počtu dobytčích jednotek připadlo v roce 1957 na skot 54,7 % (v roce 1936 — 60,7 %). Ve světovém průměru se Československo v hustotě skotu řadí mezi přední státy (tab. IX):

Stát	Stavy skotu v roce 1955	
	na 100 ha zemědělské půdy	na 1000 obyvatel
Belgie	137,4	270
Holandsko	128,9	278
Dánsko	102,1	716
NSR	80,8	230
NDR	58,4	211
ČSR	56,6*)	311
Rakousko	56,5	330
Francie	51,6	400
USA	21,3	577

*) K 1. I. 1958.

Nepříznivý vývoj je rovněž v užítkovosti skotu, zejména v dojivosti. Proti průměrné roční dojivosti 2035,3 l včetně vysátého mléka v roce 1936 činila dojivost v roce 1957 jen 1704,3 l mléka, tj. o 14,5 % méně. Ve srovnání s průměrnou dojivostí v jiných státech je užítkovost našich krav velmi nepříznivá (tab. X):

X. Průměrná roční dojivost na dojnici v 1000 kg

Stát	V roce 1955/56	Stát	V roce 1955/56
Holandsko	3,9	USA	2,7
Belgie	3,7	Finsko	2,4
Dánsko	3,6	Irsko	2,2
Švýcarsko	3,1	Itálie	2,2
Velká Británie	3,0	Rakousko	2,2
NSR	3,0	Francie	2,1
Švédsko	2,9	ČSR	1,8

Ve světovém průměru v produkci mléka na jeden hektar zemědělské půdy a na jednoho obyvatele se řadíme takto (tab. XI):

XI.

Stát	Rok	Na 1 ha zem. půdy	Na jednoho obyvatele
		v litrech	
Holandsko	1955/56	2511	542
Belgie	1955/56	2031	400
Dánsko	1955/56	1626	1131
NSR	1955/56	1193	340
Rakousko	1955/56	620	363
Francie	1955/56	580	454
Velká Británie	1955/56	554	211
ČSR	1956	495	272
USA	1955/56	128	343

Dosažená dojivost našich krav před válkou neodpovídala a ani dosud neodpovídá jejich užitkovým schopnostem, především z toho důvodu, že nebyla a dosud nejsou zajištěna krmiva v potřebném množství.

Ekonomická problematika

Chov skotu je v kapitalistických státech v malých a středních zemědělských závodech převládajícím odvětvím výroby. Kapitalistické velkozávody usměrňují výrobu spíše na rentabilnější odvětví s rychlejším obrátem kapitálu, než je chov skotu. Jen v blízkosti průmyslových středisek se specializují na výdoj z nakoupených dojnic, případně též na výkrm. Naprosto zanedbávají odchov. Zejména v buržoasní čs. republice byl chov skotu typickou záležitostí malovýrobní. Kapitalistické velkozávody se více orientovaly na produkci obilí, cukrovky a speciálních plodin. Proto se při přechodu z roztržité malovýroby na socialistickou velkovýrobu setkáváme s obtížemi, zejména v chovu skotu, neboť tu jde o nejzaostalejší odvětví zemědělské výroby, kam dosud nejméně pronikla technika a kde převládá většina všech prací je konána ručně. Ekonomická problematika chovu skotu je problematikou přechodu z drobné výroby na velkovýrobu.

Pro kapitalistickou zemědělskou výrobu platilo a platí i dosud, že se vzrůstající velikostí závodu se zmenšuje počet skotu po jednotce zemědělské půdy.

XII. Počet skotu v zemědělských závodech v buržoasním Československu podle velikostních skupin v roce 1930

Velikostní skupina podle celkové výměry	Počet závodů v %	Na 100 ha zemědělské půdy připadá kusů skotu
do 0,1 ha	2,5	84,2
0,1—0,5 ha	14,1	40,6
0,5—1 ha	11,5	54,9
1—2 ha	16,1	78,7
2—5 ha	26,6	76,0
5—10 ha	15,7	61,3
10—20 ha	8,9	54,5
20—30 ha	2,5	53,4
30—50 ha	1,1	45,4
50—100 ha	0,4	32,4
100—200 ha	0,3	27,3
200—500 ha	0,2	21,4
přes 500 ha	0,1	10,9

Stavy skotu dosahovaly největší hustoty v zemědělských závodech do pěti hektarů, které chovaly vysoké stavy krav k zabezpečení samozásobení mlékem a potřebné potažní síly. Kromě toho odchovávaly skot a produkovaly mladé krávy pro výdojně velkozávody. Naproti tomu vykrmovaly skot zcela výjimečně. Střední zemědělské závody měly stavy skotu na 100 ha zemědělské půdy nepatrně pod celostátním průměrem. Ve větším rozsahu též vykrmovaly skot. Kulacká hospodářství a velkostatky chovaly v průměru asi o čtvrtinu nižší stavy skotu na 100 ha zemědělské půdy než činil celostátní průměr, a z toho krav dokonce

o jednu třetinu. Zaměřovaly se jednak na výdojná hospodářství, jednak na výkrm. Mladý dobytek pro výdojná hospodářství i výkrm levně nakupovaly od malých a středních rolníků, protože vlastní odchov skotu pro ně nebyl rentabilní. Proto také velkostatkářská výdojná hospodářství soustavně olupovala zemský chov o výkonné dojnice.

Počet skotu, připadající na 100 ha zemědělské půdy, v buržoazním Československu se měnil rovněž podle místních přírodních a ekonomických podmínek. Byl rozdílný v různých výrobních oblastech. Nejvyšší byl v Čechách ve výrobní oblasti pícninářské (74,7 kusů), v zemi Moravskoslezské ve výrobní oblasti obilnářsko-bramborářské (60,9 kusů) a na Slovensku v téže oblasti (39,7 kusů) (viz tab. XIII).

XIII. Počet skotu na 100 ha zemědělské půdy podle výrobních oblastí a zemí ČSR v roce 1930

Počet skotu na 100 ha zemědělské půdy v zemi		
Čechy	Morava a Slezsko	Slovensko
A. Výrobní oblast řepařská		
64,2	53,9	38,2
B. Výrobní oblast obilnářská		
68,7	59,2	33,2
C. Výrobní oblast obilnářsko-bramborářská		
72,2	60,9	39,7
D. Výrobní oblast pícninářská		
74,7	58,2	35,7

Zvlášť nápadný je nepoměr mezi hustotou skotu v českých krajích a na Slovensku. Hlavní příčinu tohoto stavu lze vidět v tom, že ve většině slovenských oblastí se stále ještě udržuje hospodářská soustava, opřená o extenzivní pasetnictví a v zásuchových oblastech daleko větší zanedbávání píce ve prospěch obilnářství.

Obdobná situace v hustotě skotu je zatím ještě i v socialistické zemědělské velkovýrobě. *S přibývajícím velikostí JZD klesá v průměru hustota skotu.* Přitom největší hustotu vykazují JZD v oblasti řepařské, pak v bramborářské, horské a nejnižší v oblasti kukuřičné (tab. XIV).

Jak v kapitalistických velkozávodech, tak i u nás v socialistické velkovýrobě je zatím hustota skotu i výroba mléka a hovězího masa z jednoho hektaru zemědělské půdy nižší než v drobné a střední výrobě. Jelikož vyšší stavy skotu příznivě působí na zvyšování hektarových výnosů, a tím i na zvyšování intenzity zemědělské výroby, je třeba v socialistické velkovýrobě zkoumat ekonomické příčiny poklesu stavu skotu a navrhnout opatření na jejich odstranění. Jde o velmi závažný ekonomický problém, jehož vyřešení vytvoří takové předpoklady, aby intenzita socialistické velkovýroby podstatně předstihla intenzitu kapitalistické zemědělské výroby.

Skupiny JZD podle výměry zemědělské půdy	Na 100 ha zemědělské půdy připadá	
	skotu celkem	z toho krav
Kukuřičná oblast		
do 100 ha	39,0	18,1
101 – 300 ha	47,2	18,6
301 – 500 ha	48,3	19,6
nad 500 ha	42,1	16,7
C e l k e m	45,5	18,2
Řepařská oblast		
do 100 ha	67,4	29,2
101 – 300 ha	60,5	25,7
301 – 500 ha	60,7	24,9
nad 500 ha	55,0	23,1
C e l k e m	59,9	25,1
Bramborářská oblast		
do 100 ha	62,4	27,3
101 – 300 ha	56,4	24,7
301 – 500 ha	52,9	22,2
nad 500 ha	52,5	22,4
C e l k e m	55,2	23,8
Horská oblast		
do 100 ha	63,9	29,4
101 – 300 ha	51,3	22,1
301 – 500 ha	37,6	14,5
nad 500 ha	48,1	20,9
C e l k e m	48,9	20,9

Hlavní příčinou nízké úrovně stavu skotu celkem a krav v socialistickém sektoru je *vysoké brakování krav a nedostatečné jejich uhrazování otelenými jalovicemi*. Velkovýroba brakuje krávy v průměru po pěti letech užítu proti celostátnímu průměru, který je osm let. Tak například v roce 1957 dosáhlo brakování krav u státních statků 20,7 %, u JZD III. a IV. typu 18,4 %, zatímco u soukromého sektoru pouze 12,8 %. Toto vysoké brakování, i když má pochopitelně často také objektivní příčiny ve špatné hodnotě sváděného skotu, při malém zájmu o odchov jalovic nemůže být zcela kryto převodem otelených jalovic do stavu krav, a tak dochází k chronickému poklesu stavu krav. Klesání početního stavu krav, které trvá od roku 1953, se nepodařilo zastavit ani v letech 1955 a 1956, kdy se celkové stavy skotu již částečně zvýšily. Nadměrné brakování je způsobeno špatným zdravotním stavem krav a krátkou dobou užítkovosti. Nízký počet převedených jalovic do stavu krav je způsoben nedostatkem v odchovu a opožděným připouštěním jalovic.

Nezájem o chov skotu v socialistické velkovýrobě vyplývá zejména z toho, že vyžaduje mnoho živé práce, z níž vyplývají i vysoké náklady na výrobky z chovu skotu. Při nízké užítkovosti je pak jeho rentabilita z hlediska přímé tržní výroby problematická a hmotné podmínky pro rozvoj chovu skotu jsou nedostatečné.

Chov skotu se však musí stát základním článkem socialistické zemědělské velkovýroby. Rozhodne o tom, zda socialistická zemědělská velkovýroba bude daleko intenzivnější a produktivnější než kapitalistická. Chov skotu byl až dosud nejvíce přizpůsoben malovýrobě, kde byl nejintenzivnější a kde tvořil největší podíl na výsledcích hospodaření. Proto také celá technologie chovu skotu a u nás

i chovný cíl se přizpůsobovaly malovýrobním poměrům. Aby z chovu skotu se stal základní článek socialistické zemědělské velkovýroby, je třeba:

Za první: změnit malovýrobní technologii v chovu skotu na velkovýrobní, což v ekonomickém pojetí znamená snížit podíl živé váhy práce na tvorbě výrobků z chovu skotu a zvýšit podíl minulé práce, a to tak, aby se podstatně snížila celková potřeba práce živé i minulé.

Za druhé: Změnit malovýrobní všestrannou užitkovost našeho skotu chovatelskou a plemenářskou prací postupně na užitkovost mléčnou. Zvýšit tak podstatně dojivost a snížit potřebu živé a minulé práce na jednotku výroby.

Za třetí: Organizovat chov skotu v každém socialistickém zemědělském závodě tak, aby největším možným podílem přispíval k dosažení maxima produkce z každého hektaru zemědělské půdy při nejnižších nákladech.

Realizace těchto zásad vyžaduje vyřešit celou řadu dílčích výzkumných úkolů na úseku technologie, mechanizace, výstavby a chovatelské a plemenářské práce. Vyžaduje to též soustavnou zvelebovací práci v chovu skotu, která se neobejde bez rozšíření kontroly užitkovosti a dědičnosti skotu postupně na všechny společné chovy našeho socialistického sektoru. Vyžaduje to ozdravení našich chovů skotu, neboť nepříznivý zdravotní stav skotu v socialistických velkochovech se stává překážkou soustavného zvelebování a zvyšování užitkovosti chovů. Zejména to vyžaduje, aby JZD a státní statky se zájmem řešily konkrétní problémy svého chovu, především krmivovou základnu, která je odrazovým můstkem všech dalších úspěchů v chovu skotu.

1. Problematika produktivity práce

Výroba jatečného skotu a zejména výroba mléka je jedním z pracovně nejnámáhavějších odvětví zemědělské výroby. V celkových vlastních nákladech JZD činí zhruba náklady na živou práci:

při výrobě jatečného skotu	30 %
a při výrobě mléka	44 %

Potřeba živé práce, vyjádřená v hodinách, činí na jednu dojnici ročně 100 až 285 hodin, a to podle velikosti hospodářství, způsobu výrobní technologie, stupně mechanizace výrobních procesů a jiných podmínek.

Nejvíce živé práce vyžaduje dojení, které zabírá přibližně polovinu (40 až 60 %) všeho času věnovaného obsluze dojnic. Pak následuje krmení, které vyžaduje přes 20 % všeho času. Potřebu práce snižuje strojní dojení zejména v dojárně, a to zhruba asi o 27 % proti celkové potřebě práce při strojním dojení v kravíně. Velká potřeba živé práce na výrobu mléka a jatečného skotu v poměru k minulé práci ukazuje nízkou produktivitu práce v chovu skotu. Srovnání potřeby živé práce u hlavních zemědělských výrobků ukazuje tuto situaci (tab. XV):

XV. Potřeba živé práce (v hodinách) podle propočtu z výsledných tabulek vlastních nákladů za třicet vybraných JZD, zpracovaných VÚZE — ČSAZV v Praze

V roce 1956	Potřeba v hodinách
1 q pšenice	5,08
100 l mléka kravského	19,07
1 q ž. v. jatečného skotu	85,52
1 q ž. v. jatečných prasat	45,08

To znamená, že jedna hodina živé práce byla zhodnocena v tržních výrobcích při výrobě takto (počítáno v realizačních cenách KPZ — tab. XVI):

XVI.

Tržní výrobek	1956	1957	Realizační ceny JZD 1957
pšenice	26,1	25,1	29,2
mléko	7,7	8,0	8,4
jatečný skot	7,3	7,6	7,7
jatečná prasata	23,1	21,9	22,3

Produktivita živé práce při výrobě mléka a jatečného skotu je téměř třikrát nižší než při výrobě jatečných prasat. Ještě nepříznivější je srovnání s výrobou pšenice. Srovnání s výrobou jatečných prasat bude pro výrobu mléka a jatečného skotu ještě daleko nepříznivější, půjde-li o výkrm prasat ve velkovýkrmnách pro 1000 kusů, kde je třeba na výrobu jednoho centu jatečných prasat kolem šesti hodin živé práce. To znamená, že za jednu hodinu živé práce bylo v roce 1956 při výkrmu prasat v gigantech vyrobeno za 173,2 Kčs jatečných prasat, tj. asi čtyřicetkrát více než při výrobě jatečného skotu.

Řešit tento ekonomický problém znamená snížit potřebu práce a prostředků na jednotku produkce, tj. zdokonalit způsoby ustájení skotu a mechanizace výrobních procesů na farmách skotu, dále při sklizni a konzervaci píce. Tomuto problému je ve všech zemích věnován zřejmý vzrůstající zájem. V podstatě možno konstatovat, že mechanizace prací v živočišné výrobě, zejména v chovu skotu, se zaváděla ve všech zemích pomaleji než v ostatních odvětvích zemědělské výroby. Bránil tomu především převážně malovýrobní způsob chovu skotu. Avšak ani ve velkovýrobě není možno řešit zvýšení produktivity práce v chovu skotu pouze mechanizací dosavadního způsobu chovu, neboť přináší poměrně malý efekt, a je nutno současně hledat nové formy technologie. S rozvojem družstevnictví v zemědělské výrobě se odstraňují zábrany k přechodu na velkovýrobní technologii v chovu skotu. V posledních letech se v řadě zemí zavádí a zkouší způsob chovu dojníc v otevřených stájích bez vázání. Podle shodujících se zpráv z různých zemí volná stáj umožňuje dosáhnout snížení potřeby živé práce u krav o 40—60 % proti stáji s vázáním. Současně se snižují náklady na výstavbu o 25—40 %. Celkové náklady na výrobu mléka a masa se snižují zhruba o 25—30 %. Snížení stavebních nákladů se dosahuje lehčí stavbou a omezením potřebného objemu stáje. Snížení stavebních a provozních nákladů se dosáhne zejména při dělené volné stáji s rovnou podlahou, umožňující pohyb skotu ve stáji i ve skladovacím prostoru na krmivo. Přitom je zvířatům na podzim k dispozici jen menší stájový prostor, který se během zimy rozšiřuje podle toho, jak se odebírá seno a sláma ze skladovacích prostorů.

Rovněž odchov telat je nutno přizpůsobit podmínkám socialistické velkovýroby. Znamená to, že telata po sedmi až čtrnácti dnech po narození, kdy jsou chována v individuálních kotcích, se ustájí skupinově na hluboké podestýlce v kotcích, umístěných v jednoduchých přístřešcích s volným přístupem do výběhu.

Předností volného ustájení skotu je též jeho příznivý vliv na zdravotní stav. Zejména volné ustájení mladého dobytka je nejúčelnějším bojem proti tuberkulóze.

Základní podmínkou volného ustájení skotu je dostatek krmiva, který má příznivý vliv na tělesný vývoj zvířat, a dostatek steliva.

Dojení a ošetřování chovu skotu vyžaduje neúměrně mnoho živé práce, právě tak jako výroba objemného krmiva pro skot. Způsobuje to dosavadní malovýrobní způsob sklizně pícnin na orné půdě i lučního sena, který se skládá ze sekání potahovým žacíím strojem nebo z ručního kosení a sušení sena v kopkách, případně na sušácích.

Na sušení a odvoz sena z jednoho hektaru je při sušení v kopkách třeba 115 hodin lidské práce ročně a při sušení na sušácích od 145 do 220 hodin na hektar, a to podle druhu používaných sušáků. Ze sklizňových prací ostatních plodin jsou zde ruční práce nejvyšší. Hlavní podíl ručních prací na sklizni pícnin připadá na nakládání a rozebírání sušáků, což je dosud vykonáváno téměř výhradně ručně a při značné námaze. Snížení potřeby ruční práce při sklizni píce se dosáhne zejména zmechanizováním jejích posledních fází. Také zde se sklizeň zrychlí a sníží se ztráty na živinách, které při dosavadním způsobu činí za příznivého počasí 15 až 30 % sušiny, 12–25 % stravitelných bílkovin a 20–30 % škrobových jednotek. Za deštivého počasí se tyto ztráty zvyšují až na šedesát i více procent.

Výzkum již zkouší a zavádí novou technologii sklizně a sušení píce. Podle dosavadních výsledků lze předpokládat, že seno bude stále ve větší míře sklizeno sběracím lisem, případně sběrací řezačkou, a zavadlá píce bude dosušena studeným vzduchem pomocí zvláštního ventilátoru. Výzkumný ústav pro mechanizaci a elektrifikaci ČSAZV v Řepích provedl v roce 1957 srovnávací zkoušky na různých pracovištích při sklizni a sušení první seče vojtěšky (výnos 30 q/ha) různými způsoby s těmito výsledky (tab. XVII):

XVII.

Způsob práce	Spotřeba lidské práce v hodinách na 1 q sena včetně sečení		Materiálové a pracovní náklady na 1 q sena	
	hodin	index	Kčs	index
Sušení v kopkách, kopkování sběracím kopkovačem ÚPK—16	0,75	55,6	6,60	65,3
Sušení na sušácích, nakládání na sušáky nakladačem UPS—16	1,35	100,0	10,11	100,0
Sklizeň sběracím lisem — dosoušení balíků v budkách na strništi	0,39	28,9	4,28	42,3
Sklizeň sběracím lisem — dosoušení balíků studeným vzduchem	0,64	47,4	9,40	93,0
Sklizeň sběrací řezačkou — dosoušení studeným vzduchem	0,26	19,3	7,98	78,9

Při sklizni sena sběrací řezačkou a při umělém dosoušení studeným vzduchem odpadla práce spojená s odvozem sena do seníku, neboť prostor, kde je seno sušeno, je současně seníkem. Po dosoušení (nakládání na vůz, odvoz k seníku a skládání na seník) se při balíkách spotřebuje na jeden cent sena 0,191 hodin lidské práce. O tento počet hodin by bylo třeba zlepšit ukazatel produktivity živé práce při skliz-

ni sběracím lisem a dosoušení balíků studeným vzduchem, kde se počítá s odvozem na seník.

Největší úspora živé práce je při sklizni sběrací řezačkou a umělém dosoušení studeným vzduchem, přičemž dosušené seno se dále netransportuje. Proti sušení na sušících pomocí nakladače činí úspora živé práce přes 80 %. Nová technologie sklizně pícnin neznamená jenom podstatné zvýšení produktivity živé práce, ale znamená i snížení celkové práce — živé i minulé — neboť snižuje náklady na jeden cent sena. Největší snížení nákladů proti nákladům při sušení na sušících pomocí nakladače je při sklizni sběracím lisem a dosoušení balíků v budkách na strništi, a to téměř o 60 %. Menší snížení nákladů (zhruba o 10–20 %) je při způsobech s umělým dosoušením. Výsledky při dosoušení sena v balících na strništi byly mimořádně příznivé, neboť zkoušky v roce 1957 proběhly za velmi příznivého počasí. Výsledek zkoušek ukázal, že nejvýhodnější způsob sklizně sena je dosoušení řezaného sena přímo ve skladovacích prostorech. Dosoušení balíků v budkách na strništi nutno věnovat i dále pozornost, především na jižním Slovensku a na jižní Moravě, kde je příznivější počasí.

Úspora živé práce při sklizni píce a omezení ztrát na živinách se dosáhne také silážováním. Je třeba více než dosud silážovat zelenou píci, neboť v našich kolísavých klimatických podmínkách tak levněji získáme kvalitní krmivo než sušením. Rozšiřovat silážování je třeba také proto, aby byla zajištěna nejvhodnější krmná dávka na zimní období pro dojnice. Pro výkonné dojnice je třeba v zimním období počítat s dávkou 30 až 50 kg šťavnaté píce na kus a den. Podstatnou část této píce bude tvořit siláž, jejíž výroba je daleko ekonomičtější než výroba krmné řepy. Největší úsporu živé práce při silážování a levnou a kvalitní siláž získáme, silážujeme-li píci v jednoduchých průjezdných žlabových jamách s využitím pásových traktorů k dusání píce a případně s použitím plastických hmot k zakrývání siláže. Rozšíření používání plastických hmot bude záviset na tom, s jakou pohotovostí bude dodávat náš průmysl vhodné, trvanlivé a zejména odolné hmoty proti mrazu.

Nejvhodnější plodinou pro silážování je k u k u ř i c e. Rozšíření jejího pěstování pomůže jednak vyřešit účelnou změnu zimního krmení dojníc větším množstvím šťavnaté píce než dosud a jednak umožní vytvoření dostatečných zásob šťavnatých krmiv, nutných pro zvýšení mléčné užitkovosti.

Při krmení v letním období se uspoří nejvíce živé práce a téměř odstraní ztráty zavedením p á s o v é p a s t v y, zpracované Výzkumným ústavem živočišné výroby ČSAZV v Uhřetěvsi.

2. Problematika vyšší dojivosti

Druhou základní ekonomickou otázkou chovu skotu je podstatné zvýšení dojivosti krav, čímž by se dosáhlo efektivnějšího využití krmiv a snížení nákladů na jednotku produkce. Rozhodující je, aby nastalo z v ý š e n í p r ů m ě r n é d o j i v o s t i v š e c h k r a v, ne jen v ojedinělých chovech, a aby zvyšování průměrné dojivosti mělo stoupající trend. Přes dlouhodobou chovatelskou práci v buržoazní republice i po revoluci je průměrná dojivost našich krav zhruba na stejné úrovni. Znamená to, že naše dlouholetá chovatelská a plemenářská práce se dosud nijak výrazně neprojevila. Příčinu možno hledat v tom, že chov skotu v buržoazní republice byl zanedbávaným odvětvím zemědělské výroby a že ani po revoluci jsme nedovedli problém chovu skotu vyřešit, zejména zajistit potřebnou krmivovou základnu. Jednu z příčin možno spatřovat v tom, že až dosud jsme si ve své chovatelské a plemenářské práci dávali úkol vypěstovat skot kombinované užitkovosti.

V buržoazní republice šlo o užítkovost všestrannou (tah, žír, mléko), nyní je náš chovný cíl užítkovost jatečnomléčná.

Zatím však efektivnost využití statkových krmiv a zhospodárnění výroby mléka je tím větší, čím vyšší je relativní dojivost. Lehčí krávy s vysokou produkcí mléka vyrábějí mléko s nejmenší spotřebou krmiv a nejlevněji (tab. XVIII):

XVIII. Ze 100 kg ovesných jednotek vyrobí

Dojnice		Mléka	Při spotřebě stravitelných bílkovin	Hodnota vý- robku v reali- začních cenách (rok 1956)
živé váhy	roční dojivost			
kg			Kčs	
500	1500	70,5	7,7	100,10
500	2000	84,8	8,2	120,40
500	3000	109,6	8,6	155,60
600	1500	61,6	7,5	87,50
600	2000	75,1	7,9	106,60
600	3000	98,6	8,4	140,00

Dojnice, které vykazují dvojnásobnou užítkovost, vyrobí ze stejného množství ovesných jednotek při určitém zvýšení bílkovin asi o polovinu více mléka. Efektivněji využívají krmiva těž dojnice lehčí. V této skutečnosti jsou skryty naše největší rezervy v chovu skotu. Abychom tyto rezervy odkryli, měli bychom zaměřit naši chovatelskou a plemenářskou práci na vyšlechtění takového typu dojníc, který nejefektivněji využívá krmiva, podle mého názoru na vyšlechtění typu mléčného.

Všestranná užítkovost našeho skotu v buržoazní republice odpovídala potřebám malovýroby — používat skot a zejména krávy také k tahu. Dnešní náš chovný cíl dvoustranné užítkovosti jatečnomléčné neodpovídá podle mého názoru zcela dnešní naší potřebě podstatného zvýšení výroby mléka. Hovězí maso v potřebném množství je možno vyrobit i tehdy, budeme-li mít skot mléčné užítkovosti. Produkci hovězího masa zajistíme intenzivním výkrmem býčků, vyřazených jaloviček a vybrakovaných krav. Zejména je třeba uplatňovat rychlý výkrm býčků, který představuje proti ostatním kategoriím (jalovice, volci) nejekonomičtější výrobu hovězího masa při nejmenší spotřebě krmiv. Ve specializovaných výkrmech, které mají zajistit výrobu kvalitního jatečného skotu pro uspokojení speciálních požadavků konzumu, by mohl být chován žirný typ, případně by zde bylo možno vyzkoušet i vhodnou kombinaci křížení s cizími žirnými plemeny. Jádrem našeho skotu by však mělo být zaměřeno na vysokou výrobu mléka.

Vývoj na rozšíření skotu mléčného typu probíhá v celém světě a jen v určitém omezeném poměru jsou zaváděna plemena žirná s kombinovanou užítkovostí pro speciální požadavky konzumu. Dojný typ totiž fyziologicky efektivněji využívá krmiv než kombinovaný typ jatečnomléčný.

Vyšlechtění skotu mléčného typu vyžaduje postupně rozšířit kontrolu zvyšování užítkovosti na všechny dojnice socialistického sektoru, aby byla dána nejširší základna pro výběr. Současně je třeba u plemenných býků prověřovat jejich dědičnost a zpřesnit výběr plemenných býků nejen podle výsledků kontroly užítkovosti, ale i podle výsledků kontroly dědičnosti. Býky prověřené dědičnosti je třeba co nejintenzivněji a co nejlépe využívat, a to zejména ve stádech produkujících ple-

menný materiál. Domnívám se, že v otázce vyšlechtění našeho skotu na vyšší dojvost je u nás nejvíce nejjasností a mnoho různých názorů, a to nejen pokud jde o chovný cíl, ale i pokud jde o plemenářské metody. Tato otázka vyžaduje proto samostatného řešení.

3. Problematika organizace chovu skotu uvnitř závodu

Chov skotu musí organicky navazovat na celou zemědělskou výrobu každého závodu. Musí největším možným podílem přispívat k tomu, aby bylo dosaženo maxima celkové zemědělské produkce z každého hektaru, při nejnižších nákladech a za dané technické a cenové úrovně. K tomu je třeba:

a) uskutečnit účelnou specializaci výroby podle místních přírodních a ekonomických podmínek;

b) sladit rostlinnou a živočišnou výrobu, aby rostlinná výroba dávala živočišné výrobě dostatek kvalitních krmiv pro maximum produkce, a živočišná výroba aby dávala rostlinné výrobě dostatek chlévské mrvy;

c) organizovat práci a odměňování tak, aby byly vytvořeny dostatečné hmotné podněty pro pracující na zvyšování a z hospodářňování výroby.

V chovu skotu je s ohledem na jeho přímý vliv na intenzitu rostlinné výroby žádoucí, aby byla zabezpečena minimálně nutná produkce chlévské mrvy. Podle místních podmínek se specializuje směr chovu. Jde tu zejména o vytváření mléčných základen kolem větších průmyslových center, o produkci chovného a plemeného materiálu vynikajícími kvalit v horských a podhorských oblastech a případně o produkci kvalitního jatečného dobytka s využitím průmyslových krmných odpadů. Jde tu také o účelnou dělbu práce. Zejména by měla být rozvinuta větší kooperace mezi řepářskými oblastmi (mléčná produkce, výkrm) a horskými a podhorskými oblastmi (odchov plemeného materiálu).

Nesprávné by bylo zavádět výdojná hospodářství podle vzoru z buržoazní republiky, kdy peníze za vysokou produkci mléka dostal velkostatkář. Drahý odchov však zaplatil drobný a střední rolník. Tehdy byly krávy po vydojení, často v největší produkční schopnosti, dávány na jatky a telata po nejvýkonnějších dojnicích často zabíjena. Kooperaci výdojních hospodářství s podniky v horských a podhorských oblastech je třeba realizovat ve prospěch obou. Současně je třeba zajistit, aby telata po výkonných dojnicích byla odchována, zvláště na pastvinách v horských a podhorských oblastech.

Dnešní hlavní problém v organizaci výroby uvnitř závodu je odstranění disproportionality mezi krmivovou základnou a stavy hospodářského zvířectva, zejména skotu. Tento nesoulad má za následek nízkou užitkovost, vysoké náklady na jednotku produkce a zhoršování zdravotního stavu. S ohledem na vysoké úkoly plánu je třeba tento rozpor řešit zvýšením intenzity pěstování krmiv, rozšířením ploch krmiv s vysokou produkcí živin, zejména kukuřice na siláž v mléčné zralosti, rozšířením ozimých a strniskových směsek a omezením ztrát pícnin při sklizni na minimum. Jelikož jde o základní otázku téměř v každém závodě, doporučuje se k trvalému vyřešení tohoto úkolu organizovat krmivářské čety v každém JZD. Nelze souhlasit s názory, že nesoulad mezi krmivovou základnou a stavy skotu má být řešen snížením stavů skotu. Tento návrh není řešením, neboť bez vysokých stavů skotu není možné intenzivní zemědělství a nelze také splnit vysoké úkoly perspektivního plánu v rostlinné výrobě.

K trvalému odstranění nesouladu mezi krmivovou základnou a stavy skotu pro případ neúrody píce je třeba v každém JZD a státním statku každoročně vytvářet rezervy statkových krmiv. Ke konci zimy bychom měli mít ještě třetinu statkových krmiv v rezervě. Zejména na chovné hodnotě skotu a jeho užitkovosti se velmi nepříznivě projevují hladové periody, vzniklé během roku.

O výsledcích v chovu skotu bude nejvíce rozhodovat sám pracovník za předpokladu, že bude na výsledcích přímo hmotně zainteresován. Proto je třeba práci v chovu skotu organizovat ve výrobních skupinách adresně a každému pracovníku přidělovat v rámci pracovní skupiny určitý počet dojníc na několik let. Odměňování by mělo být zásadně podle dosažené užitkovosti a k základní odměně přiznávat podle dosažených výsledků ještě doplňkové odměny a prémie. V souvislosti s dokončováním socializace vesnice a s upevňováním ekonomiky JZD se na úseku organizace práce a odměňování objevují další problémy, které bude třeba řešit. Jde zejména o zvýšení hmotné zainteresovanosti členů JZD na práci v družstvu, o zvýšení podílu na příjmech družstevníků ze společného hospodaření a o zajištění rozšířené reprodukce základních i oběžných fondů JZD ve větší míře z vlastních zdrojů JZD.

Souhrn

K dovršení výstavby socialismu v naší vlasti je třeba také podstatně zvýšit zemědělskou výrobu. Socialistické výrobní vztahy v zemědělství a rozvoj výrobních sil vytvářejí základ pro to, aby produktivita práce i intenzita výroby byly v socialistické zemědělské výrobě vyšší než v kapitalistické výrobě. Základním článkem k řešení tohoto úkolu v oblasti výroby je zintenzivnění chovu skotu.

Chov skotu je nejdůležitějším odvětvím zemědělské výroby všech pokročilých států a výrobky z něho jsou stále hledanějším zbožím světového obchodu, zejména mléko a mléčné výrobky. Hlavní význam chovu skotu pro zemědělskou výrobu spočívá v přeměňování statkových krmiv a odpadků z rostlinné výroby na tržní výrobky. Výrobou mrvy má udržovat a zvyšovat úrodnost půdy. Má rozhodující vliv na zvyšování intenzity rostlinné výroby. Výrobky z chovu skotu jsou nezbytné a v mléku a mléčných výrobcích (vápník a riboflavin) nenahraditelné pro správnou výživu lidí. Mléko je největším producentem živočišné bílkoviny, jejíž potřeba jak při výživě lidí, tak i při výživě hospodářských zvířat je dosud neuspokojivá a bude v celém světě stále stoupat.

Dosavadní vývoj v chovu skotu je nepříznivý. Početní stavy skotu stále klesají, zdravotní stav není dobrý a užitkovost je malá. V socialistických závodech jsou stavy skotu na 100 ha zemědělské půdy nižší než u individuálně hospodařících rolníků. Přes tento nepříznivý stav v chovu skotu řadí se Československo ve stavech skotu na 100 ha zemědělské půdy mezi přední státy s vysokou intenzitou zemědělské výroby.

Chov skotu v buržoazní republice byl více záležitostí malých a středních závodů. Pro kapitalistickou zemědělskou výrobu platí zásada, že se vzrůstající velikostí závodů se zmenšuje počet skotu na jednotku zemědělské půdy. Počty skotu byly též rozdílné v různých výrobních oblastech. Obdobná situace je zatím i v socialistické velkovýrobě. Je to důsledek vysokého brakování krav a nedostačitého jejich nahrazování otelenými jalovicemi. Aby byl zvýšen hmotný zájem o chov skotu, je třeba snížit vlastní náklady, zejména náklady na výrobu objemných krmiv a na ošetřování a podstatně snížit podíl živé práce na těchto nákladech.

Při ošetřování skotu jde zejména o snížení nákladů při dojení a krmení. Volné ustájení skotu snižuje potřebu živé práce o 50 až 60 %. Při výrobě objemné píce jde zejména o podstatné zvýšení hektarových výnosů a o snížení nákladů na živou práci při sušení, nakládání a odvozu sena. Zvýšení produktivity se dosahuje při sklizni sběrací rezačkou a umělým dosoušením studeným vzduchem. Nová technologie sklizně objemné píce znamená nejen podstatné zvýšení produktivity živé práce, ale i snížení celkových nákladů. S ohledem na zajištění nejvhodnější krmné dávky na zimní období pro dojnice, je třeba co nejvíce rozšiřovat silážování, zejména kukuřice v mléčné zralosti.

Statková krmiva jsou neefektivněji využita při výrobě mléka, a to dojnici s největší relativní užítkovostí. Jeví se účelným zaměřit se v plemenářské a chovatelské práci na vyšlechtění mléčného typu skotu. Produkci hovězího masa zajišťovat intenzivním výkrmem býčků, vyřazených jaloviček a vybrakovaných krav. Vyšlechtění skotu mléčného typu vyžaduje postupně rozšířit kontrolu zvyšování užítkovosti na všechny dojnice socialistického sektoru a u plemenných býků prověřovat jejich dědičnost.

Chov skotu musí organicky navazovat na celou zemědělskou výrobu každého závodu. Aby bylo dosaženo maxima produkce při nejnižších nákladech živé a mlynulé práce z každého hektaru v každém závodě, je třeba uvnitř závodu:

provést účelnou specializaci výroby podle místních přírodních a ekonomických podmínek,

sladit rostlinnou a živočišnou výrobu a

organizovat práci a odměňování tak, aby byly vytvářeny dostatečné hmotné podmínky pro každého pracovníka na zvyšování a zhušťování výroby.

Literatura

1. Schultz—Lupitz: Zwischenfruchtbau auf leichten Böden. Berlin 1895. —
2. Küster A.: Nützlichloser Betrieb der Landwirtschaft. Neudam 1902. —
3. Duchoň: Výživa a hnojení kulturních rostlin zemědělských. Praha 1948. —
4. Lom: Vzájemný vztah intenzity rostlinné a živočišné výroby. Věstník ČAZ, roč. IX, Praha 1933. —
5. Dr. Božena Solnářová: Výživový obraz spotřeby potravin a zjednodušené metody k jeho stanovení. Příloha časopisu Průmysl potravin č. 1/1958, Praha. —
6. Herzig, Knor, Koudela, Podhradský, Řečka: Základy krmné techniky. Praha 1954. —
7. Sčítání zemědělských závodů v Republice československé podle stavu dne 27. května 1930. Praha, 1935. —
8. Ekonomický rozbor tvorby a rozdělování důchodů JZD z hlediska rozšířené reprodukce. Závěrečná zpráva vyřešeného výzkumného úkolu VÚZE — ČSAZV, Praha 1957. —
9. Závěrečné zprávy Výzkumného ústavu pro mechanizaci a elektrifikaci zemědělství ČSAZV v Řepích o mechanizaci sklizně píce a umělému sušení. Praha 1957.

Экономические проблемы развития скотоводства

В целях завершения строительства социализма в нашей стране необходимо также существенно повысить уровень с.-х. производства. Социалистические производственные отношения в области сельского хозяйства и развитие его производительных сил создают предпосылки для того, чтобы производительность труда и интенсивность производства в социалистическом сельском хозяйстве были выше чем в капиталистическом. Основным звеном для решения этой проблемы в области производства является интенсификация разведения крупного рогатого скота.

Скотоводство во всех развитых государствах является важнейшей отраслью сельскохозяйственного производства и интерес к его продуктам (молоко и молочные продукты) на мировом рынке постоянно возрастает. Основное значение скотоводства в сельскохозяйственном производстве состоит в превращении внутри-хозяй-

ственного корма и отходов растениеводства в товарную продукцию. Посредством производства навоза оно содействует повышению плодородия почвы и имеет решающее влияние на повышение интенсивности растениеводства. Продукция скотоводства имеет значение огромной важности; молоко и молочные продукты (содержащие кальций и рибофлавин) незаменимы для правильного питания людей. Молоко принадлежит к наиболее богатым источникам животного белка, потребность в котором как для питания людей, так и для кормления животных до сих пор не удовлетворена и будет и впредь постоянно во всем мире расти.

Современное развитие скотоводства неудовлетворительно. Поголовье крупного рогатого скота все время уменьшается, состояние его здоровья нехорошо и продуктивность низка. В социалистических предприятиях поголовье крупного рогатого скота на 100 га сельскохозяйственных угодий ниже чем в хозяйствах единоличных крестьян. Несмотря на это неблагоприятное положение Чехословакия по поголовью крупного рогатого скота на 100 га сельскохозяйственных угодий принадлежит к передовым странам с высоким уровнем сельскохозяйственного производства.

Скотоводством в период буржуазной республики занимались преимущественно в хозяйствах мелких и средних крестьян. В капиталистическом сельскохозяйственном производстве действует закон, по которому с уменьшением размера предприятия понижается поголовье скота в расчете на единицу сельскохозяйственных угодий. Поголовье крупного рогатого скота изменялось также в зависимости от различных производственных областей. В таком же положении находится пока и крупное социалистическое сельскохозяйственное производство. Это результат высокой выбраковки коров и следствие недостаточного возмещения их телками.

Для того, чтобы повысить материальную заинтересованность в развитии скотоводства, необходимо снизить себестоимость, особенно затраты на производство грубого корма и на уход за животными и существенно снизить долю живого труда в этих затратах.

При уходе за крупным рогатым скотом необходимо прежде всего снизить затраты на доение и кормление. Свободное содержание скота понижает расход живого труда на 50—60 %. При производстве грубого корма необходимо существенно повысить урожайность кормовых культур и снизить затраты живого труда при сушке, погрузке и транспортировке сена. Повышение производительности труда достигается путем применения косилки с механизмом для одновременного измельчения зеленой массы и применения искусственной сушки холодным воздухом. Применение новой технологии уборки культуры для грубого корма означает не только существенное повышение производительности живого труда, но и понижение общих затрат. Для обеспечения наиболее целесообразного кормового рациона для дойных коров в зимний период необходимо максимально расширять силосование, в особенности силосование кукурузы в стадии молочной спелости.

Местные корма используются наиболее эффективно при производстве молока для коров с относительно наибольшей продуктивностью. Целесообразно вывести путем племенной работы молочный тип крупного рогатого скота, обеспечить продукцию говядины путем интенсивного откорма бычков, выбракованных телок и коров. Разведение скота молочного типа требует постоянного расширения контроля повышения продуктивности у всех коров в социалистическом секторе хозяйства и проверки наследственности у всех племенных бычков.

Скотоводство должно органически сочетаться с другими отраслями каждого сельскохозяйственного предприятия. Для достижения максимума продукции при наименьших затратах живого и прошлого труда в расчете на га в каждом предприятии необходимо:

осуществить целесообразную специализацию производства в зависимости от местных природных и экономических условий; правильно сочетать растениеводство с животноводством; организовать труд и его оплату так, чтобы создать достаточные материальные стимулы для каждого работника в повышении и рационализации производства.

Die ökonomische Probleme der Rinderzucht

Zur Vollendung des Aufbaus des Sozialismus in unserer Heimat ist es nötig auch die landwirtschaftliche Produktion wesentlich zu steigern. Die sozialistischen Produktionsbeziehungen und die Entfaltung der Produktionskräfte schaffen die Grundlage dafür, daß die Arbeitsproduktivität und Produktionsintensität in der sozialistischen landwirt-

schaftlichen Produktion höher wären als in der kapitalistischen Produktion. Das Grundglied für die Lösung dieser Aufgabe auf dem Gebiet der Produktion ist die Intensivierung der Rindviehzucht.

Die Rindviehzucht ist der wichtigste Zweig der landwirtschaftlichen Produktion mancher fortgeschrittener Staaten und ihre Produkte sind immer mehr gesuchte Ware des Welthandels, insbesondere Milch und Milcherzeugnisse. Die Hauptbedeutung der Rindviehzucht für die landwirtschaftliche Produktion beruht in der Umwandlung von wirtschaftseigenen Futtermitteln und von Abfällen der pflanzlichen Produktion in Markterzeugnisse. Die Stallmistproduktion soll die Bodenfruchtbarkeit erhalten und vermehren. Sie hat einen ausschlaggebenden Einfluß auf die Steigerung der Intensität der pflanzlichen Erzeugung. Die aus der Viehzucht stammenden Erzeugnisse sind unentbehrlich und in Milch und in Milcherzeugnissen (Kalzium und Riboflavin) für die richtige Menschennahrung unersetzbar. Die Milch ist der größte Produzent vom Tiereweiß, dessen Bedarf sowohl bei der Menschen- als auch bei der Wirtschaftstierernährung bisher unbefriedigend ist und er wird in der ganzen Welt immerfort steigen.

Die bisherige Entwicklung der Rindviehzucht ist ungünstig. Die Viehbestände sinken immerwährend ab, der Gesundheitszustand ist nicht gut und die Nutzleistung ist klein. In sozialistischen Betrieben sind die Viehbestände je 100 ha landwirtschaftlichen Bodens niedriger als bei den Einzelbauern. Trotz dieses ungünstigen Zustandes reiht sich Tschechoslowakei in Viehbeständen je 100 ha landwirtschaftlichen Bodens zwischen fortschrittliche Staaten mit einer hohen Intensität der landwirtschaftlichen Produktion.

Die Rindviehzucht in der Bourgeois-Republik war mehr die Angelegenheit der kleinen und mittleren Betrieben. Für die kapitalistische landwirtschaftliche Produktion gilt der Grundsatz, daß mit der wachsenden Größe der Betriebe vermindert sich der Viehbestand auf die Einheit des landwirtschaftlichen Bodens. Die zahlenmäßigen Viehbestände waren auch in verschiedenen Produktionsgebieten unterschiedlich. Das ist die Folge einer hohen Ausmerzung der Kühe und deren unzulänglichen Ersetzens mit abgekalbten Färsen.

Um das materielle Interesse anzuspornen, ist es nötig die Eigenkosten, insbesondere die Kosten der Kraftfuttererzeugung und der Betreuung und auch den Anteil der lebendigen Arbeit auf diesen Kosten wesentlich herabzusetzen.

Bei der Rindviehbetreuung handelt es sich insbesondere um Herabsetzung der Aufwände beim Melken und Füttern. Die Freistallhaltung setzt den Bedarf an lebendiger Arbeit um 50 bis 60 % herab. Bei der Kraftfuttererzeugung geht es besonders um eine wesentliche Steigerung der Hektarerträge und um Herabsetzung der Aufwände auf die lebendige Arbeit bei Trocknung, Aufladen und Abfahren von Heu. Die Produktivitätserhöhung bei Bergung wird durch Sammelhäcksler und künstliche Endtrocknung mittels Kaltluft erzielt. Die neue Technologie der Kraftfütterernte bedeutet nicht nur eine wesentliche Produktivitätserhöhung der lebendigen Arbeit, sondern auch eine Herabsetzung der Gesamtkosten. Mit Rücksicht auf die Sicherstellung der geeignetsten Futterration für Melkkühe für die Winterzeit ist es nötig die Silierung — insbesondere die des Mais im Milchreifstadium — in größtem Ausmaße zu erweitern.

Die wirtschaftseigenen Futtermittel werden am effektivsten bei Milcherzeugung ausgenützt, und zwar von Melkkühen mit der größten relativen Nutzleistung. Es erscheint als zweckmäßig, sich in der Zucht- und Aufzuchtarbeit auf die Züchtung eines Milchviehtyps einzustellen und die Rindfleischproduktion durch intensive Ausmast von Jungbullen, ausgemerzten jungen Färsen und ausgebrackten Kühen sicherzustellen. Die Durchzüchtung des Milchtyprindviehs erfordert die Kontrolle der Nutzleistungserhöhung nach und nach auf alle Melkkühe des sozialistischen Sektors zu erweitern und bei den Zuchtbullen ihre Erbanlagen durchzuprüfen.

Die Rindviehzucht muß organisch auf die ganze landwirtschaftliche Produktion eines jeden Betriebes anknüpfen. Um das Produktionsmaximum bei niedrigsten Aufwänden der lebendigen und vergangenen Arbeit aus jedem Hektar in jedem Betrieb zu erreichen, ist es nötig im Rahmen des Betriebes:

eine zweckmäßige Spezialisierung der Produktion nach den örtlichen Natur- und ökonomischen Bedingungen durchzuführen,

die pflanzliche und tierische Produktion miteinander abzustimmen, und

die Arbeit und ihre Vergütung so zu organisieren, damit ausreichende materiellen Anreize für jeden Werktätigen zur Produktionssteigerung- und Verwirtschaftlichung laufend geschaffen werden.

„Zootechnická zvelebovací služba“ jako prostředek k zvelebení chovu hospodářských zvířat, jmenovitě skotu

Зоотехническая служба — путь к подъему животноводства

**„Der zootechnische Förderungsdienst“ als ein Mittel zur Förderung der Zucht
landwirtschaftlicher Nutztiere**

Dr. Fr. PETRÁŠEK

*Kabinet pro studium ekonomických podnětů rozvoje socialistického zemědělství ČSAZV,
Praha*

Ú v o d

Současný vývoj živočišné výroby v Československu prokazuje, že toto odvětví své výrobní poslání plní ještě nedostatečně.

Úkolem této práce je hledat průzkumem přírodních a ekonomických podmínek v Československu takové podněty, které by nežádoucí stav živočišné výroby plánovitě odstraňovaly a postupně vytvořily zdravé předpoklady zvýšení, zlepšení a zlevnění této výroby, zejména pak chovu skotu, který zaujímá v živočišné výrobě klíčové postavení.

Zintenzívnění živočišné výroby v socialistické velkovýrobě nutno založit na opatřeních, která mají všeobecnou platnost a opírají se o vědecké a praktické zkušenosti, postihující tuto výrobu v celé její šíři.

Průzkum prokázal, že tomuto účelu může nejlépe sloužit vědecky zdůvodněná a prakticky vyzkoušená kontrola užitečnosti a dědičnosti hospodářských zvířat, která je dnes zavedena ve všech chovatelsky pokročilých zemích, a jež je i u nás v omezeném rozsahu zavedena pod označením „Kontrola zvelebování chovu“ a „Kontrola zvyšování užitečnosti“.

Obsahem a cílem kontroly v Československu nemůže však být, jako tomu je ve většině případů dosud, mechanické brání vzorků mléka a stanovení tučnosti mléka, jimiž se zjišťuje užitečnost kontrolované dojnice. Kontrola zvelebování a kontrola zvyšování užitečnosti musí napříště sledovat a případně také provádět celý komplex technologických a zootechnických zásahů, které postaví celý chov skotu na bázi zvýšené produkce, odpovídající přirozeným podmínkám při dodržování ekonomické zásady: více, lépe a levněji.

Takto zaměřená a důsledná kontrola se může stát rychlým a účinným pomocníkem zintenzívnění socialistické živočišné velkovýroby, může pomáhat k řešení ekonomického problému zaostávání výroby mléka, masa a tuků a splnit tak úkoly plánu rozvoje národního hospodářství. Vynaložené náklady se rychle projevují v růstu zemědělské výroby, ve zvyšování produktivity práce a ve snižování výrobních nákladů.

Předkládaný návrh na novou úpravu kontroly zvelebování chovu skotu a kontroly zvyšování jeho užitkovosti nevychází jenom z poznatku nezbytnosti využití velkých výrobních rezerv, jež nutno v zájmu našeho národního hospodářství mobilizovat na celém území Československa, ale též z poznatků historického vývoje, jak se zemědělská výroba vyvíjela v českých krajích po celá staletí pod tlakem politických a hospodářských poměrů. Právě tyto politické a hospodářské poměry vtiskly českému zemědělství převážně ráz a charakter polařský, zatímco neméně důležité chovatelství posunuly víceméně do pasivity a zaostávání.

Odstranit tyto nastřádané staleté hříchy v našem chovu skotu a přivést jeho rozvoj a produkci na plánovanou výši, to je úkol, který lze řešit v budované socialistické velkovýrobě mobilizací všech výrobních složek a mohutným nástupem odborně školených pracovníků. Tímto duchem je také nesen předkládaný návrh.

Rozbor a zhodnocení současného stavu kontroly zvelebování chovu hospodářských zvířat a kontroly zvyšování jejich užitkovosti

Zákonné normy, vyhlášky a směrnice, upravující kontrolu zvelebování chovu a kontrolu zvyšování užitkovosti skotu a prasat, platné dnes v Československu

Strana a vláda, u vědomí velké důležitosti živočišné výroby a zejména chovu skotu, zajistily plánovité a soustavné zvelebování této výroby zákonem a úředními vyhláškami. Mezi těmito opatřeními je vymezeno zvláštní postavení „kontroly zvelebování chovu“ a „kontroly zvyšování užitkovosti“. Jsou to:

1. Sb. zák. Republiky československé, částka 71/1950, č. 187: zákon ze dne 21. prosince 1950 o zdokonalení živočišné výroby.
2. Ú. I. částka 39: vyhláška ministerstva zemědělství ze dne 27. února 1951, (č. 141 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 187 Sb. o zvelebování živočišné výroby (kontrola zvelebování chovu, kontrola zvyšování užitkovosti).
3. Ú. I. částka 44/1952: vyhláška ministerstva zemědělství ze dne 26. března 1952 o kontrole zvelebování chovu skotu a prasat.
4. Sb. zák. Republiky československé, částka 21/1955: 38. Vládní nařízení ze dne 6. července 1955 o organizaci plemenářské služby.
5. Směrnice o organizaci a provádění kontroly zvyšování užitkovosti skotu.
6. Platový řád pro technické a administrativní zaměstnance plemenářské služby (1957).
7. Věstník ministerstva zemědělství č. 4/I — 1954: 11. podmínky pro uznávání plemenářských hospodářství.
8. Věstník ministerstva zemědělství č. 30/II — 1950: 150. podmínky pro uznávání plemenářských (chovatelských) hospodářství v chovu skotu a prasat.
9. Usnesení vlády Republiky československé ze dne 21. XII. 1954, č. 2567, o tříletém plánu rozvoje chovu plemenných hospodářských zvířat, jako základu pro zvyšování výroby masa, mléka a jiných živočišných výrobků.
10. Věstník ministerstva zemědělství a lesního hospodářství, poř. č. 194/1955 ze dne 9. XII. 1955, o zajišťování zootechnických úkolů v plemenářských a chovatelských hospodářstvích.

Rozbor kontroly zvelebování chovu skotu v českých krajích

Kontrolu zvelebování chovu provádí chovatel (socialistický sektor) podle pokynů obvodního zootechnika, který je jeho poradcem. Chovatel hlásí pravidelně měsíčně výsledky kontroly obvodnímu zootechnikovi. Ten

je dá okresnímu zootechnikovi, který po posouzení podává hlášení krajskému národnímu výboru, a odtud jde dále na ministerstvo zemědělství a lesního hospodářství.

Těto kontrole podléhají plemence ze socialistického sektoru. V roce 1951 byly založeny kartotékové listy pro všechny plemence skotu a prasnice starší šesti měsíců. Ekonomická kontrola měla tedy být konána v roce 1951 a 1952 u všech dojnic a jalovic. Její výsledky měly sloužit jako podklad pro podzimní klasifikaci, při níž měly být plemence rozděleny do čtyř skupin:

- potomstvo, které přichází v úvahu pro plemenitbu,
- potomstvo, kterého nebude použito k plemenitbě,
- plemenice, které mohou být dodány k jatečným účelům a
- plemenice, které mají být dodány k jatečným účelům.

Do ekonomické kontroly měly být v dalších letech pojaty dojnice a jalovice, uvedené pod bodem a, b a c, tedy všechny plemence kromě vyložené brakového materiálu. Státní statky a JZD si kontrolují zvelebování chovu samy, a to pod vedením statkového či obvodního zootechnika. Kontrola má být konána jednou měsíčně zjištěním množství mléka v kilogramech nebo litrech (s přesností na $\frac{1}{4}$ kg nebo $\frac{1}{4}$ l) v tzv. kontrolní den, stanovený okresním národním výborem. Obsah tuku se nezjišťuje. Chovatel má podávat měsíčně hlášení obvodnímu nebo statkovému zootechnikovi při jeho nejbližší návštěvě po kontrolním dni. V hlášení má vykazovat celkové množství nadojeného mléka a celkový počet dojných a stájových dnů. Obvodní zootechnik má podávat měsíčně hlášení okresnímu zootechnikovi. Roční výkaz má zpracovat obvodní (statkový) zootechnik a podávat hlášení okresnímu zootechnikovi, ten pak za celý okres krajskému národnímu výboru, který po posouzení celkové situace v kraji je dá ministerstvu zemědělství a lesního hospodářství, a to vždy do 20. února následujícího roku.

Dnešní situace: Po zřízení inspektorátu státních plemenářských stanic (ISPS) a krajských správ státních plemenářských stanic (KSSPS) se sítí stanic, kde kontrolní služba (plemenářští zootechnici) připadla nově zřízeným plemenářským stanicím, ztratilo ministerstvo zemědělství a lesního hospodářství, respektive ISPS, pevné spojení s národními výbory, které za ekonomickou kontrolu zvelebování chovu odpovídají. V povinnostech státních plemenářských stanic a jejich

I. Stav ekonomické kontroly podle uzávěrky v roce 1953 a 1954

Rok	Počet krav			Ø mléka	
	celkem	v ekonomické kontrole	procent z celkového stavu	ročně kg	denně kg
1953	1,513 062	216 066	14,28	1 459,45	4,00
1954	1,465 632	221 749	15,13	1 545,00	4,32

odboček podle vládního nařízení z roku 1955 není spolupráce na kontrole zvelebování chovu vytyčena. Prakticky se to jeví tak, že ministerstvo zemědělství a lesního hospodářství — hlavní správa živočišné výroby — nedostává roční uzávěrky ekonomické kontroly, a pouze některé kraje, kde je kontrola ve velmi dobrém stavu (např. Gottwaldov), hlášení zasílaly. Uzávěrka za rok 1955 nebyla ucelená a v roce 1956 ji nebylo lze provést vůbec.

Přitom je třeba brát v úvahu, že:

1. Uzávěrka není úplná. V roce 1953 nedodal uzávěrku kraj Pardubice, v roce 1954 kraj České Budějovice. Kraj Karlovy Vary a Liberec nedodaly uzávěrky za obě tato léta vůbec.

2. Některé kraje nedodaly uzávěrku za sektory: v roce 1953 kraje Ústí nad Labem a Hradec Králové za OÚPS, a kraj Ústí nad Labem i v ostatních sektorech neuvádí všechna požadovaná čísla. V roce 1954 nedodaly uzávěrku kraje Pardubice a Gottwaldov za sektor státních statků a kraje Hradec Králové a Pardubice na OÚPS.

3. V uzávěrce za rok 1953 je uvedeno 216 066 krav, za rok 1954 221 749 krav. Nelze předpokládat, že by se zvelebování chovu kontrolovalo v tak malém měřítku, jež odpovídá přibližně dvojnásobku dojnic v kontrole zvyšování užítkovosti (v kontrole zvyšování užítkovosti bylo v roce 1956 až 1957 6 % dojnic).

V intencích příslušného zákona je, aby kontrola zvelebování chovu byla důsledná a aby její výsledky byly známy v obcích a v okresech. Je však prokázáno, pokud chovatelé kontrolu konají, že její výsledky nejsou zpracovány ani v obcích, takže svůj úkol, tj. zajišťovat zvelebení chovu skotu, zvyšování užítkovosti, zlepšování plemenářské práce a zajištění kvalitního plemenného materiálu, neplní vůbec. Výsledky kontroly zvelebování chovu mají být podkladem pro kontrolu zvyšování užítkovosti. Kontrola zvelebování chovu má vytvářet chovaným zvířatům optimální životní podmínky, vyhledávat a vytvářet plemenný materiál vhodný pro kontrolu zvyšování užítkovosti, a tak napomáhat jejímu rozšíření na největší možný počet hospodářství a dojnic. Za dnešního stavu však nedostatečná kontrola zvelebování chovu tyto požadavky neplní, ba nedává ani přibližný obraz o stavu a produkci dojnic.

Rozbor kontroly zvyšování užítkovosti skotu v českých krajích

K zabezpečení a jednotnému řízení i ke kontrole zvyšování užítkovosti byl zřízen inspektorát státních plemenářských stanic (ISPS) v Praze a Bratislavě. Inspektorát je rozpočtovou organizací, podřízenou ministerstvu zemědělství a lesního hospodářství (v Bratislavě pověřenectvu zemědělství), plánuje plemenářskou práci, řídí a reviduje kontrolu zvyšování užítkovosti.

Složkami inspektorátu jsou v každém kraji krajské správy státních plemenářských stanic (KSSPS), které řídí a kontrolují činnost státních plemenářských stanic (SPS). Zřizují a vedou kontrolní laboratoř.

Výkonnými orgány KSSPS jsou státní plemenářské stanice, vždy pro jeden až tři okresy společné, a jejich pobočky pro ty okresy, které nemají vlastní SPS. Rozdíl mezi SPS a pobočkou je jen v tom, že SPS chová býky, pobočka ne. Úkoly a náplň práce je stejná. Síť je převzata ze sítě inseminačních stanic. SPS plní úkoly inseminace a kontroly zvyšování užítkovosti.

Kontrolu zvyšování užítkovosti skotu organizuje a řídí KSSPS. K tomu účelu má krajská správa též Kontrolní laboratoř, kde se konají rozborů vzorků mléka. Vedoucí laboratoře ve funkci revizního zootechnika sleduje provoz v celém kraji, reviduje laktační lístky atd.

Státní plemenářské stanice a jejich pobočky v jednotlivých okresech kontrolují užítkovost skotu i prasat v každém kraji svými plemenářskými zootechniky. Pouze u okresů, kde je více krav v kontrole nebo které jsou příliš rozlehlé, vykonává kontrolu plemenářský zootechnik zvlášť pro skot a zvlášť pro prasata.

Na státních statcích vykonávají kontrolu vlastní, k tomu účelu školení pracovníci. Od 1. ledna 1957 měly však KSSPS postupně přejímat kontrolu i u veškerých státních statků, neboť v mnoha případech byla hlášení nespolehlivá nebo nebyla podávána vůbec. Dosavadní překážkou převzetí veškeré kontroly orgány SPS je nedostatek vhodných školených kádřů.

Jedinou výjimkou z pravidla, že kontrolovat užitkovost skotu mají zásadně orgány SPS, tj. plemenářští zootechnici, zůstává několik výzkumných ústavů (Vlčice, Rapotín atd.), kde pravidelně jednou týdně koná kontrolu k tomu určený a vyskolený zaměstnanec výzkumného ústavu.

Rozborem tučnosti mléka se zabývá ústav ve své laboratoři. Jednou měsíčně plemenářský zootechnik reviduje dojnost zjištěnou týdenními kontrolami, vzorek mléka odešle do krajské laboratoře a po rozboru kontroluje výsledky procent tuku z týdenních vzorků. Podkladem k vypočtení denní dojnosti jsou však týdenní kontroly ústavů.

Náplň práce plemenářského zootechnika podle směrnic

Plemenářský zootechnik vykonává svou práci těmito úkony:

- a) zjišťuje dojnost a tučnost mléka,
- b) předpisuje výživu a krmné dávky,
- c) dbá o zdravotní stav dojnic (upozorňuje na závady, dbá na plnění příkazů veterinářových),
- d) stanoví váhu plemenic,
- e) sleduje vývin a růst telat a jejich evidenci,
- f) vede veškerou dokumentaci, související s kontrolou zvyšování užitkovosti.

Obvodní plemenářský zootechnik má být poradcem svěřených hospodářství, v nichž vykonává kontrolu, a má být též spoluodpověden za produkci a plnění plánu.

Jeden plemenářský zootechnik kontroluje 250 až 300 krav (prasnice). Jsou-li v obvodu plemenářská nebo chovatelská hospodářství, má jeden zootechnik přidělena tři taková hospodářství, takže na jednom pracuje přibližně jeden týden v měsíci.

Podmínky pro zavedení kontroly zvyšování užitkovosti

Kontrole podléhají:

1. krávy, zapsané do plemenných knih,
2. krávy, u nichž byla dosud kontrolována užitkovost,
3. krávy, které v kontrole zvelebování chovu vykazaly minimální roční dojivost 1850 kg mléka (u plemene červenostrakatého a simenského, u pinzgavského 1300 kg), jsou zdravé a plodné a mají odpovídající exteriér,
4. krávy, u nichž jsou předpoklady pro splnění výše uvedených podmínek. (Vyhláška ministerstva zemědělství ze dne 27. II. 1951, č. 141 Sb.). Kontrola se koná v obcích, kde je do ní zapojeno nejméně dvanáct plemenic (výjimka se povoluje u yynikajícího materiálu).

Velmi důležitou součástí kontroly zvyšování užitkovosti skotu je bonitace stáda, která na podzim ohodnocuje stádo na

- a) brakový materiál,
- b) plemenice pro odchov samičího a
- c) samčího plemenného materiálu.

Plemenice případně navrhne pro zápis do krajské nebo do státní plemenné knihy. Bonitace stáda na podkladě kontroly užítkovosti je velmi důležitou složkou pro plánovitě zvelebování chovu skotu.

Další součástí kontroly zvyšování užítkovosti je na jejím základě vykonávané zařazování určitých hospodářství jako hospodářství chovatelská nebo plemenářská.

Plán kontroly na rok 1956 a jeho plnění v českých krajích

Plán krav v kontrole k 31. XII. 1956	100 000 kusů
Plnění plánu	111 390 kusů
Plán byl překročen o	11 390 kusů
Celkový počet krav k 31. XII. 1956	1,444 414 kusů

Podle stavu k 1. lednu 1957 bylo z celkového počtu krav v kontrole 7,6 %.

V kontrole zvyšování užítkovosti chovu skotu bylo k 1. lednu 1957 zapojeno 7 239 závodů. Největší počet závodů měl kraj Gottwaldov: 1954, kde byl ještě poměrně silný soukromý sektor. Nejnižší počet zemědělských závodů v kontrole vykazoval kraj Karlovy Vary: 109, kde převládají státní statky.

Z celkového počtu kontrolovaných krav se podílely jednotlivé sektory v procentech takto:

Státní statky	OÚPS	JZD	Soukromý sektor
26,3	6,4	56	11,3

V roce 1957 stoupl počet kontrolovaných krav celkem na 123 000 kusů.

II. Průměrná dojnost krav v kontrole za rok 1956

	Státní statky	Výzkum. ústavy	OÚPZ	JZD	Soukromý sektor	Celkový průměr
celkem	2355,2	3155,4	2723,8	2233,7	2698,0	2364,3
z toho na						
Chovatelská hospodářství	2495	2794	2804,4	2548,2	—	2556,5
Plemenářská hospodářství	2701,9	3701,1	3151,7	2867,1	—	2865,9
	3100	3400	3100	2600	—	—

Praktické provádění kontroly zvyšování užítkovosti, její závady a nedostatky

Uzávěrky za rok 1953 a 1954 ve svých výsledcích jasně ukazují nedostatky v kontrole, zejména pokud se týče dozoru na kontrolu a jejího využití.

Tak v roce 1953, tj. v roce, kdy byla kontrola na mnoha hospodářstvích zaváděna, byla uzávěrka podle laktačních lístků provedena u 3902 zemědělských závodů a u 16 161 krav. Průměr dojnosti byl podle této uzávěrky 2 401 l mléka se 3,83 % tučnosti.

III. Celkový přehled o počtu kontrolovaných krav a uzávěrek za rok 1953

Sektor	Počet			Ø mléka kg	Tuku	
	závodů	krav	laktačních dnů		%	kg
JZD	560	8 154	285	2 207	3,81	84,1
Státní statky	180	3 087	288	2 668	3,81	101,7
OÚPS	85	1 305	288	2 881	3,88	111,7
Soukromý sektor	2 177	3 615	287	2 436	3,89	94,7
Celkem	3 902	16 161	286	2 401	3,83	92,1

Nižší výsledky u JZD jsou vysvětlitelné tím, že u nových družstev nahrazovala kontrola užitkovosti mnohde i ekonomickou kontrolu, než došlo k bonitaci stáda a vyřazení nevyhovujících krav z kontroly užitkovosti.

V roce 1954 byly výsledky kontroly poněkud lepší, ač i v tomto roce uzávěrka podle laktačních lístků byla velmi zkreslena nedůslednou revizí těchto lístků. To se projevilo zejména v kraji Hradec Králové, kde z celkového počtu krav v kontrole 8 966 kusů bylo pro uzávěrku odesláno pouze 584 laktačních lístků.

IV. Celkové výsledky uzávěrky kontroly v českých krajích za rok 1954

Sektor	Počet		Průměr lakt. dnů	Mléka kg	Tuku		Váha krav kg	% vyho- vujících II. tř.
	chovů	krav			%	kg		
JZD	611	10 089	323	2 265	3,82	86,5	537	35,6
Státní statky	179	3 909	333	2 747	3,82	104,9	556	53,2
OÚPS	101	1 754	332	3 034	3,88	117,7	572	63,1
Soukromý sektor	2059	4 108	336	2 618	3,92	102,9	568	57,5
Celkem	2950	19 860	328	2 501	3,85	96,3	550	46,0

Nízké procento krav, vyhovujících podmínkám nejméně pro II. třídu užitkovosti, je vysvětlitelné tím, že zvláště u JZD i u státních statků vlastní kontrola užitkovosti v uvedeném roce před podzimní bonitací stád zahrnovala i ekonomickou kontrolu. V soukromém sektoru se už mnoho materiálu brakovalo, kvalitní plemenný materiál byl odkoupen socialistickým sektorem a stav nebyl zde již dostatečně obnovován.

V. Srovnání let 1954 až 1957 ve vývoji kontroly zvyšování užitkovosti skotu v ČSR

Rok	1954	1955	1956	1957
Počet krav v kontrole	75 330	83 642	111 390	123 000
Průměrná roční dojivost v kg	2 501	2 660	2 364	—

Zatímco uzávěrka z roku 1954 nám dává obraz o dojnosti pouze necelé čtvrtiny kontrolovaných krav, tj. 19 860 kusů; uzávěrka z roku 1956, i když předběžná, vychází z plného stavu kontrolovaných krav, tj. ze 111 390 kusů.

Při rozboru současné kontroly zvyšování užitkovosti skotu je nutno se též zmínit o stavu a významu plemenářských hospodářství a o jejich vývojovém stupni. Oběma je věnována v kontrole zvýšená pozornost. Obvodní plemenářští zootechnici se mají na přidělených plemenářských a chovatelských hospodářstvích po dobu svého pobytu cele věnovat všem problémům zootechnickým a mají být platnými pomocníky a poradci v jejich provozu.

Protože plemenářská hospodářství se vytvářejí u takových JZD a státních statků, které dobře konají kontrolu zvyšování užitkovosti a výběr plemenného materiálu a sledují plemenné znaky jednotlivých zvířat, tedy u takových, které se řídí systematickou a plánovitou plemenářskou prací, je vyžadováno, aby tuto práci vykonávali zkušení, odborně školení zootechnici.

Chovatelská a plemenářská hospodářství, jejich uznávání a plemenářské výsledky

Podle vyhlášky ministerstva zemědělství a lesního hospodářství uznává plemenářská hospodářství ministerstvo — státní inspektorát pro plemenitbu, na návrh státního plemenářského střediska, který předkládá zemědělský odbor rady ONV a zemědělská správa rady KNV. Hospodářství mimo obvod státního plemenářského střediska navrhuje zemědělský odbor rady ONV a státnímu inspektorátu pro plemenitbu předkládá zemědělská správa rady KNV.

Od roku 1955, kdy byl zřízen ISPS a KSSPS se sítí státních plemenářských stanic a jejich odboček, navrhuje zřízení plemenářských hospodářství plemenářské stanice a jejich plemenářští zootechnici, kteří předkládají návrhy KSSPS a dále ISPS, který návrhy schvaluje. Výsledek uznávacího řízení zasílá KSSPS zemědělskému odboru rady ONV a zemědělské správě rady KNV. Podmínky pro uznávání plemenářských hospodářství jsou uvedeny v jedenácti bodech, kde mimo požadovanou kvalitu stáda a jednotlivých dojnic je uváděn správný odchov, stanovena jeho intenzita, zdravotní stav stáda, dostatek vhodných stájových prostorů a jiných staveb a hygienických zařízení, výběhy, stanoveny nároky na ošetrovatelskou práci a minimální zajištění krmivové základny.

Vyhláškou ministerstva zemědělství a lesního hospodářství z roku 1955 byly vydány směrnice pro zřizování chovatelských hospodářství jako nižší formy plemenářských hospodářství. Jejich účelem je zajistit plánovaný rozvoj plemenářských hospodářství a růst početních stavů hospodářských zvířat na těchto hospodářstvích. Mají být výběrovou základnou pro plemenářská hospodářství. Zřizují se stejným způsobem jako plemenářská hospodářství podle stanovených podmínek a poněkud mírnějších požadavků než u plemenářských hospodářství, a to u skotu na dobu dvou roků. Nevyhoví-li za tuto dobu požadavkům, jsou z chovatelských hospodářství vyškrtána, v opačném případě jsou převedena do hospodářství plemenářských. Zootechnická a agronomická služba je povinna do dvou měsíců po uznání charakteru chovatelského hospodářství vypracovat tříletý plán jeho rozvoje.

Počet plemenářských a chovatelských hospodářství v českých krajích:

	listopad 1956	březen 1957
plemenářská hospodářství	169	164
chovatelská hospodářství	165	202

VI. Průměrná dojnost na jednu krávu v kontrole na plemenářských a chovatelských hospodářstvích za rok 1956

Hospodářství	Státní statky	Výzkumné ústavy	OÚPS	JZD	Celkový průměr
	v kilogramech mléka				
Plemenářská Chovatelská	2701,9 2495,0	3701,1 2794,0	3151,7 2804,4	2867,1 2548,2	2865,9 2556,5
Plán pro PH	3100	3400	3100	2600	

Ve srovnání s výsledky z roku 1954, kdy průměrná dojnost na plemenářských hospodářstvích byla 2654 kg mléka, se přes zvýšení počtu těchto hospodářství zvýšila o více než 200 kg ročně. Chovatelská hospodářství ve svém průměru dosáhla pouze o 100 kg nižší dojnosti než plemenářská v roce 1954.

Na plemenářských a chovatelských hospodářstvích se kromě kontrolní uzávěrky (za laktace) má ještě zpracovávat roční uzávěrka za kalendářní rok jako ekonomický ukazatel stupně výroby a vývoje plemenářských hospodářství, jako ukazatel kontroly dědičnosti a plemenářské práce ve stádě. Roční uzávěrka je uváděna za celý kalendářní rok bez ohledu na průběh laktací a jsou v ní zahrnuty všechny celoročně kontrolované krávy, i ty, které mají nevyhovující dojnost. V celoroční uzávěrce je též uvedena natalita a intenzita odchovu, tj. počet telat, určených k chovu.

Význam plemenářských hospodářství tkví v potřebě soustavného zvyšování užitkovosti hospodářského zvířectva a jeho zvelebování. Tam, kde vytváříme správné životní podmínky pro hospodářská zvířata, získáváme kvalitní plemenný materiál, poskytující možnost selekce a upevňování a přenášení hledaných užitkových vlastností na potomstvo, a tak budovat předpoklady pro rozvoj živočišné výroby. O tom, že plemenářská hospodářství ve své většině tento úkol plní, přesvědčují čísla z roku 1954 až 1956. Aby však byl zajištěn jejich další rozvoj a rozmnožen plemenný materiál, jehož kvalita dává předpoklady pro zvýšení užitkovosti i plemenné hodnoty, byla zřízena ještě chovatelská hospodářství jako vývojová forma plemenářských hospodářství. Většina jich byla zřízena v roce 1956 a lze předpokládat, že svůj úkol s úspěchem splní a že zajistí dostatečný rozvoj plemenářských hospodářství převedením většiny chovatelských na tento vyšší stupeň.

Kontrola zvyšování užitkovosti prasat

Kontrola zvelebování chovu prasat a kontrola zvyšování jejich užitkovosti je na rozdíl od skotu v takovém vývojovém stadiu, že — alespoň pokud jde o kvantitu — stačí na výrobu potřebného plemenného materiálu. Příčinu lze vidět kromě jiného v dosavadních příznivějších výkupních cenách, v rychlejším obratu stáda a v rychlejším a příznivějším finančním efektu pro JZD, která se starají sama o kontrolu. V chovu prasat tedy nejde tolik o rozšíření kontroly zvyšování užitkovosti, jako o její zkvalitnění, a dále o ozdravění chovů. Zootechnická služba SPS a národních výborů se musí proto zaměřit na správný odchov, správné hygienické ustájení, pastvu a výběhy, dostatečnou a vhodnou krmivovou základu, prostě na všechny předpoklady, které mohou zlevnit výrobní náklady a zlepšit zdravotní stav stáda prasat.

Počet prasnic v kontrole zvyšování užitkovosti v roce:

	1955	1956
Celkem	8576	9639
z toho na státních statcích	1432	1714
z nich na plemenářských hospodářstvích	474	631
z nich na chovatelských hospodářstvích	—	297

Podle stavu v listopadu 1956 bylo 50 chovatelských a 107 plemenářských hospodářství. V březnu 1957 vzrostl stav chovatelských hospodářství na 95, u plemenářských se stav snížil na 100; osm jich bylo převedeno do chovatelských a některá byla pro nevyhovující výsledky zrušena.

Plemenářská a chovatelská hospodářství jsou svým počtem a produkcí plemenného materiálu a možností zajistit zdravý odchov, dostatečnou základnou pro produkci plemenných i užitkových prasnic a kanečků. V plemenářských hospodářstvích, hlavně na státních statcích, došlo také k pronikavému zlepšení zdravotního stavu, což vyplývá z počtu odchovaných selat od jedné prasnice.

Za rok 1955 odchováno selat na jednu kontrolovanou prasnici:

celkem	12,4
z toho na státních statcích	11,4
z nich na plemenářských hospodářstvích	15,0

Kontrola zvyšování užitkovosti ovci

V kontrole zvyšování užitkovosti v chovu ovci bylo v roce:

	1955	1956
celkem	21 459	22 684
z toho na státních statcích	15 636	17 561

Státní statky měly veškeré kontrolované chovy ovci na plemenářských hospodářstvích, jichž je dosud 69 a 37 chovatelských. Podle produkce plemenného materiálu se ukazuje, že dosavadní počet ovci (matek) v kontrole je dostatečnou základnou k rozšíření chovu i kontroly.

Kontrola zvyšování užitkovosti drůbeže

V plemenných a rozmnožovacích chovech slepic (A, B, C) bylo v letech

	1954/55	1955/56
celkem slepic	85 019	99 439
z toho na státních statcích	32 397	35 691
z nich na PH — plemenný chov	6 687	10 445
z nich na PH — kmenový chov	338	565

Průměrná snáška vajec mladých slepic v plemenných chovech byla za kontrolní rok

	1954/55	1955/56
celkem	168,2	173,9
z toho na státních statcích	154,1	165,5

Produkce plemenných kohoutků z plemenných a kmenových chovů v letech

	1955	1956
celkem	25 982	27 467
z toho na státních statcích	6 369	7 678

Z produkce plemenných kohoutků z plemenných kmenových chovů je zřejmé, že ani kontrola zvyšování užitkovosti v chovu slepic nevyžaduje zdaleka tak zvýšené pozornosti jako kontrola zvyšování užitkovosti skotu, nicméně vyžaduje dalšího prohloubení a zlepšování, zejména pokud se týče snůšky vajec.

U ostatní drůbeže nepřicházejí kontrolované chovy dnes prakticky v úvahu pro nízké stavy a pro její menší význam z hlediska celostátního. Jedině v chovu hus, kde pětiletý plán ukládá zvýšení produkce o plných 50 %, se přistupuje k řadě zvelebovacích akcí, z nichž za základní je třeba vyzdvihnout potřebu vypracování nových směrnic pro zakládání plemenných chovů české husy, které mají být vydány v roce 1958, a přepracování standardu české husy. Zvláštní pozornost by měla být věnována chovu kachen, jednak z hlediska produkce masa, jednak z hlediska snůšky vajec.

Celkové zhodnocení kontroly zvelebování chovu a kontroly zvyšování užitkovosti v Československu

Strana a vláda se každoročně usnašejí na opatřeních, jež mají vést k větší efektivnosti v živočišné výrobě, dosud však bez pronikavějšího praktického výsledku.

Zatímco v jiných státech, včetně SSSR, je kontrola užitkovosti účinným prostředkem k úspěšnému zvyšování výroby mléka, másla a masa, jak to vyžadují rostoucí potřeby pracujících, u nás jsme za jinak výhodných přírodních a hospodářských podmínek daleko pod průměrem zemí s méně příznivými výrobními podmínkami. O tom podává názorné poučení kapitola II.

Závady a nedostatky kontroly zvelebování chovu a kontroly zvyšování užitkovosti skotu v ČSR

spočívají:

1. V organizační struktuře. Je nutno, aby ministerstvo zemědělství a lesního hospodářství jako nejvyšší orgán, který kontrolu organizuje a řídí, také dozorovalo na její důsledné provádění. Dozorčí orgán ministerstva může tak činit prostřednictvím krajských národních výborů. Zásadním principem dozorčí činnosti musí být skutečnost, aby kontrolní zootechnik vykonával svoji práci podle předem stanoveného a schváleného pracovního plánu a aby ho dozorčí orgán mohl podle tohoto plánu kdykoliv a kdekoli zkontrolovat.

Právě tento nedostatek dozorčí činnosti ze strany ministerstva se stal hlavní příčinou rozpadu dřívější kontroly a nedostatečné kontroly dnešní.

Kontrola zvelebování chovu (kontrola ekonomická) je organizována a řízena ministerstvem zemědělství a lesního hospodářství za pomoci národních výborů, zatímco kontrola zvyšování užitkovosti je konána orgány Státních plemenářských stanic. Mezi těmito jmenovanými orgány není všude dobrá spolupráce.

Široce založená „kontrola zvelebování chovu“ a ekonomické podklady, které z ní mají vycházet jako z ekonomické zvelebovací práce v chovu hospodářských zvířat a které mají být vodítkem pro vyšší formu kontroly, tj. kontroly zvyšování užitkovosti, jsou až na malé výjimky buď nedostatečné nebo vůbec žádné (tam, kde chybí ekonomická kontrola), nebo nejsou zpracovány a tím nedochází k jejich praktickému využití. Tímto způsobem je státně důležitá výroba masa a mléka zanedbávána.

2. V provádění kontroly, neboť dnešní kontrola zvelebování chovu je nedostatečná a kromě toho je konána nekvalifikovanými pracovníky.

3. V pracovní náplni kontroly, jež svým obsahem ve vydaných směrnících sice víceméně vyhovuje, avšak prakticky není konána ani v kontrole zvelebování chovu, ani v kontrole zvyšování užitkovosti. Obě tyto kontroly potřebám socialistické velkovýroby podle dosavadního způsobu provádění nevyhovují a jejich pracovní náplň nutno podstatně rozšířit.

4. V nedostatečném rozsahu kontroly. Cílem kontroly není pouze produkce kvalitních plemenných zvířat a jejich rozmnožování (kterýžto úkol patří v kontrole jistě mezi nejvýznamnější), ale neméně důležité poslání kontroly je nutno spatřovat v komplexu zootechnických opatření, zasahujících do stále lepšího vytváření životních podmínek pro chovná zvířata, a do komplexu stimulů, vedoucích ke zlevnění výroby. Je to otázka zdraví (hygiena stájí, přirozená pastva), cílevědomý odchov telat a mladého skotu, hospodárná výroba krmiva a technika krmení, mechanizace stájových prací atd. Tím kontrola spoluvytváří předpoklady racionálního chovu, vytváří předpoklady ke snižování výrobních nákladů na jeden litr mléka a jeden kilogram masa a ovlivňuje problematiku produktivity práce v chovu skotu.

Takováto kontrola se stane nezbytnou pomůckou pro plánovité a systematické zvyšování výroby, po němž v posledních letech volají četná usnesení strany a vlády.

Uvedené úkoly může však splnit jenom exaktní kontrola, zasahující každý zemědělský podnik socialistického sektoru, nikoli jen nepatrnou část, jako je tomu dnes v Československu, kde je jen 7,6 % krav v kontrole zvyšování užitkovosti a o málo více v kontrole zvelebování chovu. Z toho vyplývá požadavek, aby za předpokladu, že do konce roku 1960 bude v socialistickém sektoru rozhodující část zemědělství, byla kontrola rozšířena do šesti až deseti let na všechny dojnice, tj. na dva milióny krav, jak to také ukládá zákonné ustanovení o zavedení kontroly zvelebování chovu pro veškerý socialistický sektor.

5. Ukazuje se tudíž nezbytnost, aby obě kontroly byly sladěny ve vzájemně se doplňující akci, sledující rychlé zvyšování a zlevňování výroby.

Výsledky kontroly zvyšování užitkovosti skotu v některých státech ve srovnání s Československem

Ve státech mírného podnebního pásma se skot stal páteří zemědělského podniku a nepostradatelnou složkou zásobování. Životní úroveň pracujících je tu podmíněna a přímo závislá na vlastní výrobě masa, mléka a tuků. Úrodnost půdy je udržována a zvyšována hlavně chlévskou mrvou. Svědčí o tom jednak početní stavy skotu, chované v hospodářsky a kulturně vyspělých státech, v nichž přepočteno na velká dobytčí jednotky, tvoří skot 60–80 % veškerého zvířectva, jednak vysoká užitkovost skotu v produkci mléka, masa a tuků. Svědčí o tom i pětiletý plán rozvoje národního hospodářství v Československu, v němž na zvýšení a zlepšení chovu skotu je kladen zvláštní důraz.

Jak velkou snahu vynakládá na zvelebování chovu skotu např. Sovětský svaz, dokazuje svolání Ústředního výboru KSSS a Rady ministrů SSSR k sovětským zemědělským pracovníkům o výsledcích zemědělské výroby za rok 1957 a o úkolech dalšího zvyšování zemědělské výroby v roce 1958, v němž jsou uve-

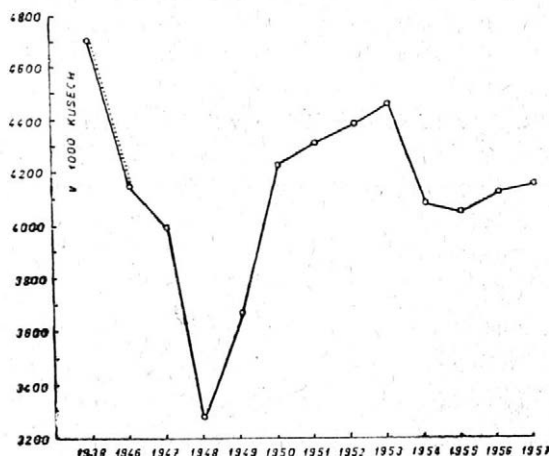
dena data o stavech skotu, který k 1. lednu 1958 vzrostl ve srovnání s rokem 1957 celkem o 4,600 000 kusů a z toho o 1,000 000 dojníc.

K 1. lednu 1957 činila dojnost jedné krávy v kolchozech 1858 kg mléka, v sovchozech téměř 2700 kg mléka, přičemž bylo vykoupeno o 12 % více masa než v roce 1956.

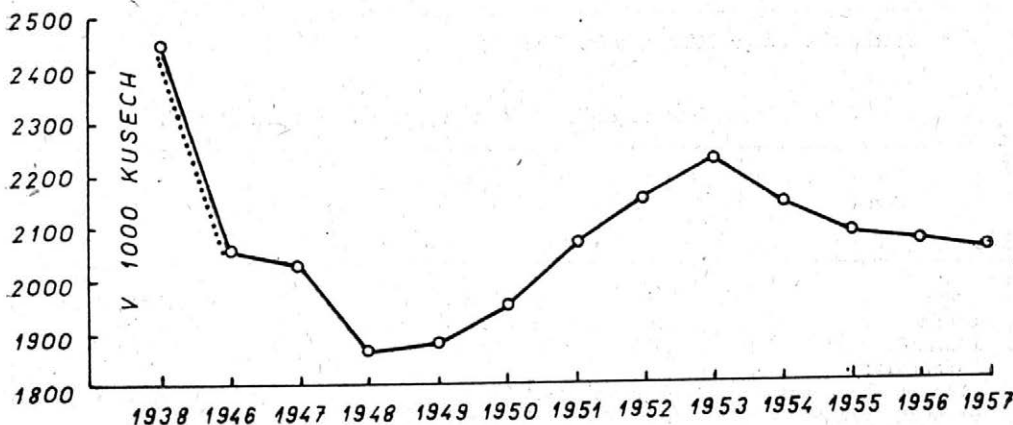
Je důležité číselně objasnit vývoj početních stavů skotu a dojnosti v Československu, porovnat zjištěná data se zeměmi chovatelsky pokročilými a vyvodit z toho závěry a návrhy na opatření.

Značně kolísavý vývoj početních stavů skotu od roku 1938 do roku 1957 je ukazatelem, jakým rušivým vlivům byla vystavena živočišná výroba. Proto je nyní třeba vyvíjet snahy, aby zejména početní stavy krav byly postupně zvyšovány od optimálního poměru k obhospodařované půdě, neboť plný stav dojníc vytvoří základní předpoklady výrobě mléka, másla a masa, jakož i předpoklad dalšího zvýšení početního stavu, jehož růst by měl být uveden v soulad se stabilizovanou krmivovou základnou.

V tomto směru budou mít kontrolní zootechnici zcela mimořádné poslání. Dlužno konstatovat, že Slovensko se v početních stavech skotu proti letům 1925 až 1938 značně zlepšilo.

1. Vývoj početního stavu skotu v ČSR od roku 1938 do roku 1957

2. Vývoj početního stavu krav v ČSR od roku 1938 do roku 1957

Posouzení výroby mléka v Československu

Československo je mezi hospodářsky pokročilými státy jediným, kde spotřebitel dostává mléko se sníženou tučností, kde výroba mléka je schodková a neodpovídá spotřebě a kde je poměrně nízký stav dojníc se značně rozšířenou tuberkulózou.

Požadavek druhého pětiletého plánu rozvoje, aby výroba mléka byla zvýšena o 39,7 %, tuto nepříznivou situaci naznačuje. Je také současně podnětem k takovým zásahům, které respektují všeobecné přirozené a hospodářské podmínky Československa a vede k realizaci požadovaného zvýšení.

Průkazný materiál o dosažitelnosti plánovaného zvýšení výroby mléka v Československu podávají dále uvedená data o stavu mléčné produkce a průměrné dojnosti krav v různých státech.

VII. Stav mléčné produkce v jednotlivých státech v roce 1955 ve srovnání s průměrem let 1934–1938

Anglie	v roce 1955 vyšší o 30% proti průměru let 1934/38		
Francie	„	o 23%	„
USA	„	o 18%	„
Kanada	„	o 15%	„
Holandsko	„	o 14%	„
Japonsko	„	o 350%	„
Itálie	„	o 50%	„
NSR	„	o 14%	„
NDR	„	o 3%	„
Švýcarsko	„	o 8%	„
Švédsko	„	nižší o 10%	„
Dánsko	„	„ o 3%	„
Polsko	„	„ o 4%	„
ČSR	„	„ o 20%	„

*) Statistické údaje FAO z roku 1956.

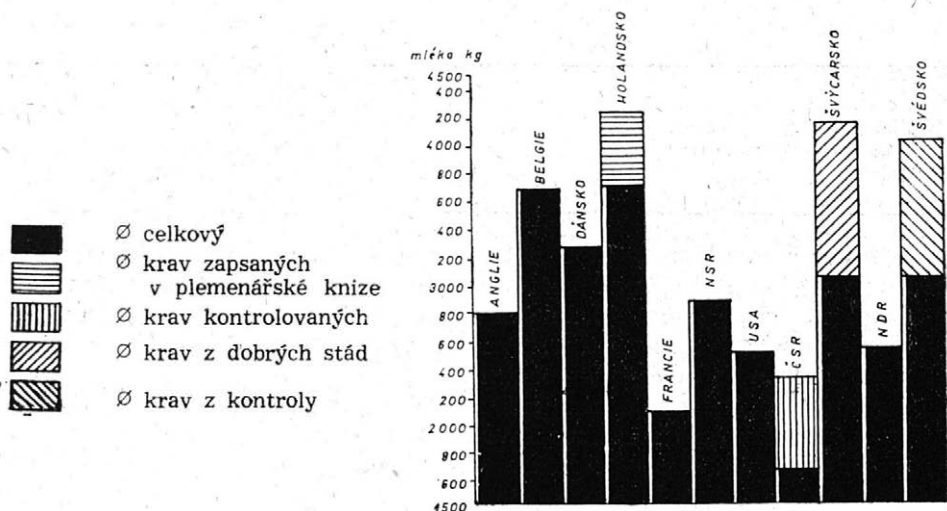
VIII. Průměrná roční dojnost jedné dojnice v různých státech

Země	1934/1938	1948	1953	1956
	kg			
Anglie	2.400	2.400	2.800	2.800
Belgie	3.100	3.200	3.600	3.700
Dánsko	3.100	2.600	3.500	3.300
Holandsko:				
a) průměr krav zapsaných do plem. knihy 4.478–1955				4.282
b) celkový průměr	3.300	3.200	3.700	3.800
Francie	1.800	1.400	1.900	2.100
NSR	2.700	1.700	2.700	2.900
USA	1.900	2.100	2.300	2.495 (1954)
ČSR	1.800	1.800	1.500	1.709.66

Švýcarsko: Vývoj dojnosti krav v dobrých stádech od 17. století

Rok:	1800	1880	1910	1950
	2.200	2.700	3.400	4.200

Jak vidno z tabulky VII, stoupla produkce mléka v posledních letech nejvíce v Japonsku, dále v Itálii, Francii, Holandsku a Německé spolkové republice, zatímco u nás poklesla o 20 %, a ve Švédsku a Dánsku o 10 a 3 %. Úbytek mléčné produkce v roce 1955 proti předválečnému letům byl však v letech 1956 a 1957 ve jmenovaných zemích, kromě nás, vyrovnán.

3. Průměrná dojnost krav v některých státech v roce 1956

V Maďarsku*) se plánuje zvýšit v nejkratší době průměrnou dojnost krav, dosáhnout lepších váhových přírůstků u mladého skotu a zvýšit váhu jaťecných zvířat. Dojnost u krav ve velkopodnikových chovech má dosáhnout 4000 kilogramů mléka s tučností 4 %. Chov jalovic má být usměřován tak, aby ve stáří 18–20 měsíců vykazovaly váhu 4000 kg a aby se ve stáří 27 až 30 měsíců otelily. Tento perspektivní plán Maďarska v chovu skotu je názorným příkladem a poučením též pro nás.

Švédsko. Podle oficiální zprávy švédské organizace mléčné kontroly, provádí se kontrola ve Švédsku u 25,2 % z celkového počtu dojnic. Při spotřebě 3084 krmných jednotek na dojnici, vyrobilo se průměrně 4026 kg mléka o tučnosti 4,03 % — 162 kg másla. Ve Švédsku je to dosud nejvyšší zaznamenaný výkon. 95 % všech krav se dojí pouze dvakrát denně a jen v 6,6 % všech podniků je dosud dojeno ručně. Celkový průměr dojnosti v celém státě je 3200 kg mléka o tučnosti 3,85 %.

Dlužno poznamenat, že chovatelsky pokročilé státy s vysokým průměrem dojnosti krav, jako je např. Holandsko, Švýcarsko, Dánsko, Švédsko a Německá demokratická republika, kontrolují ve skutečnosti téměř všechny dojnice, z čehož lze usuzovat, jakou důležitost a hospodářský význam přisuzují kontrole zvyšování užítkovosti.

Názorný příklad rozvoje kontroly, jako prostředku k zajištění plánovitého a systematického zvyšování užítkovosti, podává zpráva o kontrole užítkovosti skotu

*) Výpis z „Okénka do zahraničního zemědělství“ a ze Zemědělských novin (příloha Zemědělec) ze dne 28. srpna 1957.

v Německé demokratické republice a srovnání s rozsahem kontroly v Československu. Srovnání je o to poučnější, protože Německá demokratická republika má stav krav přibližně stejný jako my. Čísla jsou uváděna pouze za české kraje.

IX. Rozšíření a vývoj kontroly zvyšování užitkovosti v českých krajích
v letech 1954/1956

	1954	1956
Počet krav v kontrole	75.330	111.390 kg
Z toho v uzávěrce	19.860	
Ø dojnost podle uzávěrky	2.501 kg mléka	2.364,3 kg
Tučnost mléka	3.85 %	

K uvedeným číslům v tabulce IX je třeba podotknout, že k výsledné dojnosti v roce 1954 docházíme z uzávěrky, která byla dokončena v českých krajích pouze u necelé třetiny dojnic vedených v kontrole. Za rok 1956 jsou data uvedena za celý početní stav kontrolovaných krav a průměrná dojnost podle průběžných hlášení bez ohledu na dokončení laktace.

Přestože tato data jsou neúplná, mohou sloužit alespoň částečně pro srovnání s vývojem kontroly užitkovosti v Německé demokratické republice, kde jsou pro kontrolu přibližně stejné podmínky také v tom, že obtíže, se kterými je třeba se vyrovnávat, jsou podobné našim.

Rozšíření kontroly v Německé demokratické republice jistě také pomáhá vhodné propagační využívání jejích výsledků. Materiál, který dále uvádíme, je vybrán z publikace A. J e s k e : „Die Ergebnisse der Milchleistungsprüfung von 1946 bis 1955 in der Deutschen Demokratischen Republik“, která vyšla jako příloha druhého čísla časopisu Tierzucht v roce 1957.

V Československu byly vydány výsledky kontroly za rok 1953 a 1954 cyklostylované a jen pro služební potřebu.

X. Přehled bývoje kontroly užitkovosti skotu v NDR v letech 1946—55

Rok	Počet krav v kontrole	% celkového stavu	Počet krav v plemenných knihách
1946	336.607	46,6	40.438
1947	712.344	60,3	58.200
1948	769.597	62,4	67.925
1949	777.199	54,5	81.057
1950	1,077.840	66,8	92.844
1951	1,318.118	73,8	97.333
1952	1,534.893	76,7	96.190
1953	1,813.687	91,2	106.211
1954	1,834.455	90,4	111.244
1955	1,834.877	98,7	116.622

V tabulce X je uveden počet krav v kontrole a růst počtu kontrolovaných krav. Významnou je rubrika, vykazující procento krav v kontrole z celkového stavu. Jednak ukazuje jak rostly početní stavy krav v Německé demokratické republice vůbec a za druhé, že kontrola dokázala i překročit početní růst v procentu kontrolovaných krav.

XI. Výkonnost dojníc v kontrole užítkovosti v NDR podle uzávěrky v letech 1946—1955

Rok	Počet krav	Mléko kg	Tuk	
			%	kg
1946	237.011	2.168	3,32	72
1947	476.913	1.906	3,31	63
1948	561.576	1.991	3,26	65
1949	521.660	2.259	3,37	76
1950	684.956	2.266	3,40	77
1951	707.887	2.520	3,45	87
1952	852.901	2.511	3,44	86
1953	1,276.206	2.250	3,41	77
1954	1,294.098	2.414	3,48	84
1955	1,249.128	2.541	3,47	89

V tabulce XI můžeme sledovat vývoj kontroly v Německé demokratické republice podle průměrné roční dojnosti a podle laktální uzávěrky za desetiletí 1946—1955. Můžeme konstatovat, že s růstem kontroly, pokud jde o počet krav,

XII. Kontrola užítkovosti v NDR a její vývoj podle sektorů v letech 1952—1955

Rok	Krávy v kontrole				Z toho v plemenných knihách			
	počet krav	mléko kg	tuk		počet krav	mléko kg	tuk	
			%	kg			%	kg
Státní statky								
1952	17.948	3.511	3,42	120	9.920	3.797	3,44	131
1953	28.703	3.237	3,38	109	12.888	3.584	3,44	123
1954	32.112	3.521	3,45	121	15.466	3.875	3,50	136
1955	33.675	3.486	3,48	121	17.343	3.744	3,54	133
Výzkumné ústavy Akademie a vysokých škol								
1952	2.442	3.702	3,49	130	1.347	3.981	3,52	140
1954	2.578	3.880	3,61	140	1.569	4.107	3,64	150
1955	2.727	3.797	3,68	140	1.654	4.054	3,68	149
Zemědělská výrobní družstva (LPG) III. typu								
1953	49.430	2.226	3,37	75	6.768	2.761	3,43	95
1954	79.815	2.418	3,42	83	10.049	2.912	3,48	101
1955	116.477	2.490	3,44	86	14.537	2.999	3,53	106
Soukromý sektor a ostatek								
1953	1186.076	2.222	3,42	76	84.932	3.101	3,55	110
1954	1179.593	2.380	3,48	83	84.160	3.291	3,66	120
1955	1094.362	2.514	3,50	88	82.594	3.438	3,67	126

se zvyšovala dojnost, dokonce i tučnost mléka. Výsledná dojnost je uváděna podle laktačních uzávěrek, kterých bylo v každém roce dokončeno přibližně kolem 70 %. To svědčí o péči, jaká je v Německé demokratické republice věnována i zpracování výsledků kontroly.

Tabulka XII nás informuje o rozdělení kontrolovaných krav v Německé demokratické republice podle sektorů a uvádí dojnost v jednotlivých sektorech. Nejvyšší dojnost, obdobně jako v Československu, vykazují výzkumné ústavy, nejnižší LPG a soukromý sektor. Poměrně lepší dojnost ve srovnání s ostatními sektory než v Československu, vykazují státní statky.

Současně s vývojem a rozšiřováním kontroly v Německé demokratické republice stoupl podstatně stav krav zapsaných v plemenných knihách, takže v roce 1956 činil přibližně 5,6 % z celkového stavu krav. (Tabulka XIII.)

XIII. Počet krav zapsaných v plemenných knihách a jejich užitkovost v NDR

Rok	Počet krav	Mléko kg	Tuk	
			%	kg
1946	40.438	2.781	3,49	97
1950	92.844	3.099	3.45	107
1955	116.622	3.436	3.64	125

Tento fakt, uvedený v tabulce XIII, je velmi poučný, protože i v Československu by v budoucnu měla být zajištěna produkce zejména samčího plemenného materiálu od nejlepších krav, tj. od krav zapsaných v plemenných knihách.

Důsledky plynoucí ze srovnání

V Německé demokratické republice je větší výroba mléka a másla a je pravděpodobné, že i lepší situace v produkci masa, neboť takto rozšířenou kontrolou se dá regulovat též porážková váha zvířat, jež v Československu je nižší než 400 kg, kdežto v Německé demokratické republice vyšší.

XIV. Srovnání stavů kontroly zvyšování užitkovosti mezi ČSR a NDR za leta 1953—1955

	1953		1954		1955	
	ČSR	NDR	ČSR	NDR	ČSR	NDR
Celkový počet krav	2,219344	1,988690	2,152456	2,039258	2,096256	2,061663
Z toho v kontrole	35281	1,813687	90818	1,834455	111026	1,834877
Z toho v kontrole krav v %	1,54	91,2	4,22	90,4	5,29	88,7
Průměrná tučnost v %	3,83	3,41	3,85	3,48	3,90	3,47
Průměrná dojnost kontrolov. krav	2.401	2.250	2.501	2.414	2.660	2.541

Kdyby se nám podařilo zvýšit porážkovou váhu dodávaných zvířat o 60 kg, což je u červenostrakatého skotu, chovaného v Československu úpravou životních podmínek možné, znamenalo by to nejen zvýšení výroby masa při stejném počtu kusů asi o 25 %, ale i jeho zkvalitnění. A to je při exaktně prováděné zootechnické zvelebovací službě lehce dosažitelné.

Tabulka XIV prokazuje, že v Německé demokratické republice se kontrola zvyšování užitkovosti vztahuje prakticky na všechny dojnice. V roce 1953 se tu kontrolovalo 91,2 % z celkového počtu krav, kdežto v Československu pouze 1,54 %. V roce 1955 poklesl počet kontrolovaných krav v Německé demokratické republice na 88,7 %, u nás stoupl na 5,29 %. Průměrnou dojnost krav v Německé demokratické republice uvádí tabulka XIV sice nižší, než je u nás, ale rozhodujícím faktorem je tu množství kontrolovaných krav. Neboť zatímco v Československu dávalo v roce 1955 83 642 krav průměrně 2660 kg mléka o tučnosti 3,90 % a zbytek 2,012 594 krav asi 1700 kg mléka, v Německé demokratické republice poskytoval téhož roku téměř celý stav o počtu 2,061 663 dojnic 2540 kg mléka o tučnosti 3,47 %. Tedy průměr dojnosti na jednu krávu je vyšší o více než 800 litrů.

Německá demokratická republika a jiné státy jsou vzorným příkladem toho, že kontrolu lze rozšířit na všechny dojnice a že je to z hlediska zájmů a potřeb národního hospodářství účelné a prospěšné. Je to též jediná cesta, jak za dnešních poměrů udělat ve výrobě mléka, masa a tuků energický krok vpřed.

Zhodnocení kapitoly II., v níž jsou uvedeny početní stavy skotu a mléčné produkce v některých kapitalistických zemích s vyspělým zemědělstvím pro jejich porovnání s Československem

Protože máme na zřeteli úkoly plánu rozvoje zemědělství a výrobní podmínky v Československu ve srovnání s vyspělým zemědělstvím některých kapitalistických států, můžeme činit závěr, že Československo má kladné předpoklady i pro zvýšení početních stavů skotu a zejména krav, i pro podstatné zvýšení dojnosti krav.

Předstih některých států v chovu skotu a jeho produktivnosti proti Československu, jako např. Holandska, Belgie, Dánska, Německé spolkové republiky, Anglie a Švédska dosvědčuje, že se v těchto státech podařilo ekonomicky vyřešit výrobu krmiv, komplexní zootechniku, mechanizaci a s ní spojenou produktivitu práce. Belgie a Dánsko mají proti Československu dvojnásobnou i vícenásobnou hustotu skotu na 100 ha zemědělské půdy a ve výrobě mléka jsme mezi sedmi uvedenými státy na posledním místě.

I přes rozsáhlé strukturální změny v zemědělství, způsobené úbytkem obyvatelstva v zemědělství, osídlením a združstevňováním vesnice, je možno v intencích pětiletého plánu rozvoje mobilizovat všechny výrobní síly vedoucí ke zvyšování intenzity v chovu skotu. Spočívá především v ekonomické výrobě krmiv, jako základním stimulu zvyšování produkce masa a mléka, dále v komplexu zootechnických opatření, v postupné mechanizaci stájových prací a ve zvyšování produktivity práce. Proto je důležité, aby „zootechnická zvelebovací služba“ byla ve své pracovní náplni zaměřena na zvýšení intenzity v chovu skotu zdokonalenou technikou, technologií, organizací práce a řízením výroby a vedena zásadou: více, lépe a levněji.

Návrh na novou úpravu kontroly zvelebování chovu skotu a kontroly užítkovosti v Československu

Vzhledem k tomu, že dosavadní označení „kontrola zvelebování chovu“ a „kontrola zvyšování užítkovosti“ nevystihuje rozsah působnosti zootechnické práce, jak ji přináší tento návrh, dále, že pod pojmem „kontrola“ je často chápána odlišná činnost revizní apod., navrhuje se vhodnější označení

„zootechnická zvelebovací služba“.

Tato zootechnická služba má zahrnovat obě dřívější kontroly a má být organizována a řízena z jednoho střediska při ministerstvu zemědělství a lesního hospodářství.

Hlavní úkoly zootechnické zvelebovací služby

1. Krmiva a krmná technika
2. Chovný cíl a plemenný typ u červenostrakatého skotu v českých krajích
3. Zdravotní stav, hlavně krav a mladého skotu
4. Odchov telat a mladého skotu zaměřený na typ jatečno - mléčný
5. Dojnost a tučnost mléka
6. Záznamy kontroly, tiskopisy, stájové tabulky
7. Plemenářské zhodnocení výsledků zootechnické služby a uzávěrky, včetně využití plemeníků a rodinných chovů
8. Mechanizace stájových prací, včetně sledování zvyšování produktivity práce
9. Poradní činnost v komplexu opatření sledujících zvýšení, zlepšení a zlevnění výroby mléka, masa a tuků.

Od roku 1895, kdy se v Dánsku započalo s kontrolou zvyšování užítkovosti, dospěly státy, ve kterých kontrola byla zavedena, ke sjednocení zásad, předpisů a způsobů, jak nejlépe a nejúčelněji vést kontrolu u skotu.

Jako hlavní zásady byly vysloveny:

a) v kontrolované užítkovosti musí být kontrole podrobeny veškeré dojnice,
b) kontrola musí být prováděna příslušným oficiálním orgánem nejméně dvanáctkrát ročně,

c) kontrolu vlastním podnikem prováděnou, nelze považovat za kontrolu veřejnou.

Při posuzování současného stavu skotu v Československu, a to jak pokud jde o počet, tak i o kvalitu, nutno mít na zřeteli, že *jakékoliv zlepšování úrovně našeho skotu musí být zaměřeno především na elementární podmínky chovu skotu, tj. na zajištění krmiv a řádnou výživu zvířat.* V tom spočívá hlavní poslání zootechnické služby v první fázi.

V tomto pojednání se nelze podrobně zabývat též krmivovou základnou a všemi možnostmi jejího zajištění. Jen tolik budiž poznamenáno, že v krmivech (louky, pastviny, polní píce, siláže) jsou u nás ukryty velké rezervy, které při správném využití by mohly krýt celostátní potřebu živin ve výživě všeho hospodářského zvířectva a omezit tak zkrmování jadrných krmiv a jejich dovoz na míru doplňkovou.

Dalším opěrným bodem zootechnické práce v chovu skotu, vyžadujícím podrobného objasnění, je cílevědomě a ekonomicky zdůvodněný chovný cíl s přesně vymezeným výrobním zaměřením.

Správný plemenný typ — ekonomický problém skotu

Zvýšený zájem o praktickou stránku chovu skotu vyžaduje zaměřit se nikoliv na harmonickou stavbu a krásu tělesných znaků zvířete, jak tomu bývalo v dřívějších dobách, ale především na jeho hospodářskou účelnost, což platí hlavně ve výrobě mléka a masa. Mechanizace s postupujícím združstevňováním vesnice vyřazuje dojnice z potažní práce, takže k pracovním schopnostem dojnice nebude nutno přihlížet a z dosavadní trojstranné užitkovosti — mléko, maso, tah — zůstane kombinace mléko — maso.

Vyvstává naléhavá potřeba, abychom i u nás zootechnicky formulovali plemenný typ dojnice a býka, který by odpovídal novým daným zájmům a potřebám státního hospodářství — pokud se týče zásobovacích potřeb mléka, masa a tuků — a současně jasně odpověděl na otázku, zda náš červenostrakatý skot, včetně pinzgavského skotu na Slovensku je s to vyhovět výše uvedeným požadavkům.

Formulovat tedy takový plemenný typ dojnice, který by vycházel z vlastní krmivové základny a byl schopen poskytnout 3500 kg mléka se 4 % a výše tuku, o váze v průměru 600 kg prvotřídní kvality masa.

Všeobecné hospodářské a přírodní podmínky Československa mluví pro chov skotu s kombinovanou produkcí, v níž mléko zaujímá první místo. Značný konzum masa klade přitom důraz na dobrou kvalitu hovězího masa, což znamená, že i produkci masa nutno věnovat zaslouženou pozornost. V tomto ohledu není třeba u plemen chovaných na území Československa korekcí.

Analýzou historického vývoje chovu skotu v českých krajích dojdeme bezpečně k poznatku o genotypické jeho skladbě. Poznáme, že jde o fenotypicky ustáleného křížence, který má v sobě vlohy pro mléčnou a masnou užitkovost, má staletou přizpůsobenost, spočívající v tom, že povstal staletým křížením s původním skotem českých červinek a je schopen vysoké výkonnosti v produkci mléka a masa za předpokladu cílevědomého odchovu telat, odstavu a odchovu mladého skotu. *Plemenářským výběrem možno náš červenostrakatý skot utvářet v typ převážně mléčný nebo žirný, budeme-li umět tomu napomáhat při výživě a odchovu telat a výživě a odchovu mladého skotu.* V tom je skryto rozluštění, jak jít za správným plemenným typem a v tom je též veliká přednost plemen chovaných v Československu.

Proč je ekonomičtější vyrábět mléko

Výroba mléka je za dosavadních hospodářských poměrů hlavním úkolem živočišné výroby. Je to zdůvodněno i tím, že dostatek mléka zlepši situaci zásobovací a dá větší a levnější základnu pro chov prasat.

Výroba mléka je též, porovnáme-li množství živin, potřebných k výrobě jednoho kilogramu mléka s množstvím živin potřebných k výrobě jednoho kilogramu masa, relativně výhodnější.

Také v některých chovatelsky pokročilých státech (Holandsko, Dánsko, Švýcarsko aj.) je možno pozorovat preferenci výroby mléka i za cenu dovozu masa ze zahraničí. Jakkoliv však výroba mléka zasluhuje z hlediska ekonomicko-vyživovacího přednost, nesmí se zejména v našich poměrech pustit se zřetele reflexu na výrobu masa a na dělbu práce mezi oblastmi dobytkařsky reprodukčními a oblastmi spotřebními.

Těžiště hospodářsky zdůvodněné plemenářské práce v chovu skotu v Československu nespočívá tudíž dnes ani do budoucna v hledání nových plemen. Spočívá ve využití genotypického založení našeho skotu a v dosažení takového užitkového typu, který bude zdravím a výkonností, hlavně v mléce a masu, vyhovovat vyživovacím potřebám státu.

Ekonomika správně voleného typu skotu sleduje v konečném cíli:

- a) zvýšení a zlevnění výroby mléka, masa a tuků,
- b) omezení dovozu krmiv ze zahraničí,
- c) zvýšení výroby a lepší využití statkových krmiv.

Část organizační a administrativní

Jsou dva základní účinné stimuly, vedoucí k zajištění splnění plánu v živočišné výrobě. Prvním z nich je cenová politika, která by cenovou úpravu vedla spolehlivě k hmotné zainteresovanosti všech pracovníků v živočišné výrobě, druhým je opatření, směřující ke zvýšení výroby a ke snížení výrobních nákladů. Za dané hospodářsko-politické situace v Československu nutno především uvádět v život stimuly druhý, tj. vyrábět více, lépe a levněji cestou snižování výrobních nákladů a zvyšování produkce.

To je obsahem a cílem zootechnické zvelebovací služby a její celé organizační a administrativní struktury. Vychází z předpokladu, že nová úprava zootechnické zvelebovací služby vyžaduje armádu schopných a školených pracovníků ve stáji, zootechniků v terénu, na všech pracovištích národních výborů a ministerstva zemědělství a lesního hospodářství. Zootechnická zvelebovací služba bude mít kladné a rychlé výsledky pouze tehdy, bude-li konána plánovitě, systematicky a exaktně, schopnými a nadšenými odborníky. Proto výběr a školení kádrů a jejich hmotná zainteresovanost náleží k nejdůležitějším úkolům před započítím celého plánu, neboť ústředním problémem nové etapy československého dobytkařství zůstává „tvořivý člověk“. Princip schopnosti a odpovědnosti nutno bezpodmínečně uplatňovat na všech pracovištích.

Při řešení organizační a administrativní struktury pro daný úkol nutno vycházet ze skutečnosti, že chov skotu představuje v národním hospodářství Československa hodnotu 15 miliard Kčs a jeho roční výroba (mléko, maso, tuky, hnůj) 11¹/₂ miliardy Kčs.

Ke zdoání úkolů v živočišné výrobě navrhuje se zařadit do zootechnické zvelebovací služby celkem 7000 pracovníků-zootechniků.

Po stránce organizační a administrativní se navrhuje, aby při ministerstvu zemědělství a lesního hospodářství byl vybudován vrcholný koordinační a poradní orgán „Ústředí zootechnické zvelebovací služby“ složené ze zástupců: ministerstva zemědělství a lesního hospodářství, krajských národních výborů, československé akademie zemědělských věd, jednotných zemědělských družstev a státních statků.

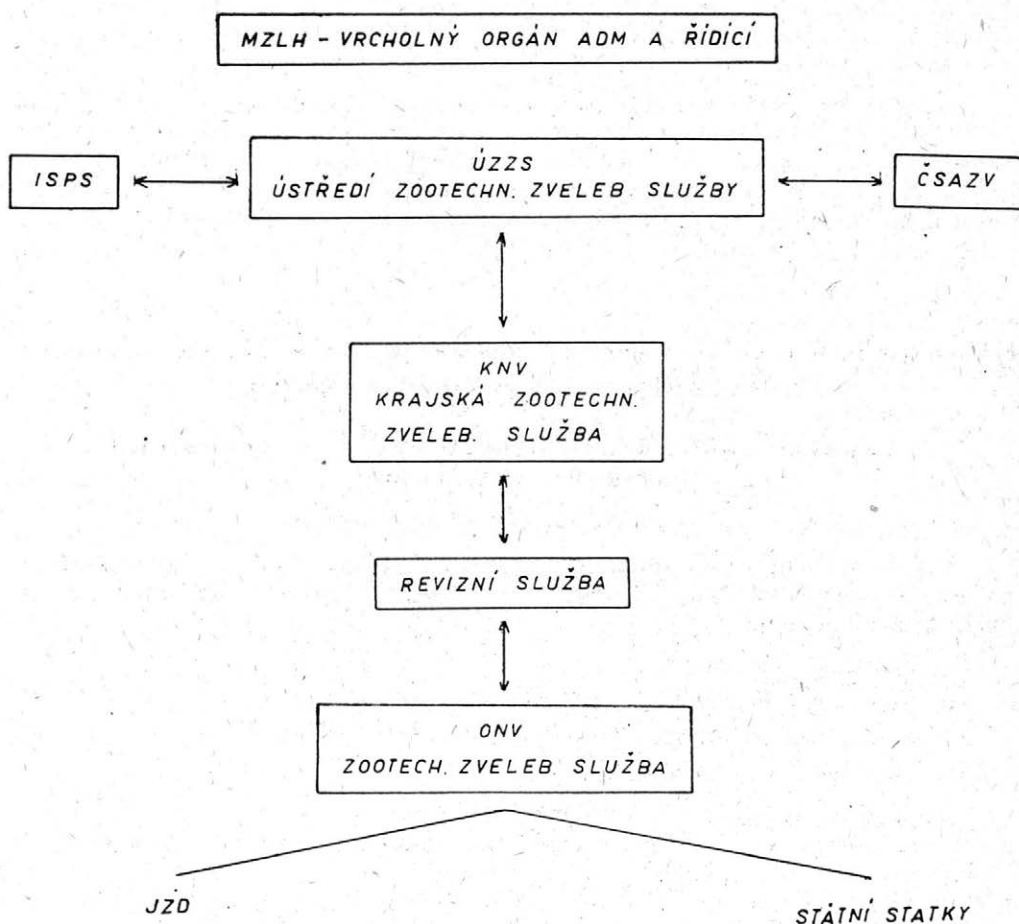
Úkolem ústředí by bylo:

1. Zajistit provádění a hlavně rozšíření zootechnické zvelebovací služby ve smyslu platných a výše uvedených ustanovení a nařízení.
2. Vydat směrnice pro provádění zootechnické zvelebovací služby, přičemž pamatovat, aby krajské národní výbory využily možnosti specializace (mléko,

výkrm, odchov mladého dobytka apod.), vyplývající z odlišných přírodních a hospodářských podmínek.

3. Postarat se o dostatečné kádry kvalifikovaných zootechniků, dosavadní doškolit a nové systematicky a plánovitě školit.

4. Zajistit účelnou spolupráci všech orgánů provádějících zootechnickou zvelebovací službu, tj. ministerstva zemědělství a lesního hospodářství, krajských a okresních národních výborů.

4. Schéma navrhované zootechnické zvelebovací služby

5. Zajistit provádění zootechnické zvelebovací služby podle nejnovějších poznatků vědy a praxe. Zejména dobudovat inseminaci po stránce hodnocení plemenů podle potomstva.

6. Pokud se týče plemenářské práce, je nezbytně nutno ji v široké praxi zjednodušit ve smyslu novodobých poznatků vědy a praxe, které dokazují, že hledaných a žádaných vlastností dosáhneme jistěji a rychleji, jestliže se při plemenářském výběru zaměříme na menší počet hospodářsky nejdůležitějších vlastností.

7. Zajistit včasné zpracování a pravidelné zveřejňování výsledků zootechnické zvelebovací služby podle krajů a za celý stát, aby mohl být stranou a vládou sledován žádaný výrobní pokrok v chovu skotu.

8. Zajistit a nově zorganizovat krmivovou základnu pro všechna zvířata, zejména pokud se týče statkových krmiv a výroby krmných směsí.

9. Spolupracovat s mezinárodní organizací pro kontrolu užitečnosti hospodářských zvířat.

10. Zřídit stálý revizní orgán kontroly v každém kraji s centrálním řízením z ministerstva zemědělství a lesního hospodářství. (Dosud kontrolní laboratoře při KSSPS.) Revizní orgán v kraji by sledoval pracovní plány zootechniků v terénu, odstraňoval by závady a bděl nad správným a exaktním prováděním zootechnické zvelebovací služby.

Zootechnická zvelebovací služba musí současně uplatňovat v široké praxi zootechnické vědecké poznatky a osvědčené výsledky výzkumu. Proto je navrhováno členství Československé akademie zemědělských věd v ústředním orgánu, aby nové poznatky vědy a nové výrobní metody, zjištěné v Akademii, našly cestu a uplatnění v široké zootechnické praxi a staly se hybnou pákou zvýšení, zlevnění a zlepšení živočišné výroby, směřující ke zvýšení celkové intenzity chovu.

Ekonomické zdůvodnění nově navrhované úpravy kontroly v Československu

Propočet ekonomické efektivnosti zootechnické zvelebovací služby

A. Náklady přímé

V Československu se nyní chová asi 2,100 000 kusů dojníc, tj. živých strojů na mléko, maso, máslo, které nepracují naplno proto, že se jim nedostává pohonných látek v podobě:

- a) dostatečného krmení,
- b) správného ošetřování a ustájení,
- c) správného odchovu a
- d) správné plemenářské práce.

Podle rozboru kontroly v uvedené zprávě lze nedostatky postupně odstranit za pomoci podstatného rozšíření a exaktního provádění navrhované zootechnické služby u celého stavu dojníc.

K tomu účelu je nutno vyškolit a do této práce zařadit takový počet zootechniků, kteří by do lhůty pěti až deseti let exaktně prováděli zootechnickou zvelebovací službu u celého stavu dojníc, tj. podle dnešního stavu u 2,100 000 kusů.

Přihlédneme-li k té skutečnosti, že socialistická velkovýroba bude chovat větší stáda krav, je možno počítat s větším počtem krav připadajících na jednoho zootechnika, než tomu bylo dříve u malovýroby. Připadalo-li dříve na jednoho kontrolního asistenta v průměru 250 krav, možno nyní tento počet zvýšit aspoň o 100 %, tedy na 500 krav i více. Celková potřeba zootechniků v terénu, pracovníků v laboratořích a administrativě se zhruba odhaduje na sedm tisíc.

Celkový finanční náklad při průměrné měsíční mzdě 1500 Kčs na jednoho zootechnika včetně cestovného, výstroje, tiskopisů apod. by činil zhruba asi 150 milionů Kčs.

Další náklady se vztahují k odbornému školení. Na rok 1958 plánují:	
Technické školy chovatelské v ČSR	1485 absolventů,
Mistrovské školy	2280 absolventů,
Celkem	3765 absolventů.

S absolventy vysoké školy zemědělské celkem 4000 pracovníků.

Vzhledem ke specializaci předběžného vzdělání by postačilo, aby kursy byly dvouměsíční s eventuálním dalším dálkovým studiem, nebo pokračovacími kursy.

Perspektivně možno odhadovat, že celková potřeba zootechniků, která po odečtení dnešního stavu 722 pracovníků činí 6478 pracovníků, by se v rámci krajů dala krýt ve třech až pěti letech. Náklad spojený s pořádáním celkového počtu 162 kursů, se odhaduje, pokud jde o odměny za přednášky, režijní náklady, cestovného apod., přibližně na 1,200 000 Kčs, přičemž stravné by si posluchači hradili ze mzdy, která by se jim vyplácela již dnem nástupu do kursu. Celkové náklady by tedy činily 151,200 000 Kčs.

B. Výrobní efekt

1. Přímý:

- podstatné zvýšení produkce mléka, masa a tuků,
- příznivé ovlivnění úrodnosti půdy,
- ekonomické upevnění podniků socialistické velkovýroby,
- zvýšení produktivity práce a efektivnosti živočišné výroby při snížení výrobních nákladů a zabezpečení rentability,
- zvýšení životní úrovně obyvatelstva Československa.

2. Nepřímý:

- aktivní ovlivnění bilance zahraničního obchodu omezením dovozu mléčných výrobků, masa a krmiv,
- zvýšení a zlepšení kvality mléka a mléčných výrobků, jako důležité potraviny pro všechny pracující,
- zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva (mléko jako faktor se specifickými účinky zdravotními),
- příznivé ovlivnění rajónizace zemědělské výroby,
- zlepšení zdravotního stavu skotu, prasat i drůbeže,
- získání velkého počtu pracovníků v živočišné výrobě, vybavených teoreticky a praktickými zkušenostmi v socialistické velkovýrobě,
- zlevnění výroby vepřového masa (mléčné odpadky jako levné krmivo).

O národohospodářském významu kontroly zvelebování chovu a zvyšování užitekosti svědčí, že kdyby realizací všeobecného zavedení a exaktního provádění obou kontrol se během šesti až deseti let postupně zvýšila dojnost krav na hranici rentabilního mlékaření, tj. asi na 3000 kg mléka ročně o tučnosti 4 %, což je vzhledem k přírodním podmínkám v Československu dosažitelné a kdyby se podařilo systematickou zootechnickou prací doplnit početní stavy skotu a hlavně krav do optimálního poměru k zemědělské půdě, zvýšil by se společenský produkt jen v mléce přibližně o 3 miliardy kg.*

O dosažitelnosti tohoto cíle svědčí nejen hodnověrná data uvedená v tabulce III a grafu 3, uvádějící průměrnou dojnost krav ve stádech s horšími výrobními podmínkami, než má naše republika, ale i ta skutečnost, že pomocí kontroly bylo již na území bývalé republiky v roce 1933 dosaženo průměrné dojnosti krav 2800 kg mléka (viz Stat. obzor roč. XIX, seš. 5—6 Československá produkce mléčná).

Porážková váha skotu a jeho výtěžnost — možnosti zvýšení

Intenzita výživy ovlivňuje rozhodujícím způsobem též porážkovou váhu skotu. Podle Státního úřadu statistického bylo v roce 1956 z porážek jatečného skotu získáno:

293 136 tun živé váhy skotu,

42 143 tun živé váhy telat,

při průměrné živé váze jednoho kusu skotu 385 kg a jednoho telete 56 kg. Tato průměrná živá váha je z hlediska potřeb zásobování obyvatelstva kvalitním, vyzrálým a biologicky hodnotným masem, nevyhovující. Požaduje se, aby pro masný průmysl byla dodávána zvířata zmasilá, nepřetučnělá a ne také hubená, o váze u skotu asi 500 kg, u telat asi 100 kg. Za první republiky se telata prodávala nejběžněji ve váze 60–80 kg. Jak bylo vědecky a prakticky prokázáno, neuspokojivá porážková váha skotu a jeho jatečná výtěžnost neodpovídá v Československu jeho produkční schopnosti, již není dnes ani zdaleka využito. Jen zlepšením úrovně výživy a techniky krmení bylo by možno podstatně zvýšit průměrnou porážkovou váhu skotu v celkovém průměru až o 60 kg a jatečnou výtěžnost o 4 %, čímž by se celková produkce masa za současného zlepšení jeho kvality zvýšila v celém státě o 25 %, tj. o 73 284 tun živé váhy skotu a o 10 535 tun živé váhy telat.

Výrobní ukazatelé

Hlavní výrobní úkoly zootechnické zvelebovací služby osvětlují názorně uvedené tabulky X–XIV, jež byly sestaveny na podkladě rozboru ukazatelů socialistické velkovýroby a jimiž je současně prokázána jednak účelnost a proveditelnost těchto úkolů, jednak jejich výrobní efektivnost, jež pouze v mléce a mase představuje zvýšení společenského produktu asi o 3½ miliardy kg mléka.

Velmi význačná úloha bude připadat zootechnické zvelebovací službě též v boji proti tuberkulóze a nakažlivému zmetání u skotu, kteréžto nemoci způsobují našemu národnímu hospodářství nedozírné škody.

Podle usnesení vlády ze dne 21. prosince 1955 byl při provádění opatření proti tuberkulóze zjištěn tento stav zamořenosti:

Sektor	Vyšetřeno kusů	Reagovalo pozitivně	v %
JZD	511.572	69.368	13,5
Státní statky	178.363	40.745	22,8
OÚPS	28.744	6.514	22,5
Soukromý	151.133	16.335	10,8

Ministerstvo zemědělství a lesního hospodářství odhaduje, že v Československu byl na počátku roku 1957 stav TBC u skotu stejný, jako v roce 1955, tj. že tuberkulózou bylo nakaženo asi 624 148 kusů skotu z celkového počtu 4 106 755 kusů, tj. 15,2 %. Státní statky mají nejvyšší procento zamořenosti skotu tuberkulózou (22,8 %).

Hospodářské ztráty způsobované tuberkulózou (konfiskace masa, hubnutí zvířat a ztráty na váze, mléce, neplodnost aj.) vyjadřuje veterinární správa hru-

bým odhadem na 523 miliónů Kčs. V této ztrátě nejsou zahrnuty škody a utrpení způsobená lidem nakaženým od zvířat. Nakažlivé zmetání (brucelóza) ochuzuje naše národní hospodářství ročně asi o 65 miliónů Kčs.

Celkový efekt navrhované zootechnické služby v mléce, mase a v podstatném odstranění ztrát způsobovaných tuberkulózou a nakažlivým zmetáním možno reálným odhadem vyčíslit částkou 4 miliardy Kčs.

Ideální odhad perspektivního zvýšení společenského produktu v chovu skotu

1. Mléko

a) Předpokládané možné zvýšení početního stavu krav z dnešních dvou miliónů kusů na 2,500 000 kusů (stav 1937).

b) Zvýšení dojnosti krav na hranici rentability, tj. dnešních 1700 kg na 3000 kg mléka ročně.

Celková produkce mléka v přítomné době při stavu 2 miliónů krav s průměrnou dojností 1700 kg mléka činí	3,400,000 000 kg
Při realizační ceně 1 kg mléka = 1,50 Kčs	5,100,000 000 Kčs

Perspektivně možná produkce mléka při zvýšeném stavu krav na 2,500 000 kusů s roční dojností 3000 kg mléka	7,500,000 000 kg
Při realizační ceně 1 kg mléka = 1,50 Kčs	11,250,000 000 Kčs
Ideální zvýšení společenského produktu	6,150,000 000 Kčs

2. Maso

Roku 1956 získáno	293,136 000 kg ž. v. skotu — Ø 1 kusu	385 kg
	42,000 000 kg ž. v. telat — Ø 1 kusu	58 kg

Reálně možné zvýšení o 25 % = 73,284 000 kg ž. v. skotu

Reálně možné zvýšení o 25 % = 10,535 000 kg ž. v. telat

Hodnota peněžní při zvýšení o 73,284 000 kg při ceně 4 Kčs za 1 kg ž. v. a hodnota peněžní při zvýšení o 10,535 000 kg při ceně 5 Kčs za 1 kg ž. v. představuje částku asi 350 miliónů Kčs.

3. Nemoci a nákazy

Nemoci a nákazy — hlavně tuberkulóza a nakažlivé zmetání způsobují dnes škody, které jsou odborníky odhadovány ročně na 523 miliónů Kčs

Profylaxí a tlumením nemocí u skotu je perspektivně možno dosáhnout snížení ztrát aspoň o 50 %, tj. na 250 miliónů Kčs

Rekapitulace:

1. Mléko	6,150,000 000 Kčs
2. Maso	350,000 000 Kčs
3. Nemoci a nákazy	250,000 000 Kčs
Úhrnem	6,750,000 000 Kčs

Z uvedeného ideálního propočtu perspektivního zvýšení společenského produktu v chovu skotu lze činit závěr, že uvedené 4 miliardy Kčs jsou reálné.

Uvedená tabulka XV prokazuje, že index nákladů na krmiva klesá úměrně s výší dojnosti. V tom spočívá ekonomika výroby mléka, pokud se týče spotřeby živin.

Denní dojnost v litrech	3	4	5	6	7	8
Spotřeba škrobových jednotek na záchovnou dávku 1 dojnice při váze 600 kg ¹⁾	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Spotřeba škrobových jednotek na výrobu mléka ¹⁾	0,75	1,00	1,25	1,50	1,75	2,00
Celková spotřeba škrobových jednotek u 1 dojnice denně	3,75	4,00	4,25	4,50	4,75	5,00
Na 1 l mléka se spotřebuje škrobových jednotek	1,25	1,00	0,85	0,75	0,68	0,63
tj. v % (dojnost 3 l — 100%)	100	80	68	60	54	50

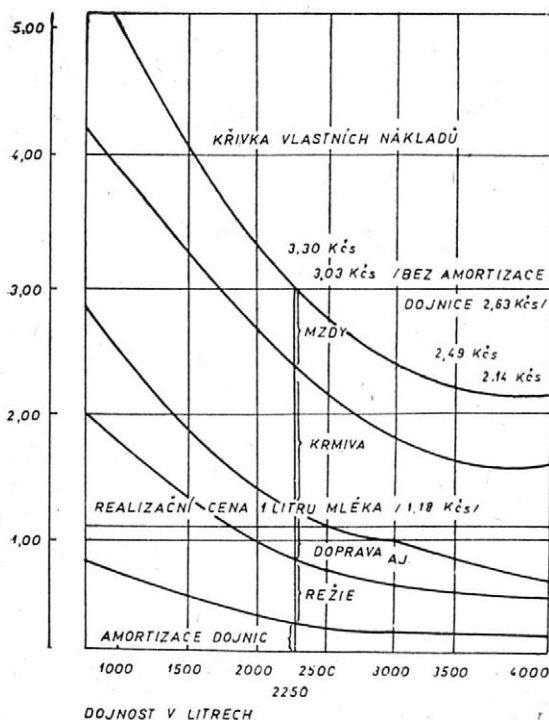
¹⁾ Podle „Základů krmené techniky“ — Herzig—Knor—Koudela—Řechka.

Z toho také vyplývá poznatek, že ve zvyšování výkonnosti krav a dojnosti, tj. v důsledném plemenářském výběru, v cílevědomém odchovu mladých zvířat, v krmivech a úpravě krmení, nutno spatřovat hlavní ekonomické páky, směřující ke zvýšení rentability chovu dojníc a ke zvyšování intenzity chovu skotu.

Zajištění levných statkových krmiv a mechanizace stájových prací zůstává za dnešní situace prvořadým úkolem proto, že je ekonomicky zdůvodněno, a že z výdajů na chov dobytka připadá v socialistickém sektoru 60 až 80 % na krmiva a mzdy.

O výkonnosti nebo ztrátovosti chovu dobytka za předpokladu, že živé stroje na maso a mléko jsou výkonné a zdravé, rozhodují dnes hlavně krmiva a mzdy.

Nejde však jen o snížení amortizační kvoty. Předčasné vyřazování dojníc má reflex výrobní, který spočívá v nevyužití produkční schopnosti dojnice a dále v drahém odchovu mladého dobytka pro reprodukci stáda.

5. Vlastní náklady na výrobu jednoho litru mléka při různé dojnosti krav u státních statků podle ukazatelů z roku 1955

Z vlivů, jež souvisí se životními pochody zvířete na užitkovost mléčnou, zaujímají první místo růst a stáří. Účinek stáří na dojnost je dnes vědecky a prakticky prokázán. Tak např. u červenostrakatého skotu českého bylo zjištěno,

XVI. Odpis dojníc připadající na jeden litr mléka při různém stupni brakování a různé dojnosti (pořizovací cena 1 krávy — 8000 Kčs, jatečná cena vyřazené dojnice — 4000 Kčs, odpis za všechna laktační období — 4000 Kčs — [VÚZE])

Dojnost		Stáří brakovaných krav v letech							
denní	roční	5	6	7	8	9	10	11	12
		Počet laktačních období:							
		3	4	5	7	8	9	9	10
		Procento brakování:							
		33,3	25,0	20,0	16,7	14,3	12,5	11,1	10,0
		Úmor z dojníc připadající na 1 laktaci v Kčs							
		1333	1000	800	667	571	500	444	400
		Na 1 litr mléka připadá odpis v Kčs							
3	1095	1,22	0,91	0,73	0,61	0,52	0,46	0,41	0,37
4	1460	0,91	0,68	0,55	0,46	0,39	0,34	0,30	0,27
5	1825	0,73	0,55	0,44	0,37	0,31	0,27	0,24	0,22
6	2190	0,61	0,46	0,37	0,30	0,26	0,23	0,20	0,18
7	2555	0,52	0,39	0,31	0,26	0,22	0,20	0,17	0,16
8	2920	0,46	0,34	0,27	0,23	0,20	0,17	0,15	0,14

že odstupňování roční dojnosti vyjádřeno v procentech vzhledem k páté laktaci je toto:

5. laktace (8 roků) 100 %	3. laktace 5—6 92,6 %
4. laktace 6—7 96 %	2. laktace 4—5 85,3 %
1. laktace 3—4 76,9 %	

Krávy prvničky dávají v daném případě o 23 % méně mléka než krávy na pátém teleti.

Z toho plyne pro správnou zootechniku poznatek, že *dobré dojnice a dobré plemenné krávy nemají být vyřazovány z chovu před desátým až dvanáctým rokem stáří; naopak mají být plemenářsky a produkčně využity co nejdéle.*

Produktivita práce v chovu skotu souvisí s vyšší užítkovostí dojníc

Správnou zootechnikou, a hlavně správnou výživou lze dosáhnout vyšší užítkovosti u dojníc a tím současně i zvýšení produktivity práce v chovu skotu.

Výzkumný ústav pro chov skotu ČSAZV v Rapotíně¹⁾ zjistil, že potřeba ruční práce na výrobu jednotky mléka je při průměrné roční produkci stáda asi 2000 kg mléka o polovinu větší než při průměrné roční užítkovosti stáda 4000 kg mléka. Obdobně je tomu při vyšších váhových přírůstcích. Zvýšení dojnosti krav v celostátním průměru tedy znamená zvýšení produktivity práce a zlevnění výroby.

¹⁾ Za socialistické zemědělství č. 15/1957.

Podle výše uvedeného zjištění dojnice s průměrnou roční produkcí 2500 kg vyráběly jeden kilogram mléka za 1,71 Kčs, kdežto dojnice s roční produkcí 4500 kg mléka již jen za 1,17 Kčs.

Z toho lze činit bezpečný závěr, že zlepšíme-li výživu a plemenářskou práci u našeho skotu, získáme dojnice s vyšší užitkovou schopností, které budou vyrábět mléko levněji za současného snížení produktivity práce.

Také chovatelsky vyspělé státy dosahují rentability chovu dojnic a výroby mléka a masa zvyšováním dojnosti krav nad 4000 kg mléka, levnou výrobou krmiv hlavně za pomoci mechanizace, exaktně prováděnou kontrolou zvyšování užitkovosti a cestou komplexních opatření, včetně opatření směřujících k zajištění zdravotního stavu skotu.

Živočišná výroba a tudíž i výroba hovězího masa a mléka je odrazem polního hospodářství. Je proto ekonomické a jedině správné uplatňovat u zemědělských podniků požadavek vlastní výroby statkových hnojiv (ošetřované hnojiště a jímky na močůvku) a takto získaným dusíkem, fosforem a draslem levně dosahovat vysokých výnosů kvalitní statkové píce a tím položit první a nejdůležitější základnu československému dobytkařství pro jeho ekonomickou výživu.

V tom spočívá hlavní a primární úkol zootechnické zvelebovací služby.

XVII. Náklady na 1 litr mléka u krav podle skupin dojnosti (VÜCHS Rapotín)

Skupina	Roční dojnost kg	Denní dojnost kg	Náklad na 1,00 kg mléka	
			Kčs	index
I.	2.000	5,5	2,06	100
II.	2.500	6,8	1,71	83
III.	3.000	8,2	1,50	73
IV.	3.500	9,6	1,36	66
V.	4.000	11,0	1,25	61
VI.	4.500	12,3	1,17	57
VII.	5.000	13,7	1,09	53

Tabulka XVII názorně přesvědčuje, že náklad na výrobu jednoho kilogramu mléka klesá s výší dojnosti. Porovnejme průměrnou dojnost krav v Československu, která z hlediska poznatků tabulky XVII činila v roce 1957 asi 1700 kg mléka na jednu krávu. Osvětlí nám nejenom celý problém dnešní ztrátovosti v chovu dojnic, ale současně i fakt, jak naléhavým a národohospodářským příkazem doby je zavedení navrhované zootechnické zvelebovací služby, aby ohromná ztrátovost v chovu skotu byla postupně odstraněna.

Podrobný pohled do vlastních výrobních nákladů na výrobu jednoho litru mléka, podává i tabulka XVIII, která analýzou výrobních činitelů u státních statků za rok 1955 ukazuje, že mzdy a krmiva participují zde při výrobě mléka asi 70 %.

V perspektivním plánu vlastních nákladů na výrobu jednoho litru mléka (tabulka XVIII) je zhruba naznačena též cesta a úkoly, do nichž se nakonec promítne zootechnická zvelebovací služba v celém státě a jež v souhlase s pětiletým plánem rozvoje národního hospodářství povede vývojově a jistě ke splnění ekonomické zásady racionalizace chovu skotu: více, lépe a levněji.

XVIII. Vlastní náklady na výrobu 1 litru mléka při uplatnění nové technologie živočišné velkovýroby a zvýšení dojnosti krav*)

Průměrná dojnost v litrech	roční	1.000	1.500	2.000	2.500	3.000	3.500	4.000
	denní	2,73	4,10	5,47	6,84	8,21	9,59	10,95
v korunách								
Nákladové položky:								
1. Amortizace dojnic	250 Kčs	0,25	0,17	0,13	0,10	0,08	0,07	0,06
2. Výrobní režie	800 Kčs	0,80	0,53	0,40	0,32	0,27	0,23	0,20
3. Celopodniková režie	444 Kčs	0,40	0,29	0,22	0,18	0,15	0,13	0,11
4. Dopravní a ostatní	150 Kčs	0,15	0,10	0,07	0,06	0,06	0,04	0,03
5. Krmiva	202 Kčs	1,06	0,85	0,66	0,58	0,47	0,41	0,38
6. Mzdy	—	0,62	0,45	0,35	0,30	0,28	0,27	0,26
Celkem		3,28	2,39	1,83	1,54	1,30	1,15	1,04

Poznámky:

1. Amortizace dojnic snížena vlivem prodlouženého užitkového věku dojnic z 5 na 8 let. Pořizovací hodnota dojnic se snižuje ze 7500 Kčs na 5000 Kčs.
2. Výrobní režie snížena o jednu třetinu, hlavně vlivem nižšího nákladu na stavební investice.
3. Celopodniková režie snížena hospodárnějším řízením výroby.
4. Náklady na dopravu sníženy více než o jednu čtvrtinu vlivem mechanizace vnitropodnikové dopravy a vyloučením překládek.
5. Výrobní ceny statkových krmiv sníženy v průměru asi o polovinu vlivem komplexní mechanizace sklizně a zvýšení hektarových výnosů.
6. Mzdy na 1 litr mléka sníženy o polovinu vlivem vyšší produktivity práce při nové technologii.

*) Podle perspektivního plánu státních statků, sestaveného v roce 1957 na základě ukazatelů z roku 1955.

Souhrn

Socialistická zemědělská velkovýroba v Československu vyrůstající z daných přírodních a společenských podmínek, poskytuje všechny předpoklady pro organizovaný zásah do zintenzivnění chovu skotu k dosažení jeho vyšší efektivity, aby uvedla tuto výrobu v soulad s potřebami růstu životní úrovně pracujících. To však vyžaduje, aby se chovu skotu zatíženému staletou tradicí malovýroby, dostalo rozsáhlé odborně poradní pomoci, která by účinnými zásahy a uplatněním novodobých poznatků vědy a praxe vyrovnala předstih chovatelsky vyspělých států ve výrobě mléka, masa a tuku. To je obsahem a cílem navrhované zootechnické zvelebovací služby.

Historický vývoj chovu skotu v Československu vysvětluje, proč v zemědělské výrobě, zaměřené po celá staletí převážně na obilnaření, chov skotu zaostal a proč je v přítomné době nezbytné, aby toto důležité výrobní odvětví, představující i při zanedbaném stavu patnáct miliard Kčs národního jmění, s roční hodnotou výroby asi 11¹/₂ miliard Kčs, bylo za vydatné pomoci státu sladěno s potřebami národního hospodářství. Zvýšenou roční hodnotu společenského produktu

lze při plném rozsahu exaktně prováděné zootechnické zvelebovací služby reálně odhadnout jen v hodnotě mléka, masa a tuku, včetně zlepšeného zdravotního stavu na 4 miliardy Kčs.

Základním předpokladem úspěšného a výrobně účinného zavedení a provádění zootechnické zvelebovací služby je zajištění její správné organizace, jakož i zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných kádřů, k tomu účelu speciálně školených a hmotně zainteresovaných.

Zootechnickou zvelebovací službu nutno dnes primárně zaměřit na takové zásahy agro- a zootechnické, které povedou ke zvýšení a zlepšení výroby, ke snižování výrobních nákladů cestou vyšší intenzity při zachování zásady rentability výroby.

Je prakticky prokázáno, že chovatelsky vyspělé státy dosáhly v chovu skotu dva- až třikrát vyšší produkce mléka a tuku a vyšší produkce masa, než je tomu dnes v Československu, hlavně za pomoci rozsáhlé a exaktně prováděné kontroly užítkovosti a dědičnosti. Lze proto navrhnout „zootechnickou zvelebovací službu“ považovat za ekonomický stimul prvního řádu, který, bude-li uveden v náležitém rozsahu do výrobního zemědělského procesu, stane se hybnou pákou zvýšení, zlevnění a zkvalitnění chovu skotu.

„Kontrola zvelebování chovu“ a „Kontrola zvyšování užítkovosti“ prováděné dnes v socialistickém sektoru v českých krajích vykazují, jak vidno z rozboru, tyto hlavní nedostatky:

1. Zákonné normy a směrnice ministerstva zemědělství a lesního hospodářství o obou kontrolách se buď vůbec neplní, nebo vykazují v provádění citelné závady. Kromě toho neobsahují celý komplex agro- a zootechnických opatření.

2. Rozsah prováděné kontroly je zcela nedostatečný a neúměrný potřebám dlouhodobých plánů rozvoje zemědělství. Dosavadní, v malém rozsahu prováděná kontrola, je mechanická a někde i tato je nedostatečná.

3. I při poměrně dobrém hmotném zajištění pracovníků v kontrole, je stále ještě jejich značná fluktuace, zejména na plemenářských stanicích a u obvodních zootechniků národních výborů.

4. Výsledky kontroly nejsou zpracovávány a zveřejňovány.

Důsledky z toho plynoucí: Nedostatečně a nesprávně prováděná kontrola zvelebování chovu a kontrola zvyšování užítkovosti není dnes, jak by měla být, stimulem zvyšování výroby mléka, masa a tuků. Kromě toho nesprávně a nedostatečně prováděná kontrola zvyšování užítkovosti ohrožuje zootechnickou práci v celém státě, nedává spolehlivých podkladů pro plemenářské zásahy, na něž stát poskytuje značné finanční prostředky.

Зоотехническая служба — путь к подъему животноводства

Крупное социалистическое сельское хозяйство Чехословакии, вырастающее из определенных природных и общественных условий, создает все предпосылки для организованного вмешательства в процесс интенсификации в целях достижения его более высокой эффективности и для того, чтобы привести производство в соответствии с потребностями роста жизненного уровня трудящихся. Однако, для этого необходимо предоставить большую квалифицированную помощь в виде консультаций для животноводческих хозяйств, которые обременены столетней традицией мелкого производства. Только посредством эффективных мероприятий и посредством применения современных достижений науки и практики можно догнать передовые страны с развитым животноводством и высоким уровнем продукции молока, мяса, жиров. Это и является содержанием и целью предлагаемой зоотехнической службы для подъема животноводства.

Изучение развития скотоводства в Чехословакии объясняет, почему в с.-х. производстве, специализированном столетиями преимущественно на возделывание зерновых животноводство отставало; оно объясняет также, почему в настоящее время направить па проведение таких агро-зоотехнических мероприятий, которые потребностями всего народного хозяйства. Скотоводство даже при своем отсталом состоянии представляет сумму в 15 миллиардов крон национального богатства; годовая стоимость производства 11,5 млрд. крон. Повышение годовой стоимости общественного продукта путем внедрения и проведения зоотехнической службы для подъема животноводства можно реально оценить в стоимости молока, мяса и жиров и в улучшении состоянии здоровья скота суммой в 4 миллиарда крон.

Основной предпосылкой успешного и эффективного внедрения и осуществления зоотехнической службы для подъема животноводства является обеспечение ее правильной организации также, как и обеспечение достаточного количества квалифицированных, материально заинтересованных работников, получивших для своей работы специальную подготовку.

Зоотехническую службу для подъема животноводства необходимо в настоящее время направить по проведение таких агро-зоотехнических мероприятий, которые приводят к повышению и улучшению производства, к снижению производственных затрат путем повышения интенсивности при сохранении принципа рентабельности производства.

Практикой доказано, что страны с развитым скотоводством достигают в два-три раза более высокой продукции молока, жиров и мяса, чем в настоящий период в Чехословакии, главным образом, за счет широкого и конкретно проводимого контроля продуктивности и наследственности. Поэтому предлагаемую нами зоотехническую службу для подъема животноводства можно считать экономическим стимулом первой категории, который станет рычагом для повышения, удешевления и качественного улучшения скотоводства только в том случае, если она будет в соответствующем охвате внедрена в с.-х. производственный процесс.

Так называемый контроль племенного улучшения и контроль повышения продуктивности, проводимые в настоящее время в социалистическом секторе хозяйств в чешских областях, обнаруживают — как видно из анализа — следующие главные недостатки:

1. Законные нормы и инструкции министерства сельского и лесного хозяйства при проведении контроля или вообще не выполняются или выполняются с серьезными упущениями. Кроме того, они не охватывают всего комплекса агро-зоотехнических мероприятий.

2. Охват контролем недостаточен и не соответствует потребностям перспективных планов развития сельского хозяйства. До сих пор контроль проводится в небольших размерах причем механически и недостаточно.

3. Несмотря на относительно хорошее материальное обеспечение работников контроля наблюдается еще их большая текучесть, особенно в племенных станциях и у окружающих зоотехников в системе национальных комитетов.

4. Результаты контроля не обрабатываются и не публикуются.

Вытекающие из этого последствия:

Недостаточно и неправильно проводимый контроль подъема животноводства и контроль повышения продуктивности не стал в настоящее время стимулом для увеличения производства молока, мяса и жиров. Кроме того, недостаточно и неправильно проводимый контроль повышения продуктивности нарушает зоотехническую работу во всем государстве, не дает надежных оснований для проведения мероприятий по племенному улучшению стада, для чего государство представляет значительные финансовые средства.

„Der zootechnische Förderungsdienst“ als ein Mittel zur Förderung der Zucht landwirtschaftlicher Nutztiere

Die aus gegebenen Natur- und gesellschaftlichen Bedingungen in Tschechoslowakei heranwachsende sozialistische Großproduktion bietet alle Voraussetzungen für einen organisierten Eingriff in die Intensivierung der Rinderzucht zur Erzielung deren höheren Produktivität, um diese Produktion mit den Bedürfnissen der Lebenshaltung der Werktätigen in Einklang zu bringen. Das erfordert aber, daß der Rinderzucht, die mit jahrhundertelanger Tradition der Kleinproduktion belastet worden war, eine sachgemäße

und Beratungshilfe zuteil werde, die mittels effektiver Eingriffe mit der Geltendmachung von neuzeitlichen Erkenntnissen der Wissenschaft und Praxis den Vorsprung der züchterisch fortgeschrittenen Staaten in der Milch-, Fleisch- und Fetterzeugung ausgleichen würde.

Die historische Entwicklung der Rinderzucht in Tschechoslowakei erklärt, warum in landwirtschaftlicher Erzeugung — die ganze Jahrhunderte hindurch überwiegend auf Getreideanbau ausgerichtet worden war — die Rinderzucht zurückgeblieben ist und warum im Gegenwart notwendig ist, daß dieser wichtige Produktionszweig, das auch in vernachlässigtem Zustande 15 Milliarden Kčs Volkseigentum mit jährlichem Produktionswert etwa 11½ Milliarden Kčs darstellt, unter ausgiebiger Staatshilfe auf die Bedürfnisse der Volkswirtschaft abgestimmt werde.

Den erhöhten jährlichen Wert des gesellschaftlichen Produktes kann man bei dem in vollem Umfang durchgeführten zootechnischen Förderungsdienst reell nur in dem Milch-, Fleisch- und Fettwert, einschließlich des verbesserten Gesundheitszustandes, auf 4 Milliarden Kčs abschätzen.

Eine grundlegende Voraussetzung der erfolgreichen und produktionsmäßig effektiven Einführung und Durchführung des zootechnischen Förderungsdienstes ist die Sicherstellung von qualifizierten Kadern, die zu diesem Zweck speziell geschult und materiell interessiert wären.

Den zootechnischen Förderungsdienst ist es heutzutage nötig primär auf solche agro- und zootechnische Eingriffe auszurichten, die zur Produktionssteigerung und -Verbesserung, zur Herabsetzung der Erstehungskosten mittels höherer Intensität bei Währung des Grundsatzes der Produktionsrentabilität führen.

Es ist praktisch nachgewiesen, daß die züchterisch hochentwickelte Staaten in Rinderzucht eine zwei- bis dreimal höhere Milch- und Fettproduktion und höhere Fleischproduktion erzielt haben als es in Tschechoslowakei der Fall ist, hauptsächlich unter Zuhilfenahme von einer umfänglich und exakt durchgeführten Produktions- und Erblchkeitskontrolle. Man kann daher den vorgeschlagenen „zootechnischen Förderungsdienst“ als einen ökonomischen Stimulus ersten Ranges betrachten, welcher, in gebührendem Umfang in den landwirtschaftlichen Produktionsprozeß eingeführt, wird zu einer bewegendenden Kraft der Steigerung, Verbilligung und Qualitätsverbesserung der Rinderzucht werden.

Die „Zuchtförderungskontrolle“ und die „Produktivitätssteigerungskontrolle“, die im sozialistischen Sektor in böhmischen Kreisen durchgeführt werden, weisen, wie aus der Analyse ersichtlich ist, folgende Hauptmängel auf:

1. Die Gesetznormen und Richtlinien des Ministeriums für Land- und Forstwirtschaft über beide Kontrollen werden überhaupt nicht erfüllt oder sie weisen in der Durchführung fühlbare Anstöße auf. Darüber hinaus beinhalten sie nicht den ganzen Komplex von agro- und zootechnischen Maßnahmen.

2. Der Umfang der durchgeführten Kontrolle ist völlig unzureichend und unproportioniert in bezug auf die langjährige Pläne der Entwicklung der Landwirtschaft. Die bisherige, in kleinem Umfang durchgeführte Kontrolle ist mechanisch und mancherorts auch diese ist unzulänglich.

3. Auch bei verhältnismäßig guten materiellen Versorgung der in der Kontrolle angestellten Personen herrscht immer noch ihre erhebliche Fluktuation, insbesondere auf den Zuchtstationen und zwischen den Bezirkszootechnikern der Nationalausschüsse.

4. Die Ergebnisse der Kontrolle werden nicht bearbeitet und veröffentlicht.

Die Folgerungen, die sich davon ergeben: Eine unzulänglich und unrichtig durchgeführte Kontrolle der Zuchtförderung und Kontrolle der Produktivitätserhöhung heutzutage ist nicht, wie sie sein soll, ein Stimulus der Milch-, Fleisch- und Fettproduktion. Darüber hinaus, eine unrichtig und unzulänglich durchgeführte Kontrolle der Produktivitätserhöhung gefährdet die zootechnische Arbeit im ganzen Staate und gibt keine verlässliche Unterlagen für die züchterische Eingriffe auf die der Staat beträchtliche Finanzmittel aufwendet.

Příspěvek k organizaci a rajónizaci chovu skotu v podmínkách velkovýroby

**Организация и районирование разведения крупного рогатого скота в условиях
крупного производства**

Die Organisation und Rayonierung der Rinderzucht unter Großbetriebsbedingungen

Inž. Svatomír MYDLARČÍK

Výzkumný ústav živočišné výroby ČSAZV, Uhřetěves

Došlo dne 10. IV. 1958

Ú v o d

Přestavba našeho zemědělství na socialistickou velkovýrobu přináší současně tolik nových ekonomických, výrobních, provozních a technických problémů, že v mnohém směru je nutno organizovat výrobu na zcela nových základech a zásadách. Úkol je tím obtížnější, že přechod mezi dvěma tak odlišnými hospodářskými a výrobními soustavami v zemědělství má být plynulý a musí se uskutečňovat za stálého vzestupu intenzity výroby.

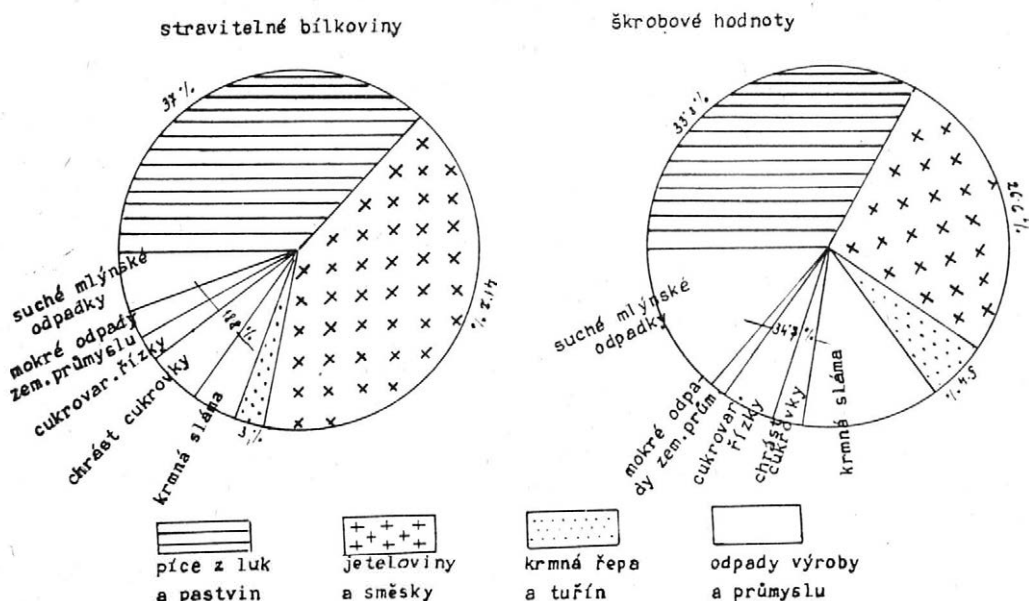
Prudký početní růst a rozhodující podíl jednotných zemědělských družstev na celkovém objemu zemědělské výroby si stále naléhavěji vynucují i novou organizaci živočišné výroby, která by odpovídala vzniklým společenským a hospodářským změnám.

Proto také bylo uloženo Československé akademii zemědělských věd, aby provedla výzkum a rozbor přirozených, ekonomických a historických podmínek vývoje naší zemědělské výroby. Na základě výsledků tohoto studia měla pak navrhnout rozmístění zemědělské výroby a organizaci socialistických zemědělských závodů, jež by odpovídala potřebám nové výstavby našeho národního hospodářství a vytvořila předpoklady pro další zvyšování zemědělské produkce.

Výzkumnému ústavu živočišné výroby ČSAZV v Uhřetěvsi připadl přitom dílčí úkol vypracovat návrh zásad rajónizace a organizace chovu skotu. Tato studie obsahuje výtah z návrhu základních opatření, podle nichž by se měl usměrňovat další vývoj a rozvoj chovu skotu naší velkovýroby.

Důvody pro zintenzivnění a rozmístění chovu skotu podle přirozených podmínek

Skotu, který tvořil v minulosti vždy jednu z hlavních pák naší intenzivní zemědělské výroby, zůstane i v socialistické velkovýrobě vyhrazeno vedoucí postavení, neboť ani zde nemůže jiný druh hospodářských zvířat nahradit jeho úlohu hlavního producenta potravin a nejhospodárnějšího a nejproduktivnějšího zhodnotitele výnosu luk, pastvin, pícnin a zbytku tržní výroby plodin a odpadků zemědělského průmyslu.

1. Podíl jednotlivých krmiv (přepočteno na živiny) v krmivové základně v českých zemích v roce 1956

Dojnice byla a zůstává nejdůležitějším výrobním činitelem i za nových výrobních forem zemědělství, neboť proti ostatním hospodářským zvířatům vyžaduje ke své dlouhodobé a vícestranné produkci relativně nejmenších výrobních nákladů a ze stejného množství živin — většinou ještě získaných druhotně z odpadků jiné výroby — dá nejvíce a nejcenější potraviny pro člověka.

Pro intenzivní chov skotu však hovoří nejen národohospodářské úvahy, ale i přirozené chovatelské podmínky. Na území naší republiky máme totiž jen málo oblastí, kde by se nedalo produkovat z jednoho hektaru zemědělské půdy alespoň 500 l mléka a 50 kg živé váhy jatečného skotu.

V dnešní skladbě naší zemědělské produkce se ještě odráží staletý hospodářský vývoj, charakterizovaný úsilím o širokou všestrannost malých a středních hospodářství. V jejím rozmístění nacházíme proto ještě mnoho vlivů dřívějších hospodářských a tržních poměrů.

Výrobní soustava, opírající se o plánovitě řízené národní hospodářství, celostátně řízený odbyt a zpeněžování, jednotné a pevné ceny a v neposlední řadě také hustá dopravní síť a pokročilá konzervační technika umožňují, aby se v organizaci výroby mohly mnohem výrazněji než v minulosti uplatňovat přirozené

podmínky, jež hrají důležitou úlohu při zajišťování vyšší výrobnosti a hospodárnosti zemědělské velkovýroby.

V tom směru bude nutno také postupně rozmísťovat hlavní výrobní ukazatele v chovu skotu, tj. produkci mléka a jatečného skotu, aby byly více sladěny s místními výrobními podmínkami i aby odpovídaly výhledovým hospodářským potřebám.

O tom, že jsme teprve na začátku takových snah o nové a účelnější zaměření chovu skotu v jednotlivých výrobních typech, svědčí mnohé příklady ze současnosti.

Při struktuře a podmínkách československého zemědělství nemůžeme ovšem chápat jako geonomicky jednotlou a výrobně stejnorodou oblast ani kraj a často ani okres, neboť již i uvnitř těchto plošně celkem malých správních jednotek nacházíme velmi rozdílné výrobní a hospodářské podmínky. Stejnorodou jednotku však pravidelně tvoří skupina obcí. Zde se již také v četných případech i v podmínkách převažující malovýroby rolníci zaměřili na určitá odvětví výroby a dosáhli v ní pozoruhodných výsledků. Stalo se tak zejména na úseku výroby rostlinné, ale i v chovu skotu se vytvořily chovatelské obce a obvody, které svými výrobními a plemenářskými úspěchy vynikly nad průměr. A nejvíce je jich tam, kde pro tento úspěšný rozvoj chovu skotu byly především dobré přirozené podmínky, reprezentované na prvním místě dostatečnou a plnohodnotnou krmivovou základnou. Ta totiž patří k činitelům utvářejícím nejvýrazněji zevnějšek, typ, užitkový směr, zdravotní stav i užitkovost skotu.

Chovatel, který dovede využít tohoto úzkého spojení skotu s půdou, může také dosáhnout ekonomicky nejvýhodnější výrobní intenzity. Názorným dokladem o platnosti uvedených zásad i ve velkovýrobě je skutečnost, že na těchto dobrých přirozených a chovatelských základech vyrostla také nejčastěji naše nejlepší plemenářská a chovatelská jednotná zemědělská družstva.

Úprava vztahů krmivové základny k intenzitě a k volbě výrobního směru v chovu skotu

Zemědělská produkce v socialistických velkozávodech se může rozvíjet jen na základě úzkého spojení rostlinné a živočišné výroby. Soulad těchto hlavních výrobních úseků je předpokladem pro výstavbu racionální produkce, neboť jen tak je zajištěn růst výrobnosti půdy a užitkovosti zvířat, zvýšení příjmů a zhospodárnění práce.

Národohospodářský plán ukládá výrobě mléka a masa veliké úkoly. Podle druhého pětiletého plánu se má vyrobit na jeden hektar zemědělské půdy v celostátním průměru 660 l mléka a 50 kg živé váhy jatečného skotu. Tito ukazatelé např. vyžadují, aby rostlinná výroba vyrobila jen pro skot na jeden hektar 100 až 120 kg stravitelných bílkovin.

Takovou intenzivní výrobu krmiv lze opřít pouze o intenzivní pícninářství, v němž základní kultury tvoří jeteloviny a jednoleté pícniny, výnosově bohaté krmné okopaniny a dočasné i trvalé žirné louky a pastviny. Půdní, klimatické a hospodářské odlišnosti charakterizované jednotlivými výrobními typy způsobují, že se v nich vzájemně liší také skladba krmivové základny.

Typ kukuřičný je charakterizován naprostým nedostatkem luk a pastvin, takže veškerá výroba krmiv pro skot se musí zajišťovat na orné půdě. Poměrně nízký podíl obsahově bohatých bílkovinných pícnin s nižšími výnosy a převaha

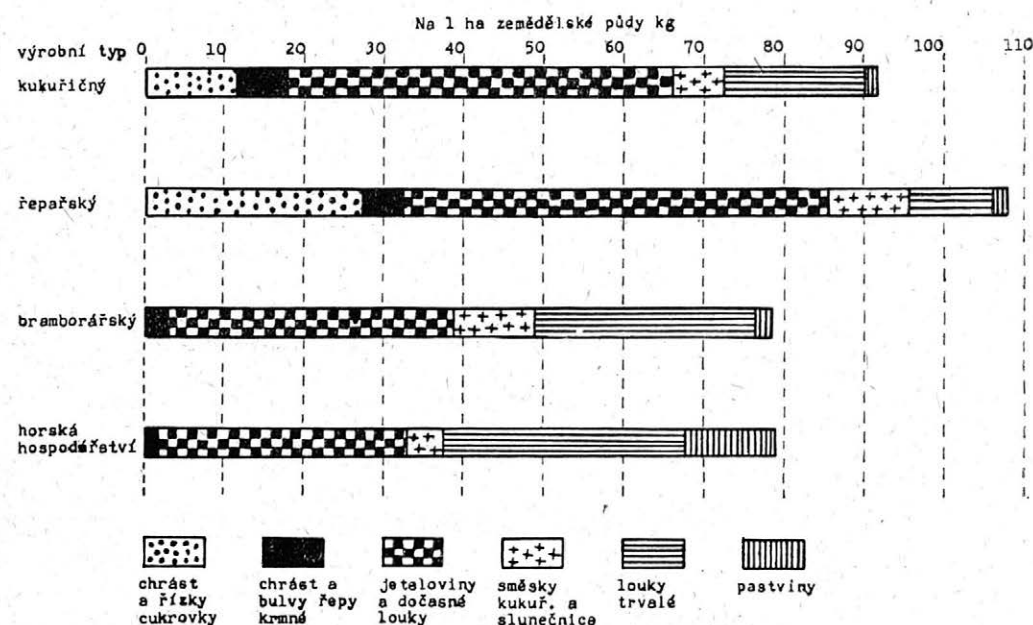
I. Intenzita výroby stravitelných bílkovin na 1 ha hlavních druhů statkových krmiv (q/ha) v roce 1955

(Podle výsledků sklizní v okresech českých zemí s vyhraněným výrobním typem)

Výrobní typ	Cukrovka řízky + skrojky	Krmná řepa bulvy + chrást	Jeteloviny všech druhů	Ostatní zelená krmiva	Celkem na orné půdě	Píce na dočasných loukách	Píce na trvalých loukách	Tráva z pastvin	Celkem na zemědělské půdě
kukuřičný	2,10	2,02	3,64	1,56	0,83	1,85	1,72	0,65	0,92
řepařský	2,23	2,15	3,93	2,36	1,04	2,21	1,86	0,91	1,08
bramborářský	1,48	1,79	2,90	2,50	0,65	1,70	1,53	0,33	0,79
horská hospodářství	—	1,15	2,80	1,34	0,64	2,04	1,37	0,59	0,79

krmiv uhlohydrátového charakteru určují zatím někde, např. v porovnání s řepařským typem, nižší hranici intenzity chovu. I když nedostatek přirozené pastvy stojí v cestě většímu rozvoji odchovu, tak naproti tomu silážní plodiny a intenzivní obilní produkce dávají dobré předpoklady pro zintenzivnění výkrmu.

V řepařském výrobním typu se proti kukuřičnému dosahuje vyšší intenzity výroby živin na jeden hektar zemědělské půdy zásluhou většího rozsahu pěstovaných krmných plodin a jejich vyšších výnosů. I když ani zde podíl luk nehraje významnější úlohu, vyrábí se při intenzivním pěstování vojtěšky velké množství plnohodnotných bílkovinných krmiv. Ve směskách a v kukuřici na zeleno je získáno dostatek šťavnatých a silážních plodin a z cukrové řepy značné množství

2. Skladba výroby stravitelných bílkovin v objemových krmivech v jednotlivých výrobních typech českých zemí r roce 1955

hodnotných odpadků. Tato bohatá a pestrá krmivová základna umožňuje nejintenzivnější výrobu řepařských hospodářství v mléce i v jatečném skotu.

Typ bramborářský má strukturu výroby krmiv vyrovnanou a proto těžiště chovu skotu může být rozloženo mezi všechny tři užitkové směry, tj. výrobu mléka, žír a odchov.

Ve vyšších horských polohách se za specifických výrobních podmínek vytvořil tzv. typ horských hospodářství. I když jejich celková výměra není podstatná, mají velký význam v organizaci našeho dobytkařství a mlékařství. Horské louky a pastviny plné jakostních travin jsou zdrojem nejlepší výživy skotu, který může tvořit a také již tvoří rezervoár zdravého, odolného, skromného dobytka, vhodného pro plemenářské, chovné i užitkové účely. Pro horskou oblast je to pak významný pramen příjmů a základní zdroj úrodnosti a půdní síly.

Zatímco krmné kultury na orné půdě vykazují vcelku příznivý vývoj, stále se ještě opoždí ve většině podhorských a horských oblastí zintenzivňování výroby píce na loukách a pastvinách. Tento pokles výrobnosti krmiv způsobuje snižování mléčné a masné výroby v oblastech, které svými přirozenými podmínkami jsou přímo předurčeny pro intenzivní chov skotu.

Protože podstatná část pícninářských oblastí leží v pohraničí, nastaly po roce 1945 proti dřívějším letům významné změny ve formě celého hospodaření i v chovu skotu. Vedle celků a hospodářství, které v těchto oblastech navázaly na starý způsob organizace výroby, došlo jinde ke snížení intenzity chovu skotu, což se prakticky projevovalo v poklesu počtu chovaných zvířat, ve zmenšené výrobě mléka i masa, nebo ve změně užitkového směru chovu.

Hustota skotu v zemědělské velkovýrobě z hlediska produkce mrvy

Spojovacím článkem stěžejního významu mezi chovem skotu a rostlinnou výrobou je produkce mrvy.

Množství a jakost mrvy závisí na čtyřech hlavních činitelích:

- a) na množství a jakosti krmiv a steliva,
- b) na složení a hustotě hospodářských zvířat a způsobu jejich chovu,
- c) na způsobu výroby a ošetřování hnoje,
- d) na formě hospodaření, jak ji určuje přirozená a hospodářská poloha podniku.

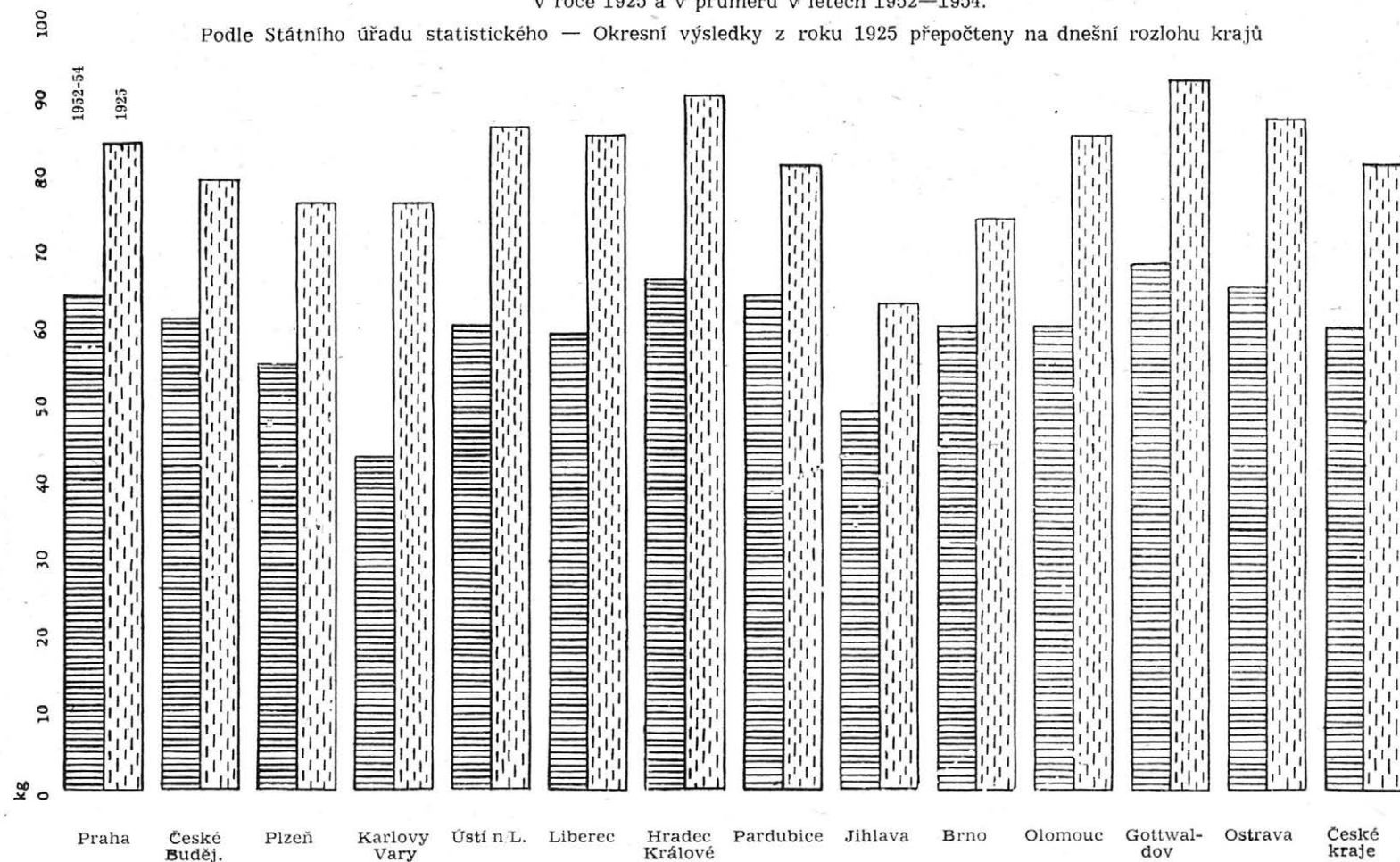
Protože při stejném způsobu krmení, stlaní a chovu je výroba mrvy na dobytčí jednotku přibližně stejná, lze pro oblasti se stejnými provozními, výrobními a chovatelskými podmínkami stanovit určitou směrnou normu pro zatížení výměry půdy počtem zvířat a tedy také skotem.

K zachování úrodnosti půdy ve všech výrobních oblastech je třeba v našich podmínkách vyprodukovat v normálních osevních postupech ročně na jeden hektar orné půdy 70–80 q a na jeden hektar luk a pastvin 40–50 q kravského hnoje. Odhadujeme-li, že v našich poměrech produkuje skot 80–85 % hmoty hnoje, je nutné, aby k zachování a zvyšování úrodnosti zemědělské půdy ho vyprodukoval ročně na jeden hektar v kukuřičném a řepařském typu nejméně 60 q, v bramborářském a horském 55 q.

Na jednu krávu při celoročním stájovém chovu možno normovat při průměrné roční dojnosti 2300–2500 kg mléka tyto dávky objemných krmiv a steliva.

3. Srovnání výroby stravitelných bílkovin v objemných statkových krmivech (mimo brambory a slámy) na jeden hektar zemědělské půdy v roce 1925 a v průměru v letech 1952—1954.

Podle Státního úřadu statistického — Okresní výsledky z roku 1925 přepočteny na dnešní rozlohu krajů

Druh krmiva	Množství <i>q</i>	Sušina %	Ø obsah str. bílk.	Celkové množství (<i>q</i>)	
				sušiny	str. bílk.
píce v hodnotě sena	30	85	6,0		
krmné okopaniny a siláže	50	20	0,7		
krmná sláma	15	85	1,0		
krmiva celkem	95			48	2,3
stelivová sláma	12	85		10	

Z tohoto množství sušiny se podle vzorce 4 $\left(\frac{\text{sušina píce}}{2} + \text{sušina steliva} \right)$ vyrobí 135 *q* mrvy.

Jestliže tedy počítáme s produkcí hmoty objemných krmiv a steliva podle tabulky II, může jedna kráva zajistit potřebu hnoje v kukuřičné a řepařské oblasti pro 2,25 *ha*, v bramborářské a horské pro 2,45 *ha* zemědělské půdy. Uvedená intenzita chovu dojníc (30—28 na 100 *ha*) zajišťuje při předpokládané roční dojnosti 2500 *kg* produkci mléka na 1 *ha* 750 *kg* v řepařském a kukuřičném typu a 700 *kg* v bramborářském a horském typu.

Postup rajónizace chovu skotu

Vzhledem k tomu, že v socialistické velkovýrobě je rozmístění výroby a výrobních úkolů podle přirozených a nových hospodářských podmínek jednou z nejdůležitějších cest ke zvyšování produkce a výrobnosti, bude nutné, aby třetí zemědělská pětiletka byla již plně sladěna s rajónizací výroby, odpovídající nové hospodářské soustavě a přeměně malovýrobních hospodářství ve velké zemědělské závody s vyspělou a moderní provozní technikou.

V úvahu je však nutno také vzít novou skladbu, rozložení a očekávaný vývoj obyvatelstva a národního hospodářství, neboť rajónizaci a stanovení intenzity živočišné výroby není možno opírat jen o přirozené podmínky. Je třeba respektovat i otázky, dotýkající se plynulého a ekonomicky nejúčelněji organizovaného zásobování velkých spotřebních středisek neskladovatelnými nebo brzké zkáze podléhajícími potravinami.

Struktura našeho hospodářství dnes již nezná rozdělení území státu na průmyslové a zemědělské oblasti a vývoj dále směřuje k vyrovnávání krajových rozdílů. To, že vysoká hustota obyvatelstva je rovnoměrně rozložena bez prudkých výkyvů mezi jednotlivými územními celky a že převážná jeho část je soustředěna ve velkých obcích nad 3000 obyvatel, má také své specifické zásobovací požadavky, které ovlivňují organizaci a složení zemědělské výroby.

Proto bude velmi obtížným a dlouhodobým úkolem nejen vypracovat plán výhledového rozmístění skotu a výroby mléka a masa, ale zejména zajistit plynulý přechod z dnešního stavu do budoucího výhledu především tam, kde se nové návrhy výrazně rozcházejí s dneškem a vyžadují hluboké změny výrobní struktury.

II. Nuntá intenzita výroby hlavních objemových krmiv na 100 ha zemědělské půdy pro produkci mléka 750—800 litrů na 1 ha

Druh krmiv	V ý r o b n í t y p																	
	kukuřičný a řepařský						bramborářský						horská hospodářství					
	Ø výnos q/ha		% z výměry zem. půdy		celková výroba str. bílk. q		Ø výnos q/ha		% z vý- měry zem. půdy		celková výroba str. bílk. q		Ø výnos q/ha		% z vý- měry zem. půdy		celková výroba str. bílk. q	
	plán	1955	plán	1955	plán	1955	plán	1955	plán	1955	plán	1955	plán	1955	plán	1955	plán	1955
Jeteloviny: vojtěšky, jetele, vojtěško- a jetelotrávy (v hod. sena)	70	68,8	14	13,3	54,9	51,2	60	51,7	16	12	53,8	34,7	55	50	14	9,4	43,1	26,3
Jiná zelená píce: směsky, kukuřice a sluneč- nice, dočasné louky (v zeleném)	300	250	6	4,7	21,6	14,1	250	236	7	4,7	21,0	13,3	200	178	8	5,7	19,2	12,2
Cukrovka: skrojky = 1/3 z bulev řízky = 10 % váhy bulev	350	312	10	10,6	25,0	22,7	300	209	0,5	0,2	1,7	1,1	—	—	—	—	—	—
Krmná řepa: bulvy + chrást, chrást = 20 % váhy bulev	450	422	2	2,5	4,6	5,3	400	357	1,5	1,6	3,0	2,1	300	231	1	1,5	1,9	2,2
Louky trvalé: v hodnotě sena	55	45,3	7	6,7	15,4	12,1	50	38,2	19	18	38,0	27,5	45	34,4	25	22,0	45,0	30,3
Pastviny: v hodnotě sena	30	20,5	3	1,7	4,5	3,5	25	8,2	8	5,7	8,0	1,9	20	14,8	22	19,0	17,6	11,2
Celkem			42	39,5	126,0	108,9			52	42,2	125,5	80,6			70	57,6	126,8	82,2

Především jde o postupné vyrovnání intenzity výroby mléka a masa mezi českými a slovenskými kraji, aby to odpovídalo danému hospodářskému a populačnímu vývoji (silná industrializace Slovenska, vyšší procentický přírůstek jeho obyvatelstva). V současné době např. dvojnásobný přírůstek proti českým zemím vyžaduje, aby se výroba mléka na jeden hektar zemědělské půdy na Slovensku ročně zvyšovala asi o 6,5 litrů, zatímco v českých krajích by stačily asi čtyři litry. Požadavek vzestupu intenzity chovu skotu a výroby mléka a masa na Slovensku se ovšem musí odrazit nejen v početních stavech, ale především v úpravě krmivové základny a v plánu a rozvoji plemenářské práce.

V českých zemích závisí zintenzivnění chovu a výroby do značné míry na tom, jak se rychle dosáhne vzestupu úrovně dobytčářství ve všech podhorských a horských oblastech, kde je nejvíce vhodných přirozených a hospodářských podmínek právě pro tento výrobní směr.

Největší úsilí je nutno vyvinout k tomu, aby postupně došlo k souladu s přirozenými podmínkami, hospodářskými potřebami a chovatelskými možnostmi. Na druhé straně je však třeba s největším urychlením přistoupit k vyrovnání a úpravě stavů a hustoty skotu a krav mezi jednotlivými oblastmi, výrobními typy, okresy a obcemi, neboť správné rozmístění chovu skotu i výroby mléka a masa je jednou z nejdůležitějších pák k vyšší produkci a k větší produktivitě.

Hustotu skotu je nutno zvýšit hlavně v některých horských a podhorských oblastech, tedy právě tam, kde jsou pro jeho zvýšení optimální podmínky.

Hlavním problémem těchto oblastí je zvýšení produktivity luk a pastvin, neboť typ bramborářský a z nich především horská hospodářství získávají hodnotná krmiva pro skot. I když je to u většiny ploch především otázka hnojení a řádného ošetřování, je nemálo ploch, které si dříve vyžádají hlubších melioračních úprav. Aby bylo možno přistoupit k rychlejšímu vzestupu výroby mléka a masa, bylo by v odůvodněných případech účelné přechodně upravit nad běžnou normu podíl pícnin na orné půdě. Vzhledem ke klimatickým a půdním odlišnostem, je vůbec třeba pro tyto oblasti intenzivněji hledat novou formu a náplň zemědělské výroby proti nížinným oblastem a rozvojem pícninářství vytvořit zde lepší a stabilnější podmínky pro intenzivnější chov a výrobu mléka a masa.

Poměr intenzity výroby travitelných bílkovin na jeden hektar zemědělské půdy je třeba změnit tak, aby tato stoupala od kukuřičného typu k typu horských hospodářství a byl tak odstraněn dosavadní stav, kdy tomu bývá většinou právě obráceně. Teprve pak se může uskutečnit specializace podhorských a horských oblastí na intenzivní chov skotu jako hlavní a základní úsek tamní zemědělské velkovýroby.

Protože v některých okresech této oblasti došlo ke značnému poklesu v počtu i jakosti skotu, je nutno pro ně vypracovat zvláštní dlouhodobý plán rozvoje, upravit v tom směru výrobní, investiční a výkupní plány a vybrat k chovu skotu vyspělé okresy, které by plánovitě přispěly a pomáhaly jejich rychlejšímu rozvoji.

Výrobní diferenciaci v chovu skotu se musí zřetelně odrazit i ve složení stád skotu a v úpravě poměrů jednotlivých věkových kategorií, neboť také to má důležitý výrobní a hospodářský význam. Jednou z cest k výrobní specializaci uvnitř chovu je usměrněný odchov jednotlivých kategorií podle sledovaného užitkového směru a jedním z měřítek jeho správného plnění pak průběh křivky růstu a výše užitkovosti zvířat. Tyto směrné ukazatele užitkovosti je nutno rozpracovat a stanovit jako závazné pro příslušné oblasti a užitkové směry.

Jako příklad uvádíme složení stáda s 52% podílem dojníc, tedy užitkový směr, v němž převažuje výroba mléka a kde doplňování krav se uskutečňuje

z vlastního odchovu jalovic. Přitom lze ve stádu rozvinout současně intenzivní výrobu jatečného skotu jak formou vyřazených, k dalšímu chovu nevhodných krav a jalovic, tak zvláštním výkrmem žírných býčků a volků (tab. V).

Organizace chovu skotu v socialistické velkovýrobě

Velkovýroba zaměřená na intenzivní výrobu mléka a jatečného skotu klade vysoké nároky na celou organizaci hospodaření. Vysocí ukazatelé produkce mléka a hovězího masa na jeden hektar zemědělské půdy u našich pětiletých plánů si stále důrazněji vynucují, abychom úsilovně hledali takovou organizaci výroby a chovu, která by byla stejně intenzivní jako hospodárná a svou formou odpovídala pojetí pokrokové socialistické velkovýroby.

Proto i velkovýrobní forma chovu se bude vyznačovat řadou specifických prvků, kterými se často velmi podstatně liší od dosavadní malovýroby nebo od dřívější velkovýroby, reprezentované v minulosti např. velkostatky.

K základním výrobním, provozním a hospodářským předpokladům každé správné organizované velkovýroby patří specializace. Tato specializace však nemůže být chápána jen v rozměrech přirozenými podmínkami nebo hospodářskými a místními poměry ekonomicky určených jednotlivých oblastí, ale je ji nutno uplatňovat a rozlišovat zároveň i uvnitř každého zemědělského velkozávodu. Je samozřejmé, že se musí odrazit také v celé organizaci chovu skotu, v jeho chovném cíli i v usměrňování plemenářské práce.

Hlavním představitelem zemědělské velkovýroby u nás jsou jednotná zemědělská družstva, budovaná v zásadě v rámci jednotlivých obcí. Proto také katastrální území jednotlivých obcí tvoří nebo v nejbližší budoucnosti v převážné většině bude tvořit i půdní fond jednotlivých jednotných družstev. Je proto důležité seznámit se s velikostním roztríděním obecních katastrů zemědělské půdy, neboť o ně se budou v dalekosáhlé míře opírat i návrhy na organizaci naší družstevní velkovýroby.

Podle sumarizace ročních výkazů JZD v roce 1956 pohybuje se výměra zemědělské půdy v jednotlivých obcích českých krajů, kde již hospodaří JZD, kolem 400 ha (390 ha). Jak je zřejmé z podrobnějšího přehledu, jsou velikosti obcí v jednotlivých výrobních typech do určité míry rozdílné, což je nutno vzít v úvahu při další organizaci celé výroby i chovu skotu.

IV. Velikostní rozložení obcí s JZD v českých krajích v roce 1956 podle výměry zemědělské půdy

Výměra zem. půdy ha	Celkem %	Výrobní typ			
		kukuřičný	řepařský	brambor.	hor. hospod.
do 200	18,4	5,2	17,3	19,7	20,4
200—400	43,6	16,2	44,6	44,4	43,0
400—600	22,8	25,0	23,1	22,6	21,3
nad 600	15,2	53,6	15,0	13,3	15,3
%	100	100	100	100	100
Průměrná velikost (ha)	390	710	380	370	250

Toto velikostní rozložení obcí určuje také velikost závodů naší družstevní velkovýroby. Předpokládáme-li tedy, že nejběžnějším typem bude jednotka o výměře 400—600 ha, můžeme také určit početní stav stáda skotu.

Způsoby organizace výroby a chovu v jednotlivých hospodářstvích

Místní přirozené podmínky a hospodářské potřeby, nutnost specializace a zhospodárnění velkovýroby a konečně i odlišné správní a provozní její členění se musí zřetelně odrážet ve vnitřní skladbě a náplni socialistických velkozávodů. To se samozřejmě dotýká také výrobního zaměření, organizace a složení chovu skotu v jednotlivých podnicích.

Podle uvedeného měřítká můžeme rozlišovat tyto hlavní typy hospodářství:

1. intenzívně mlékařící (zaměřená jednostranně na výrobu mléka konzumního, na výrobu ušlechtilých mléčných výrobků, nebo tzv. „dětské“ a „přednostní“ mléko),
2. výkrmová (s vysokým podílem speciálního výkrmu jatečného skotu — rychlozrů mladých zvířat, dokrm krav, výkrm telat),
3. kombinovaná (s vícestranným a vzájemně vyváženým výrobním zaměřením),
4. horská (pastvinářská, a to buď samostatná nebo kooperující s jinými typy),
5. plemenářská a chovatelská (specializovaná na odchov plemenných zvířat),
6. přidružená (provozně spojená se závody zemědělského průmyslu, bez vlastní krmivové základny nebo nesoběstačná ve výrobě objemných krmiv),
7. účelová (u škol, výzkumných ústavů, šlechtitelských objektů, inseminačních stanic apod.).

Intenzívně mlékařící hospodářství jsou především a nejběžněji v zásobovacím okruhu velkoměst a hustě zalidněných průmyslových středisek, ale mohou vzniknout také v nasávací oblasti mlékáren, kde se zpracovává mléko na máslo, sýry nebo sušené mléčné výrobky. Charakteristickým znakem těchto hospodářství je nejen zvláštní složení stáda, ale i krmná technika a vnitřní vybavení stájí, zejména, když jde o speciální výrobu mléka pro děti a nemocnice.

Podíl krav ve stádu se pohybuje od 55 % do 60 % i výše. Jelikož většinou nelze zajistit běžné doplňování počtu krav z vlastního obratu, je chovatelsky účelné, jestliže tato hospodářství jsou spojena přímo nebo nepřímo s jinými — nejčastěji v podhorské nebo horské oblasti — která pro ně odchovávají jalovice. V této formě „dělby práce“ vyhovuje především organizace státních statků, ale podobnou cestu již nastoupila i některá JZD.

Výkrmová hospodářství — Cesta k zajištění zvýšené potřeby hovězího masa vede také přes novou organizaci jeho výroby. Výkrm jatečného skotu se musí stát nejen samozřejmým užitkovým směrem, ale jako takový se musí projevit i ve složení velkovýrobních závodů. Hospodářsky příznivé podmínky jsou dány především v těch oblastech, kde se ve velkém množství mohou vyrábět uhlohydrátová objemná krmiva a kde jsou blízké zdroje krmně hodnotných odpadků zemědělského průmyslu.

Nejméně 50—100 kusové partie žirných kusů snižují obvykle procento krav ve stádu pod 50 %.

K formám výkrmu počítáme: výkrm mladých býčků, volků a jalovic, dokrm vyřazených krav a speciální výkrm telat, který se dá účelně připojit na dokrm krav, neboť telata mohou sát „kojně“.

Dostatečný počet zástavových zvířat lze velmi dobře zvýšit a organizačně snadno zajistit spoluprací s horskými hospodářstvími, pro která je ekonomicky i výrobně velmi účelné, když na konci pastevního období mohou odsunout a zpeněžit přebytečný mladý dobytek nevhodný k dalšímu chovu. Výhodou u provozu výkrmu také je, že klade nejmenší požadavky na způsob ustájení a při dobrých přírůstcích spotřebuje na jeden kilogram produkce málo živé práce.

Kombinovaná hospodářství. Častým typem však zůstanou i hospodářství, v nichž bude výroba mléka a masa ve vzájemné výrobní rovnováze a kde budou mít pro naše poměry hospodářsky nejúčelnější složení stáda skotu, tj. s podílem krav kolem 52 %, s jejich doplňováním z vlastního odchovu a roční produkcí asi 20 % dospělých jatečných kusů, z čehož alespoň polovinu budou tvořit vykrmení býčci a volci.

Pro takový chov nacházíme přirozené a hospodářské podmínky, zejména v bramborářském typu s jeho vyváženou skladbou statkových krmiv na orné půdě, na loukách a pastvinách.

Horská hospodářství. V horských částech našeho státu s nadmořskou výškou nad 500—600 m vtiskly drsné klimatické a zvláštní půdní poměry tamní zemědělské výrobě odlišný ráz, který je nutno zachovat i při přechodu na velkovýrobu. Absolutní převaha luk a pastvin vede k jasné specializaci tamních hospodářství v chovu skotu, zejména když i na orné půdě dávají píceiny nejlepší výsledky.

Uspořádání terénu, odlišné podmínky pro mechanickou sklizeň velké části ploch, dopravní těžkosti a vzdálenosti a celkové povětrnostní podmínky mluví jednoznačně pro nejširší uplatnění pastevního způsobu chovu všech kategorií skotu a pro zvýšený odchov mladého dobytka chovného i zástavového. Přitom způsob chovu musí být přizpůsoben kejdovací technice, se kterou je třeba do budoucna ve vhodných podmínkách počítat.

Jestliže pro tato hospodářství bude zajištěn na konci pastevního období odchov mladého dobytka, může být v létě upraven poměr krav k mladému skotu na 1 : 2 a v zimě se změnit na 1 : 1. Zvláštním podmínkám se musí přizpůsobit i cyklus telení, a to tak, aby hlavní produkce telat k odchovu probíhala v první polovině zimy, telata se mohla ihned zjara pást, v září jich většina dosahovala váhy 200—300 kg a byla tak připravena k odsunu.

Jestliže je k dispozici dostatek pastevních ploch, lze sem ještě z nížin přesunout určitý počet mladého chovného nebo žirného skotu na letní pastevní odchov a předvýkrm.

Této organizaci chovu musí odpovídat i forma výkupu a zpracování mléka. V těchto hospodářstvích není také účelné počítat s větším výkrmem mladého dobytka do vyšších vah.

V odlehlých a komunikačně méně přístupných rozsáhlejších polohách bude účelné budovat specializovaná pastevní hospodářství s celoročním provozem pro odchov jalovic, které budou přisunovány z nížin. Na pastevním hospodářství zůstanou po dvě pastevní období. Bude účelné dodržovat zásadu doplňovat stavy na jaře a odsunout vysokobřezí jalovice na podzim. Uplatněním tohoto cyklu

doplňování a odsunu zvířat se jednak zlevňuje investiční výstavba, protože během léta je polovina jalovic ustájena v salaších a jednak se snižuje potřeba drahých krmiv pro dlouhé zimní období.

Plemenářská a chovatelská hospodářství. Jak se bude postupně plemenářská práce v chovu skotu soustřeďovat do zvláštních vybraných stád, porostou významem a počtem tzv. plemenářská a chovatelská hospodářství, která mají plnit především plemenářský zušlechťovací úkol.

I když jejich počet bude malý, mohou se stát osou intenzivní zvelebovací práce chovatelské. Jejich speciální a vysoký plemenářský a národohospodářský význam je zdůrazněn tím, že pracují podle zvláštních směrnic a jsou rozmístěna, organizována a vedena tak, aby navazovala na celostátní výhledový plemenářský plán.

Přidružená hospodářství. Tak jako v minulosti, bude si i do budoucna hospodářská a výrobní účelnost vynucovat, aby vedle státních statků a jednotných zemědělských družstev vznikaly hospodářské jednotky, které budou např. vysoce specializované v některém užitkovém směru chovu skotu a plnit zvláštní výrobní poslání. V tomto směru máme v současné době velmi dobré zkušenosti např. s dokrmnami skotu, které — jsou-li dobře vedeny a pracují-li v nich zkušení ošetřovatelé — dosahují velmi příznivých výrobních a hospodářských výsledků. Své opodstatnění mají zejména tehdy, když se mohou přidružit k takovým podnikům, které jim v odpadcích své výroby zajišťují levná a hodnotná krmiva (pivovary, lihovary, škrobárny, cukrovary apod.).

Účelová hospodářství. Konečně do kategorie specializovaných hospodářství můžeme zařadit také účelové objekty zemědělských škol, výzkumných ústavů, šlechtitelských podniků, inseminačních stanic atd., kde pracovní náplň těchto institucí zároveň usměrňuje i chov skotu.

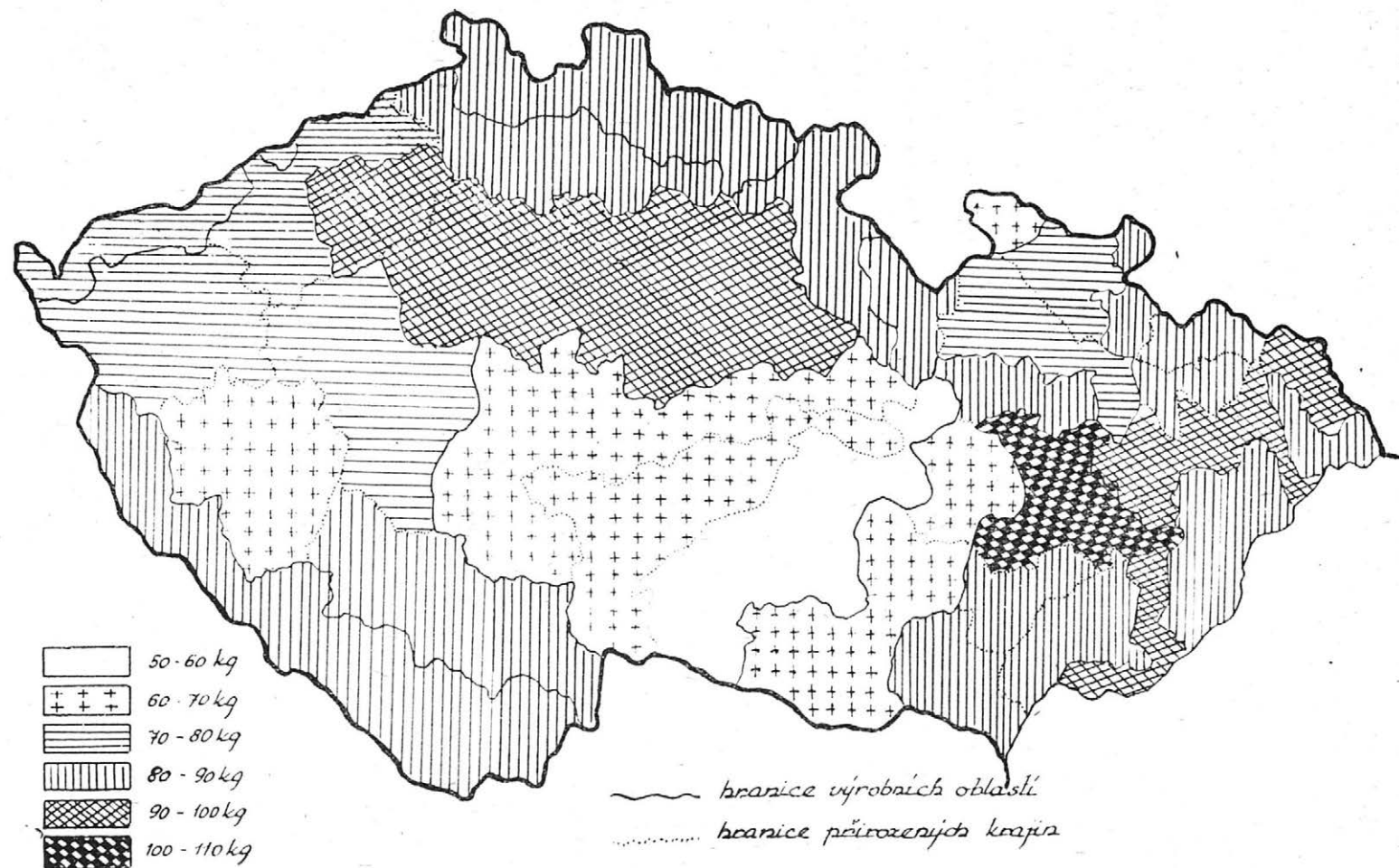
Intenzita chovu, složení stád a užitkovost zvířat

Různá intenzita a zaměření zemědělské výroby, jak to vyplývá z odlišných půdních, klimatických a hospodářských podmínek jednotlivých našich oblastí, zemí, krajů, okresů a obcí, se také promítá do intenzity a struktury jejich chovů skotu. Při určování hustoty zvířat a rozsahu výroby mléka a masa přitom k rozhodujícím činitelům patří intenzita výroby krmiv vcelku i podle jednotlivých druhů.

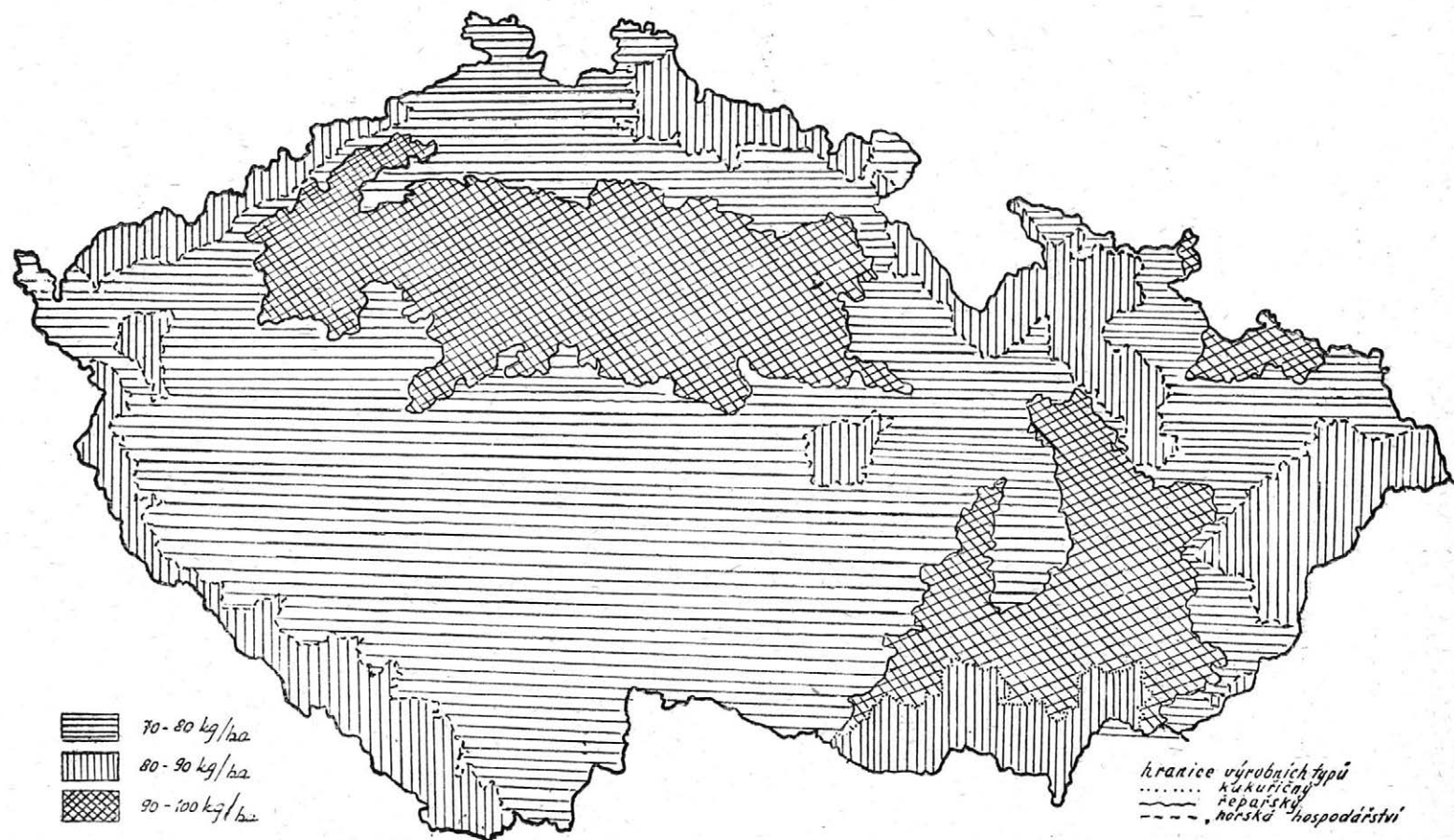
I když jsme si vědomi toho, že o intenzitě výroby krmiv, tak jako celého zemědělství, nerozhodují jen přirozené nebo hospodářské podmínky, ale dalekosáhle také výrobní technika a úroveň organizace a kvalita pracovníků, je nutno respektovat půdní a klimatické poměry a z nich také vycházet při hledání nejvhodnějšího zatížení tím kterým druhem výroby.

Grafy 4 a 5 ukazují intenzitu výroby živin na jeden hektar zemědělské půdy podle přirozených zemědělských krajín českých zemí u hrubých statkových krmiv (pícniny, cukrovka, krmná řepa, tráva luk a pastvin) v roce 1924/25 a v roce 1955/1956. Při určování výrobně a ekonomicky optimální hustoty skotu a zejména krav, je nutno si uvědomit, že jde o výslednici vzájemných vztahů mezi výrobní potřebou potravin a výrobními možnostmi krmivové základny a užitkovými vlastnostmi zvířat.

4. Výroba stravitelných bílkovin z objemových krmiv na jeden hektar zemědělské půdy v českých zemích podle přirozených zemědělských krajín (v průměru let 1924—1925)

5. Výroba stravitelných bílkovin z objemových krmiv na jeden hektar zemědělské půdy v českých zemích podle výrobních typů (v průměru let 1955—1956)

$$\text{hustota krav na } 100 \text{ ha} = \frac{\text{plán výroby mléka v kg/100 ha}}{\text{plánovaná roční dojivost krávy kg}}$$

$$\text{hustota skotu na } 100 \text{ ha} = \frac{\text{hustota krav} \times 100}{\% \text{ krav ve stádě}}$$

Protože výroba mléka závisí především na výrobě krmiv a v prvé řadě stravitelných bílkovin, musíme hořejší vzorec doplnit dalším počtem

$$\text{plánovaná výroba mléka v kg/ha} \times 0,15 = \text{potřeba výroby str. bílkovin v kg/ha}$$

Koeficient 0,15 znamená potřebu stravitelných bílkovin na výrobu jednoho litru mléka, v němž je obsažena spotřeba krmiv na odchov jalovic k doplňování stáda krav v rozmezí 15 % brakování a roční dojivosti 2000—2300 litrů.

Podle výše uvedených vzorců lze také z dané výroby stravitelných bílkovin na jeden hektar obráceně odhadnout výrobu mléka dosažením příslušných hodnot.

Jestliže do uvedených rovnic dosadíme úkoly druhého pětiletého plánu v mléce, dostaneme např. směrné číslo hustoty krav a skotu na 100 ha zemědělské půdy (30 a 58) a potřebu produkce stravitelných bílkovin na jeden hektar pro výrobu mléka (100 kg).

Z výrobního a hospodářského hlediska je velmi důležité, v jakém poměru jsou ve stádu zastoupeny jednotlivé druhy a věkové kategorie skotu. Složení stáda je charakteristické i pro výrobní zaměření a musí odpovídat jednak potřebám národohospodářského plánu, jednak výrobním úkolům jednotlivých závodů. Na správném vzájemném poměru jednotlivých kategorií konečně závisí do značné míry úspěšný rozvoj a obnova početních stavů. V něm se také musí zřetelně odrazit výrobní diferenciací chovu skotu.

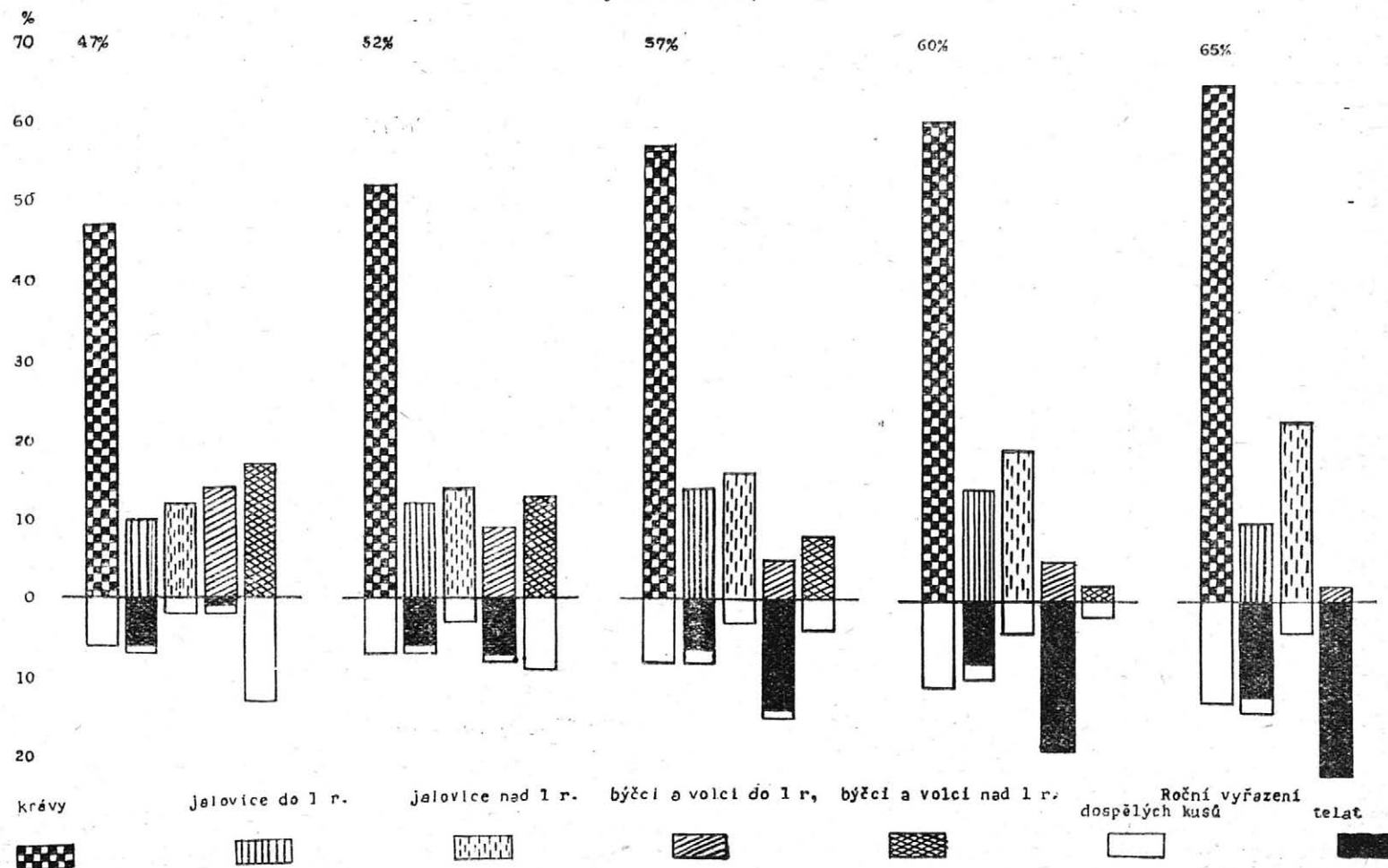
V našich výrobních a hospodářských podmínkách jsou osou chovu skotu dojnice a za optimální rozmezí jejich podílu ve stádu možno považovat 47—52 %, a to podle výrobního zaměření jednotlivých stád (od převažující jatečné výroby nebo odchovu chovného a zástavového dobytka k intenzivní výrobě mléka).

Graf 6 představuje, jako příklad pro podniky, v nichž je uzavřený obrát stáda skotu, při různém podílu krav za předpokladu 13—15 % brakování krav a převodu nejméně 50 % jalovic nad jeden rok do stavu krav.

Ekonomická hlediska musí vést k tomu, aby každá dojnice zůstala co nejdéle v chovu, neboť jen tak možno dospět k vyšší rentabilitě a produktivitě jejich chovu. Je proto zákonem hospodárnosti chovu skotu i pro velkovýrobu, aby roční brakování krav se pohybovalo u zdravého stáda s průměrnou dojností 2500 až 3000 litrů ve výše uvedeném procentickém rozmezí a dobrou chovatelskou prací se udržely v plné výkonnosti ještě krávy desetileté a starší.

Výrobní specializace v chovu skotu se však musí uskutečňovat nejen podle přirozených podmínek, ale také uvnitř samého chovu a musí se výrazně projevit u každého zvířete v chovném cíli, neboť jen touto cestou lze dosáhnout vysoké výrobnosti zvířat a zvýšení produktivity lidské práce. Tato výrobní specializace bude např. v chovatelské praxi znamenat, že výrobu hovězího masa nelze opírat o vysoká procenta vyřazených krav a jalovic, u nichž je chovným cílem mléčná produkce, vyžadující podstatně odlišné nároky na techniku odchovu a chovu, ale o intenzivní žír býčků a volků, kde je chovným cílem dosažení nejvyšších váhových přírůstků.

6. Podíl jednotlivých kategorií skotu ve stádu při různém procentu krav (při 13—15 % vyřazování krav)

V. Roční produkce masa, vyplývající z přirozeného vyřazování, dokrmu a výkrmu při různé intenzitě chovu (živé váze) stáda skotu. Užitkový směr — výroba mléka a masa při nezměněném počátečním a konečném početním stavu a stejném % vyřazování z kategorií:

Věková kategorie	A. Vysoká intenzita chovu				B. Průměrná intenzita chovu				C. Nizká intenzita chovu			
	Počet zvířat v kateg.	Ø ž. v. zvířat v kateg. kg	Výroba jatečného příp. užitkového dobytka		Počet zvířat v kateg.	Ø ž. v. zvířat v kateg. kg	Výroba jatečného příp. užitkového dobytka		Počet zvířat v kateg.	Ø ž. v. zvířat v kateg. kg	Výroba jatečného příp. užitkového dobytka	
			kusů	Ø ž. v.			kusů	Ø ž. v.			kusů	Ø ž. v.
Jalovičky do 1/2 r.	6	120	6	60	6	105	6	55	6	90	6	50
Jalovičky 1/2—1 r.	6	270	1	280	6	210	1	200	6	180	1	160
Jalovičky 1—2 r.	10	430	2	450	10	340	2	380	10	300	2	280
Jalovičky nad 2 r.	4	530	1	450	4	400	1	420	4	350	1	350
Krávy	52	600	7	650	52	470	7	500	52	400	7	400
Býčci do 1/2 r.	5	130	7	120	5	115	7	60	5	100	7	50
Býčci 1/2—1 r.	4	300	1	320	4	240	1	240	4	210	1	200
Býčci 1—2 r.	9	500	8	500	9	440	8	440	9	410	8	410
Plem. býci a taž. volí	4	700	1	750	4	580	1	600	4	520	1	520
Celkem	100	491			100	392			100	340		
Dospělého jateč. skotu celkem kusů			21	540			21	440			21	375
celkem q			11,350	kg			9,240	kg			7,870	kg
Jatečných telat kusů celkem q			13	1,200			13	750			13	650
Na 1 kus skotu vyrobeno Ø ročně hovězího masa v.ž. v.				125,5				100				85,2

V případě A se provádí intenzivní rychložir, výkrm telat a dokrm krav — k dispozici dostatečná a plnohodnotná krmivová základna.

V případě B se provádí žir se středními přírůstky 0,80—1 kg.

V případě C se běžně vyřazuje bez organizace výkrmu a dokrmu — přírůstky jatečných zvířat 0,60—0,80 kg — v zimě pasivní krmivová bilance.

Masná produkce se u nás zatím nestala výrobním směrem v chovu skotu, i když jsou k tomu dány v užitkových vlastnostech našeho skotu, v krmivové základně některých oblastí nebo hospodářství a v samé organizační struktuře socialistické velkovýroby, nejpříznivější podmínky.

Hlavním zdrojem hovězího masa se musí v budoucnu stát jedno- až dvouletí býci a voly s průměrnou porážkovou váhou 480—520 kg. Jejich výkrm má dobré ekonomické vyhlídky, zejména v oblastech s dostatkem odpadků zemědělského průmyslu. Méně výhodné podmínky pro odchov a často i odlišné výrobní zaměření možno při zajišťování zástavového skotu pro tento žír překlenout tím, že hospodářství v řeparské a bramborářské oblasti, zabývající se výkrmem, mohou získat v horských krajích pastevně odchované býčky a volky o váze kolem 250 kg, zvláště vhodné pro dokrm k jatečným účelům.

Plemenářské zajištění výrobních úkolů

Přeměna struktury našeho zemědělství z převážně malovýrobní formy na velkovýrobu se hluboce dotýká i chovného cíle a plemenářské práce. Chovný cíl musí odpovídat hospodářským požadavkům, vyjádřeným státním národohospodářským plánem, přirozeným výrobně hospodářským podmínkám, současnému stavu plemenitby a užitkovým vlastnostem našich plemen.

Absolutní převaha malovýrobních hospodářství vtiskla chovnému cíli a plemenitbě charakter nejširší mnohostrannosti, přičemž důležitým chovatelským požadavkem byla způsobilost k tahu. Soustavný výběr podle výsledků dojnosti byl omezen na mizivé procento dojnic a žírné vlastnosti nebyly sledovány vůbec.

S rozvojem socialistické velkovýroby se proto objevila otázka, zda je možno u našeho červenostrakatého plemene v krátké době dosáhnout vysokých užitkovostí, např. 3000—4000 l dojnosti krav a 1—1,3 kg denních přírůstků v žíru, které teprve zajišťují skutečnou rentabilitu výroby a produktivitu práce ve velkovýrobě.

Z minulosti i ze současné doby máme k dispozici řadu dokladů, že pro naše domácí plemena je tento chovný cíl dosažitelný, jestliže se k tomu připraví nejen prostředí a zvolí správná chovatelská technika, ale zaměří se také soustavný a cílevědomý plemenný výběr, neboť úsilí o vyšší výrobnost a užitkovost je neoddělitelně spjato s oživením, zevšeobecněním a prohloubením plemenářské a chovatelské práce.

Téměř dvěstěleté, byť značně roztržité zušlechťovací snahy položily základ k typu skotu, který se vyznačuje dobrým zdravím, vysokou, vícestrannou a dlouhodobou užitkovostí, plodností, širokou přizpůsobivostí a dobrým zužitkováním krmiva.

Pro svou širokou přizpůsobivost je červenostrakatý skot použitelný jak pro hospodářství s potřebou kombinované užitkovosti, tak pro závody se specializovanou výrobou. Tato schopnost umožňuje překládat těžiště z jednoho užitkového směru (mléčného) na druhý (masný), neboť jakkoliv vlastností a znakem červenostrakatého skotu je kombinovaná užitkovost, je nutné a také lze uvnitř tohoto plemene dosáhnout výrazně mléčné nebo masné užitkovosti, a to za pomoci ple-

menného výběru a usměrněného odchovu a chovu, založeného především na odlišné krmné a chovné technice.

Při uskutečňování tohoto chovného plánu můžeme dosáhnout dobrých výsledků. Přesto, že není možno hovořit o plánovitosti a soustavnosti snah o rajónizaci výrobních směrů v našem dobytkářství, přece jen by se pod vlivem přirozených a hospodářských podmínek na jedné straně a plemenářskými zásahy na druhé straně dospělo k vytvoření oblastí, v nichž by se ráz skotu více přiblížil typu dojnému nebo žírnému, nebo by se projevil jako zvláště vhodný pro specifické místní podmínky. Těchto cenných vlastností využívá současná plemenitba tím, že do svého zvelebovacího plánu zařadila regeneraci osvědčených krajových rázů a plemen.

Důležitým předpokladem pro úspěch další zvelebovací práce je studium, znalost a rozbor dosavadního stavu chovatelské a plemenářské úrovně i užitkových vlastností skotu v jednotlivých oblastech a okresech, neboť z ní musí vycházet výrobní rozmístění a plemenářský plán.

Úprava typu a jeho specializace není ani lehký, ani krátkodobý úkol. Nový chovný cíl musí vycházet nejen z nových hospodářských potřeb a forem a současně odpovídat přirozeným podmínkám, ale musí také správně navázat na historický vývoj a současnou úroveň a stupeň užitkové a plemenné výstavby. Je třeba si při té příležitosti uvědomit, že mezi hlavní přednosti kombinovaného užitkového směru patří velká přizpůsobivost a odolnost i menší náročnost na životní podmínky. Naproti tomu každé jednostranné zaměření ve směru dojnosti nebo žíru je také náročnější na prostředí a chovatelskou techniku.

Souhrn

Pro chov skotu v naší socialistické velkovýrobě musí být vytvořeny takové předpoklady, aby mu zajistily vyšší výrobní intenzitu než jaké dosahoval v soustavě kapitalistické malovýroby.

Má-li být tento úkol zajištěn, je nutno se zaměřit především na vyřešení těchto základních otázek:

1. Výhledový plán výroby mléka a hovězího masa rozmístit podle nových národohospodářských potřeb a ekonomických hledisek v souladu s danými přirozenými podmínkami, avšak s přihlédnutím i k dosavadnímu historickému vývoji a k současné chovatelské a výrobní úrovni.

2. Zvolit k daným hospodářským a přirozeným podmínkám nejvhodnější užitkový směr a stanovit k němu správný chovný cíl.

3. Organizovat chov skotu na zásadách ekonomiky, chovatelsky a výrobně účelné specializované velkovýroby a sladit jej s ostatními výrobními úseky.

4. Vybudovat dostatečnou a pevnou krmivovou základnu, opřenou o intenzivní pícninářství.

5. Podle výrobního zaměření a výrobních oblastí určit nejvhodnější organizaci a techniku chovu a systém plemenářské práce.

6. Usilovat o zintenzivnění a zhospodárnění výroby mléka a masa.

Для разведения крупного рогатого скота в нашем социалистическом крупном производстве должны быть созданы такие предпосылки, которые дали бы возможность обеспечить более высокую производственную интенсивность, нежели та, которой достигало мелкое производство в условиях капиталистического хозяйства.

Для обеспечения этой задачи необходимо прежде всего сосредоточить все усилия на разрешении следующих основных вопросов:

1. Перспективный план производства молока и говядины составить, согласно новым народнохозяйственным потребностям и с учетом экономических точек зрения, в соответствии с данными природными условиями, принимая во внимание также предшествующее историческое развитие и современное состояние животноводческого и производственного уровня.

2. Выбрать для существующих хозяйственных и природных условий наиболее благоприятное и полезное направление и установить для него правильную племенную цель.

3. Организовать разведение крупного рогатого скота на основах целесообразного с точки зрения экономики, животноводства и производства специализированного крупного производства и согласовать его с остальными крупными производственными секторами.

4. Создать достаточную и прочную кормовую базу, опирающуюся на интенсивное кормовое травосеяние.

5. В зависимости от производственного направления и производственных областей создать наиболее подходящую организацию и технику разведения, а также систему племенной работы.

6. Стремиться к повышению интенсивности и экономичности производства молока и мяса.

Die Organisation und Rayonierung der Rinderzucht unter Großbetriebsbedingungen

In unserer sozialistischen Großproduktion müssen solche Voraussetzungen für die Rinderzucht geschaffen werden, um eine höhere Produktionsintensität zu gewährleisten, als es bei dem kapitalistischen System der Kleinerzeugung der Fall war.

Soll diese Aufgabe sichergestellt werden, muß man vor allem die Lösung folgender grundlegender Fragen im Auge halten:

1. Der Perspektivplan der Milch- und Rindfleischproduktion wird nach neuen volkswirtschaftlichen Erfordernissen und ökonomischen Gesichtspunkten im Einklang mit den gegebenen Naturbedingungen gestreut; dies geschieht jedoch auch mit Berücksichtigung der bisherigen historischen Entwicklung und des gegenwärtigen Zucht- und Produktionsniveaus.

2. Unter den gegebenen Wirtschafts- und Naturbedingungen die zutreffendste Zucht-richtung zu wählen und das richtige Zuchtziel festzulegen.

3. Die Rinderzucht auf den Grundsätzen der ökonomisch, züchterisch und produktionszweckmäßig spezialisierten Großproduktion zu organisieren und sie mit den übrigen Großproduktions-Sektoren abzustimmen.

5. Gemäß der Produktionsrichtung und der Produktionsgebiete die geeignetste Organisation, Zuchttechnik und Zuchtarbeit festzulegen.

6. Eine Intensivierung und Rationalisierung der Milch- und Fleischproduktion anzustreben.

4. Eine ausreichende und feste, an intensivem Futterbau gestützte Futterbasis aufzubauen.

Podepsáno k tisku 17. září 1958.